

بيکھ س

پياويڪ له رهنگي نيشتمان

نيگاري: جهرا به کر

د فافار

35

بلاکړاويښه کي رښنيزيږيږه و هدر ژماري تايښته به داهيندريک
دورگاي چاپ و په خشي سروردم دوو مانگ جاريک دوريدمکات

سەرپەرشتى گشتى
شېركۆيىكەس

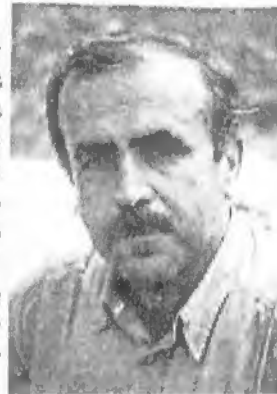
راۋىتكار
ئەكرەم قەرەداخى

سكرىتېرى پۇقار
ياسىن غومەر

سەرپەرشتىبارى ھونەرى
قادر مىرخان

مۇنتازى كۆمپيوتەر
يادگار ئەورەھمان
سەرپەرشتىبارى چاپ
فەرھاد رەفىق

(پۇقار) بىلگۈرلەيدىكى پۇشنىرىيە ھەر
ژمارى تايىپتە بە داھىيەتلىك
دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم دوو مانگ
جاريك دەرىدەكات

شېۋەكار جەزا بەكر

۱۹۶۲ لە سىلىمانى لەلىكىپورە - ۱۹۸۸ ئەكادىمىيىسى ھونەرمەنلىكىنى بەغداي تەواكىرئورە
ئىستانبۇل مەمۇرىيەتلىك كۆلىمى ھونەرى زىلىكى سىلىمانى ئەندامى گروپى ھونەرى شېۋەكارە
ئەندامى بەكلىنى ھونەرمەندلىك بەكلىنى كۆرۈشكەنە
پىشانىگە تايىپتەكلىنى:

۱۹۹۴ پىشانىگە (كەتلى چىا) ۲۰۰۰ دوو مەن پىشانىگە تايىپتە سىلىمانى ۱۹۸۲ ھۆلى
سورگىلى ۱۹۸۹ پىشانىگە پىشانىگە بە پايىزى شەرەكەم / سىلىمانى ۱۹۹۱ پىشانىگە
تالار پەنگى پايىزى سىلىمانى ھەلىكە ۱۹۹۲ ھونەرمەندلىك كۆر / شارى گولتس - ئەمسا
۱۹۹۲ پۇشنىرى تايىپتە بە زىان مىندالى كۆر / سىلىمانى / سويد / ئەمريكا ۱۹۹۲ بەكلىنى
پىشانىگە لاوان / خەللى پىشانىگە ھەلىكە ۱۹۹۴ بەكلىنى پىشانىگە ھونەرى
شېۋەكار / سىلىمانى ۱۹۹۷ ھەلىكە ھونەرمەندلىك سىلىمانى ۱۹۹۷ پىشانىگە كارە
ھونەرىكلى بەسلايد لە ئەكادىمىيىسى (نۆتىلىك) لە ھۆلىندا ۲۰۰۰ پىشانىگە (مەلىكە چىا)
لە (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە) (مەلىكە)

ژمارەكانى رابردوو

ئىبراھىم ئەھمەد، مەھمەد مەلۇد (مەم)، كەمال مەزھەر، لەتيف خامىد، سولەرى
نىلخانى زادە، مەلىدىن زەنگەنە، ئەھمەد ھەردى، يەلىمان گۇناي، موحەرمە مەھمەد ئەمىن،
بىلدار، مەستۇرەرى ئەردەلانى، مەلىانا خالىدى نەقىشەندى، جەمال عىرفان، مەلا
عەبدولكەرىمى مودەرىس، جەلالى مىزا كەرىم، عەبدولخالىق مەعرف، ھىمىن، جىسپىن ھوزنى
موكرىيانى، ئەمىن فەيزى، كامەران موكرى، جەلال تەقى، جەمال سالىھ دىلان، ھەژار، شاكىر
فەتاح، ئەلەدىن سەجىدى، پىشەوا قازى مەھمەد، مەھمۇد مەلا عىززەت

ئالونىشان

سىلىمانى - فولىكى يەكگرتن
دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم پۇقار

۳۱۲۰۶۹۰ ت

لە دەرىۋى ۋلات

Tel: 00441628477660
Fax: 00441628486008

Web Site

www.sardam.info

Email

Sardam@sardam.info

چاپخانى: (فەخ)

■ شىركۇ بىكەس

لەيئادى (بىكەس) ى گەۋرەدا

سروشنى ئەۋرۇزەى تيامردى ۋەك
 ژيانى خۆت بەژەنگ و ژارو دژواربوا
 بەيانىيەكى بەكپىۋەو تۆف و زىيانى
 ئەوتۇ كە (ھەنەجە) ى ۋەك بالئەدى
 لەبال كەۋتوۋى نار شەختە
 سىركەسىرە كىردىبو. ساۋاق بوو
 ساۋاق. ئەۋ گەگەگف و باپوسكانە
 توۋرەبوۋنى شىيەرو نىركەى
 ھەلۋىستەكانى تۆيان ئەگپرايەۋە؟! يان
 دەنگى شىن و شەپۇرى ئەۋان بوو لەناو
 كۆتەلى باخى مىرى پەژموردەو
 لەبەردەم (كانى عاشقانى) پەشۇكاۋدا؟!
 تەمەنىكى كورت. بەلام درىژ بەنازارو
 بەسەرھات. درىژ بەۋرەو، درىژ بە
 بىرسىتى و بەزىندان و دەرپەدەرى و
 دىسانەۋە كورت بە خۆشى و
 زەردەخەنەو كورت بەگىرفان و مال و
 حال و پۇشاكى جوان. ھۆدەو
 ھەيوانىك و بەرپەك و چەند كىتەپك و
 دۋاى مردنىشت، جىزدانىك بەشەش
 ھەوت پەنجايى و دەۋانزە فلسەۋە
 مىراتى تۆ بوو بۇ بىۋەژنىك و من و دوو
 خوشكى سەرگەردان. بەلام مىراتى
 راستەقىنەت، ئەۋ شىيەرە دلاۋەرو زەنگ
 بەدەستانە بوون كە لە سەردەمى
 تارىكستانى ھۆش و گۆشدا لەناو دلى
 ئەم شارەدا بەردەوام ئەزىنگانەۋەو
 ئەبوون بەپەيام و سرودو بە بازىرەقەى
 نەبەزىن و كلىپە كلىپى لەژيان. تۆ ھەر
 شىيەرى روت نەبوۋىت، ھەر زىمانىكى
 تەنيا نەبوۋىت و ناۋازى نەبوۋىت بۇ
 ژورنىك و بۇ ھەلۋارەدەيەك و تەۋەو، تۆ
 شىيەر بوۋىت تىكەلاۋ بە بلىسەى
 راپەرىن، زىمانىك بوۋىت تىكەلاۋ
 بەزىيان، ناۋازى بوۋى ناۋىتە بەپۇخى
 داستان. تۆ شاعىر بوۋىت و ئىنسان.
 خەمى تۆ گۆشەگىرو لاتەرىك و ناۋمىد
 نەبوو. خەمى خۆت دواخەم بوو ناۋپى
 لىبەدەتەۋە. تۆ بۇ (بىكەس) ى خۆت

نەژىيات، ئەۋە بىكەسىى نەتەۋەكەت بوو ئەيكردى بەمەشخەلان. تۆ
 لە شەشى ئەيلول دا تەمەنت بىست و پىنج سالان بوو نەختى بوۋى
 بە سەرگەردەى ھاۋارى شەقام و بەردەركى سەراۋ بازارو بۇ يەكەمجار
 شارەت ھەژان. تۆ (ۋەتەن) ت بەگۈچكەكانى دلتا ھەلۋاسىبوو. لەگەل
 خۆتدا ئەتەردە زىندانەۋەو ئەتەردە مەنقاۋ لەناو شىيەرە ئەتەۋەو
 ئەتەردە بەكۆت و زىنجىرى دەست و قاچت و بەنازارو شەۋنخونى و
 لەسەدلاۋە: لەھەژارى و نەبوۋنى و بى مالى و قەرزارى و
 بىدەرەتانيەۋە شالاۋيان بۇ ئەمىنايت و بەلام تۆ سەرت ھەرىك بوو
 پىر لەچەخماخە ھەتا مردن داتەنەۋان. تۆ شىيەرت كىردىبو بەناۋرى
 ناۋ زىمان. بەپشكۇ ئەتنوۋسى. بەدەمى تىژى شىرى رستە، بەتېرى
 رەخنەۋە كۆمەلت داتەچلەكان، ئەتنوۋسى ۋەك نەمى باران و
 تىرىفە نا. ۋەك گۈلىكى ناسك و پەپۈلەيەك نا. بەلكو ۋەك رەشەباى
 توۋرەو گەرداۋىك و سوۋرە ھەتاۋو چۈن ھەلۋىكە لەشەقەى بآلت
 ئەدا. بەلاى تۆۋە ھۈنەر ھەر جوانى و ناسكى و قۇرمىكى رازاۋە
 نەبوو. ھۈنەر بەلاى تۆۋە لەكاكلاۋبوو، لەۋ ھەۋىنەدا، كە راستەۋخۇ
 خەلكى لەبۇنيادى بگاۋ لەۋ شاگرە سوۋرەيشدا كە دوزمن لىنى
 ئەترسا! مەراقەكان زۆر كۆمەل ئالوۋەدى دىۋو درىج و زانست
 مۇمىكى زۆر كىز ھۇشيارىى ئىجگار تەنك و پارەۋپۈۋل ھەمەو

شتىك و ھاۋارەكانت ون ئەبوون و چاوت لى بوو پەيغەكانت (با)
ئەيانبا. بۇيە ناچار خۇت ئەدا بەدەم بادەۋە بەدەم سەرخۇشى و
بېھۇشى و سېۋونىكى بەئەنقەستى شەۋانەۋە كە ۋەختىكىش
ئەگەيشتە سەر ئىسقات ئىتر ئەۋسا تۇ جنىۋت بە ۋەرش و قورش و
بەكوردو باۋكى كوردو دىنيا ئەدا.. ھەر ۋەكو (گۇران) ۋەتنى تۇ
ۋەھاۋو، (كەشتىكە گەرداۋ ئەيىردو كەسىش ئەبوو رىئى راست
بگرى). تۇ پەيغى سەردەمى خۇت بوويت. دەم و چاۋو ئاۋىنەيش
بوويت. خۇت رەفتارو خۇت كىردارو ھەر ھەمان سات شاىەتەيش
بوويت. قسەى دلت و قسەى دەمت و وشەى سەر كاغەزت يەكبوون.
بى دەمامك بوو رووخسارت و بى رووپۇش بوون شىعەرەكانت و،
ۋايش ئەژىيات، لەنىو رووناكېرانى ئەو رۇڭگارەدا تۇ پەيكانى
رووبەروبوونەۋە بووى لەگەل دەستەلاتداران و داگېرەكاندا،
ئەچۈيتە ئاۋ شاگرە سوۋرەكانەۋە، ئەك ھەر دەستت بە كلاۋى
خۇتەۋە ئەئەگرت، تۇ لەۋ ھەلۋىستانەدا (سەر) يىشت لا مەبەست
نەبوو. تۇ مىژۋوت دروست ئەكرد، ۋەختى لەدوۋرپانە
مەترسىدارەكاندا كەل مل رانەۋەستايىت و خۇت چىت بويستايە وات
ئەوت. نازادى لە كوى بوۋايە تۈيش لەۋى بوويت. شار ھەتا
ئىستەيش بەدەنگى بەرز سىروودەكانى تۇ ئەلئەۋە. ھەتا ھەتايە
ھەندى چرىكەى تۇى لە گوئدا ئەزىنگىتەۋە، ۋەك چرىكەى ۲۷
سالەكت كە لەنەۋرۇزى ۱۹۴۶داۋ لەگىردى مامەيارەۋ لەبەرچاۋى
سەدان كەس رووبەرووى (ئەدمۇنس)ى مۇستەشارى ئىنگلىز،
گەرەترىن دەسەلاتدارى ئەۋساي عىراق بى دەريەستانە خۇندتەۋە.
(ئەدمۇنس) ئەو پىاۋەى تەنەنەت كەم كەس ئەيتۋانى قسەى
ئاسايىشى لەبەردەمدا بكات ئەك پەنجە بكات بەچاۋاۋ دايىشۇرى و
بىكا بەجىرج!

تۇ بەتەنھا بىرىتى نىت لەكۇمەلى شىعەرى ئاگرىن. تۇ ئەو گەفتارەنى
كە لەمەيدانى كارى بەرچاۋدا بەرجەستە بوويت. تۇ لەبەردەم
مىندالىكى كورددا سادەۋ ساكارو بەلام لەبەردەم گەرە پىاۋانى مىرى
ۋەئىزى دەسەلاتداران شىكۋ ھەببەتى شاخىكى بەرزو خۇ راگرت
ھەبوو. ئەۋە مەن ئايلىم، شەقامەكانى شارو ئاپوۋەرى بازارو زەنگى
قوتابخانەكان و رۇخى مامەيارەۋ، بەفرى گۈيژەۋ پىرەمگرون ئەلئەن.
ئەۋە مەن ئايلىم، مىژۋويەك ئەلئەت كە تۇ خۇت مەشخەلىك بووى
لەمەشخەلەكانى. شىعەرى تۇ پەيام و ھاۋارو ھەلۋىستانەكانت
بوۋەلەزەبوون. تۇ لەرېبازى شىعەرى ۋەدەكارى ھونەرى و سەنەتى
لەفرىدا نەبوويت. تۇ بەتېروانىنىكى مىللى تازەۋە، رېچكەى شىعەرى
نىشتەمانى و كۇمەلەتەى حاجى قادىرى كۆيىت گرتەۋەبەر. ئەو
شاپلىتەيەت ئاگرەدەيەۋە كە حاجى لەسەردەمىكى زوۋتردا بۇ
يەكەمجار بەۋ تىن و تاۋەۋە ئاگرى رۇخى خۇى پىۋەناۋو. تۇ
سەرلەنۋى ۋاۋچەرخانە ھەلتەكردەۋەۋە درىژەت بە كلىپە كلىپى
دەيەۋە. لەناۋ دىۋانە تاقانەكەتدا، زۇن ئەۋ شىعەرەنى كە بۇ
نىشتەمان و كۇمەل و دەرەۋەى خودى خۇتت وتون. بەلام
ئاۋىنەكىان لەمەۋو ئاۋىنەكانى تر زياتر خودى تۇمان نىشان

ئەداۋ لەمەۋوۋىان زياتر تۇمان لى نىك ئەكاتەۋە. پارچە شىعەرىك
پوختەى جەۋەرى تۈيە. ئەگەر لىم بېرسىن: بىكەس كىيە؟
راناۋەستەم و ئەلئەم ئەم شىعەرەيە:
مەن كە رازى مەنەختى ھەرەق / بەچۆرى شۆرباۋ لەتى نانى رەق /
كەلگەلەى پارەم لەسەردا نەبى / جىرسى تەمام دايىتە بە شەق / سەر بۇ
ھىج كەسى دانانەۋىم / تەشى ئارېسەم بۇ پىاۋى ئەجمەق. / بەنېرى ئەزىم
ھەناكوۋ ماۋم / ئەبەد لاناۋەم لەسەر رېگەى ھەق!

لەناۋ كۇمەلەشدا تۇ ھەلەۋ خەۋش و نەرىتە دواكەتۋەكانت ئەدەيە
بەر بەردى رەخنەۋ بازىگان و مەشخۇرو شىخ و حاجى و مەلەى پارە
پەرسەت و چاۋچىنۇك و كۆيلەكانى خورافات و كۆنخاۋازت رسوا
ئەكردو بى پەردە رووبەروۋىان ئەبوۋىتەۋە: تۇ لەۋ شاعىرانە بووى
كە لەرېتى تەنزۇ گالتەۋە ئەتۈيىست خەلگى راپەرىنى و لە بى ھۇشى
ۋ پاشكەۋتۈۋىي بەناگايان بېنىتەۋە. تەنەنەت ھەندى جار بەنۋوكە
خەنجەرى بى بەزەبىيانە ئەكەۋتەيتە جەستەى ھەموۋان و بەتۈندى
دەستت ئەۋەشان و ھەرچى شىتى شاراۋەى ژېر بەرە ھەبوو كە ئەمېرۇ
پىئى ئەۋترى (شەفافیەت) ئەتخستە سەر بەرەكەۋ ئەتۈت:
كورد ئەبەد ئاگانە مەقسەد نۇكەرى يىگانەيە / دوۋدلىن پىسەن لەگەل يەك،
بۇيە ۋابى لانەيە. / مىللەتلىك بۇ ئەمانى يەكترى ھەر ھەلەۋەدەن / داخەكەم
ۋردو درشتى شىت و شەيدى ئانەيە!

لەسالىيادى پەنجاۋ شەشەمىن كۇچى دۋابى تۇدا ھەموۋ ئەۋ بېرەۋەرى
ۋ يادگارەنى كە مىندالىكى ھەشت سالانە لەزەپىنى تىژۋ دلى
بچكۈلەى خۇيدا گلى داۋنەتەۋە. لەشۋەى بېنىنى چەند خەۋنىكى
روۋندا دىنەۋە پىش چاۋى: بۇ يەكەمجار كە دەستت گىرم و لەپۇلى
خۇندندا داتنام. بۇ يەكەمجار كە شىعەرى (تۇ چىت! مەن كوردم) ت
پى لەبەر كىردم. كە لەتاقە ژۋورەكەماندا لەسورداش و ھەلەبجە. شانت
دانەدەيە سەر سەرىنەكەت و كىتېت ئەخۇندەۋە. ئىستەيش ۋىنەى
ھىلالى سەر كىتېتەكىانم ھەر لەبەرچاۋە كە ديارە دواتر زانىم ئەۋەيان
گۇڭارى (الھال)ى مىسرى بوۋە. لەسالى ۱۹۴۷دا كە لەسلىمانىيەۋە
بە پاسىكى تەختە بەرەۋ سورداش ئەگەرپانەۋە لەگەل مەلەيەكى ئاۋ
پاسەكەدا مەشت و مېرتان بوو. نەمەزانى چى ئەلئەن، بەلام دۋابى
دەرەكەۋت و زانىم ئەۋ دەمەقالبىيە شىعەرى (ئەى مەلا توۋىي خودا لەم
فېكرە كۇنەت لادە) لى كەۋتەۋە. دوا شەۋى ژيانىشت كە لەمالەۋە
بوويت و دەرەسەكانت بەمەن دەۋرەكردەۋە. بۇ سەبەى سەعات
ھەشتىش بەنچىگارى چاۋت لىكناۋ ھەر ھەمان رۇژ بەرەۋ سەيوان
بوۋىتەۋە. لەئاپوۋەرى سەر قەبران و خەمى سەر دەم و چاۋى ۋردو
درشتدا، لەپرسەكەشتا ھەر زوۋ تىگەيشتەم مەن كۆپى پىاۋىكى
ئاسايى نىم. ئەى باۋكى كوردان و مەن و ھەموۋ نازادىخاۋازان
لەبەيانى ۱۲/۱۸ ھەموۋ سالىكدا ۋەختى بەرەۋ ژۋور ئەپوانم ئەبىنم
لەسەر تەۋقە سەرى گۈيژەۋ راۋەستاۋىت و دەست رانەۋەشىنى و
لەسروۋە نەمرەكانى خۇتشان بۇ ئەخۇنى!

بېكەس لە پەند دېرېكدا

رۆڭار

هەر لەو سائەدا بوو پاپەپىنەكەى شەشى ئەيلوول لە دژى ھەلبژاردنە ساختەكەى دامودەزگای پاشايەتى پوويىدا بېكەس يەكئەك بوو لەو نىشتەمان پەرورەرانەى سەرکردەيى ئەو پاپەپىنەيان كەردو برىندارىشبوو تيايا لەئەنجامى ئەو دەورەيدا ئەيگرن و ئەيخەنە بەندىخانەو شيعەرە بەناوبانگەكەى (ئەى وەتەن مەفتوونى تۆم...) ئەى لەو بەندىيەدا وتووه، ھەر لەسەر ئەم بەشداربوون و سەرکردەيىيەى لەسەر ئىشيش لايتەبەن.

كەلە بەندىخانە دىتەدەرەو قوتابخانەيك ئەكاتەو بۆ ئەو دەري تيا بليتەو پىي بژى لە ۱۹۲۳ ھىرى وەرئەگرئ بە ماموستا ئەينىرئە مۆرتەكەى بازىيان و پاشان ئەينىرئە تەوئەلە لە ھاوینى ۱۹۲۵ ھەگەل كۆمەلە ماموستايەك كە يەكئەيان ماموستا (گۆزان) ى شاعىرى بەناوبانگ بووه، بەشدارىي لە دەورەيكەدا كەردووه كە لە بەغدا بۆ ماموستايان ئامادە كراو بېكەس لەو سەردەمەدا ماموستاي قوتابخانەى سەرەتايىيى بازىيان بووه.

لە ۱۹۲۷ ھەزەى مېرىدا نامىنى ماموستايەكى نەترسى وا لە سلىمانىدا ھەبى گيانى خەبات و كوردايەتى بىلاويكاتەو، دورى ئەخاتەو بۆ حىللەو پاش سالىك ئەينىرئە بۆ عەسارە، بەلام بېكەس قايل نابى بچى و دەس لە ئىشەكەى ھەلئەگرئ و دىتەو سلىمانى، قوتابخانەيك ئەكاتەو تا ۱۹۴۱ دەري تيا ئەلئەو. ئەوجا ئەيكەنەو بە ماموستاي قوتابخانەكانى مېرى و، تا دواوايىي سالى ۱۹۴۸ ھەزەداغ و سلىمانى و سوورداش و ھەلەبجە ماموستا ئەبى لە ۱۹۴۸/۱۲/۱۸ بۆ يەكجارى سەر ئەنئەو.

ئەيانخاتە ژىر بالى بەزەيىي خوى و وردە وردە پيشيان ئەخوينى. دوو سى سالىك بەم جۆرە رائەبوئىرن لە ۱۹۱۷ ھەسەسايەكى زۆريان تووش ئەبى لە ۱۹۱۸ ھەبە خان ئەيانباتەو بۆ سلىمانى بۆلای حاجى ئەمىنى ماميان.

فايق لە سلىمانى ئەخريتە قوتابخانەو لە پۆلى سىنەما وەرئەگرئ و تا سالى ۱۹۲۳ بەردەوام ئەبى لە خويندندو ھەموو سالى بە يەكەم دەرنەچى لەو سائەدا لەسەر ئارەزووى مامى ئەچيتە خويندندخانەى (علميه) لە كەركوك، بەلام بۆ رىناكەوئ لەوئ بخوينى، ئەچيتە بەغداو سالى ۱۹۲۴- ۱۹۲۵ ھە (دار العلوم) بەسەرئەبا لەويش لەبەر دەم بژووى ئاتوانى بژى و لە ۱۹۲۶- ۱۹۲۷ ھە ئەگەرئەو بۆ سلىمانى لەوكاتەدا سلىمانى تەنھا پۆلى يەكەمى تيا بووه، ئاچار تىي ئەچى.

لەو سائەدا تەنگ و چەلەمەى ژيان ئاچارى ئەكا دوكانىكى جگەرەچىيەتى بكاتەو، بەلام ئەمەش سەرناگرئ و دەسئەكا بە جگەرەو شقارتە فروشتنى دەسگىر پاشان پەنا ئەباتە بەر (ئەشغال) و بە پۆزانە لە پىگای عەرەبەت ئيش ئەكاو چەند مانگىك لەسەر ئەم ئيشە ئەبى لە ۱۹۲۸ ھە بۆ ماوەى چەند مانگىك لە ھەولير ژياو لەو سەردەمەدا خوالىخوشبوو (قالەى ئايشەخان) ئەندازيارى ئەشغال بووهو سەرپەرشتىي كەردنەو پىگای ھەولير پەواندز-پراياتى كەردووه، بېكەسى دۆستى لە ئەشغال دامەزراندووه ھەر لەو سائەدا بېكەس ئەبى بە ماموستاي (زانستى) و لە ۱۹۲۹ ھە بېسى كە باوكى لە مەرەش لە توركيا مردووه. لە ۱۹۳۰ ھەمەر دەردى سەريەك بووه بەدواى ميراتى باوكيا ئەچى بۆ توركياو ھەر لەو سائەدا بە ئائومىدى ئەگەرئەو.

ئاوى (فايق) و كوپى (عبدالله بەگ) كوپى (كاكە ھەمە) ى كوپى (ئەلياسە قوچە) يە. بنچينەى بنەمالەيان لە قەلاچوانەو ھاتووتە سلىمانى، خوى لە ۱۹۰۵ ھە سىتەك ھاتووتە دنياو كە دىيەكە بىست كىلو مەترئ لە باكوورى پۆزەلاتى سلىمانىيەو، ئەوسا مەركەزى قەزائى شارباژىرپووه. عبدالله بەگى باوكى لەوئ (تابوور ئاغاسى) بووه. لە دايكىشەو ھە بنەمالەى ئاغەلەرەكانى سلىمانى يە.

سالى يەكەم و دووھەمى تەمەنى لە سىتەك بەسەرىدووه، پاشان مالىيان ھاتووتەو سلىمانى. لە تەمەنى سى سالان ئاوتەى دەرداوه. ھەر بە مالى باوكى لە حوجرەى فەقى خستوويەتە بەر خويند لە ۱۹۱۱ ھە باوكى بە ئيشى مېرى نىرراو بۆ خانەقىو لەويو بۆ بەغدا. لە بەغداو ئەنيرئ بەدواى مالى مائەكەياو ئەيانباتە ئەوئ و، پاش سالىك خوى چووه بۆ توركياو ئەمانى لە بەغدا بەجى ھىشتووه. نىتر فايق باوكى ئەديووتەو، ھەر لەو ماویدەدا ھەمە سەعیدى برا گەورەى لەئاوى دىجلەدا ئەخنى و دوابەدواى ئەو دايكىشى كۆچى دوايى ئەكاو فايق ئەكەويتە لای خالى. ئەويش پاش چەند مانگىك ئەمرئ و فايق و تاهىرى برا بچووكى بە بىكەس ئەمىنئەو.

كە شەرى يەكەمى جىهان دائەگرسى و پىي ھاتوچوئ نىوان بەغداو سلىمانى ئەبەستى، حاجى ئەمىنى كاكە ھەمە مامى لە سلىمانىيەو ئەنيرئە لای حاجى عەلى ئاغاكە لە بەغدا بووه، كە چاودىرىي فايق و براكەى بكاو ھەر ميراتىكەيان لە باوك و دايكىانەو بۆ مابىتەو بۆيان خەرج بكا. ئەويش ئەيانداتە دەستى (ھەبەخان) ئاويك كە خىزانى ئەفسەرىكى خەلىكى سلىمانى بووه لە بەغدا دانىشتووه. ئەكەش مەردانە

بىكەس شاعىرىكى ئازاۋ نەبەزۈ چاۋنەترساۋ بوۋە. ھەرگىز گۈيىشى بە(پايە) و (شۈيىن) و دارايى نەداۋە، تا ماۋە بە سەر بەرزى ژياۋە، لە پىڭگاي دىسۈزى بۇ گەل و نىشتان لايىنەداۋە، ژيان و شىيەرى خۇي بۇ خىزمەتى ئىۋان تەرخان كىردۈۋە چەند جار ئىنگىلىزەكان ويستوويانە بە تەماي پايەي(بەرز) لە خىشتەي بەرن يا ھەر ھىچ نەبى دەمكوتى بكن. بەلام ئەو گۈيى نەداۋنەتى و بە ھىچ نەخەلەتاۋە لە ھىچ نەترساۋە گرتن و دوورخىستىنەۋە لەسەر ئىش لا بىردن با ۋەرى بە نەتەۋە و لاتەكەي لەقنە كىردۈۋە نىمۈنەيەكى ھەرە ديارى ئەم چاۋنەترساۋىيەي بىكەس، پارچە شىيەرى(بىست و جەوت سالە) يە كە لەناھەنگىكى مالاۋايدا، كە لە سالى ۱۹۶۶دا مەعروف جياۋوكى مۈتەسەپپى ئەو سەردەمەي سلىمانى، بۇ (ئەدمۇنس)ى راۋىزىكرامى ئىنگىلىزى ۋەزارەتى ناۋخۇي ساز كىردى، پوۋبەروۋى ئەدمۇنس خۇي و بەرابەر بە سەدان كەس لە نوپنەرانى ھەموو چىنەكانى خەلكى سلىمانى خۇيىندى، لەكاتىكا كە ئەدمۇنس ھەموو شتى بۈۋ لە عىراقاۋ، كەم كەس ئەيوپىرا قسەي عادەتى لە پوۋيا بكا.

بىكەس ۋەنەبى نىشتان پەرۋەرىكى دوورو بىنكاگا بوۋى لە ھەلسوۋرانى پىكۈپىكى سىياسى بە گۈيرەي ئەو لىكۈلىنەۋانەي لەم پوۋەۋە كراۋن لە جۈۋلانەۋەي(ژ.ك) و دۈبەدۋاي ئەو لە دامەزى(پارتى دىموكراتى كوردستان) زۇر نىزىك بوۋە. پارچە شىيەرى(دارى نازادى)يش كە دۈبەدۋاي پاپەرىنەكەي ۱۹۶۸ى گەل عىراق و تۈۋىيەتى و لەۋانەيە دۈا شىيەرىشى بى، بەلگەيەكى بايەخدارى نىككىيەتى لە يىروباۋەرى دىموكراتى...

بىكەس جگە لە زمانى كوردى، عەرەبى و فارسى و تارادەيەك ئىنگىلىزىشى زانىۋە. بەتايىيەتى لە عەرەبىدا دەسكى بالاي بوۋە. ھۇنرا ۋەيەكى زۇرى عەرەبىيى لەبەرىۋە. وابلاۋەكە(مىلقاتى سىبە)ى بەتەۋاۋى لەبەرىۋە.

قسەي خۇش و نوكتەۋ گالتەۋگەپى بىكەس لەناۋ كۆرەكانى ئەو سەردەمەي سلىمانىدا باۋ بوۋە، ئىستاش ئەيگىرنەۋە. ھەرگىز بۇ ۋەلام دانەۋە قسەي بە تۈيكل دانەۋە.

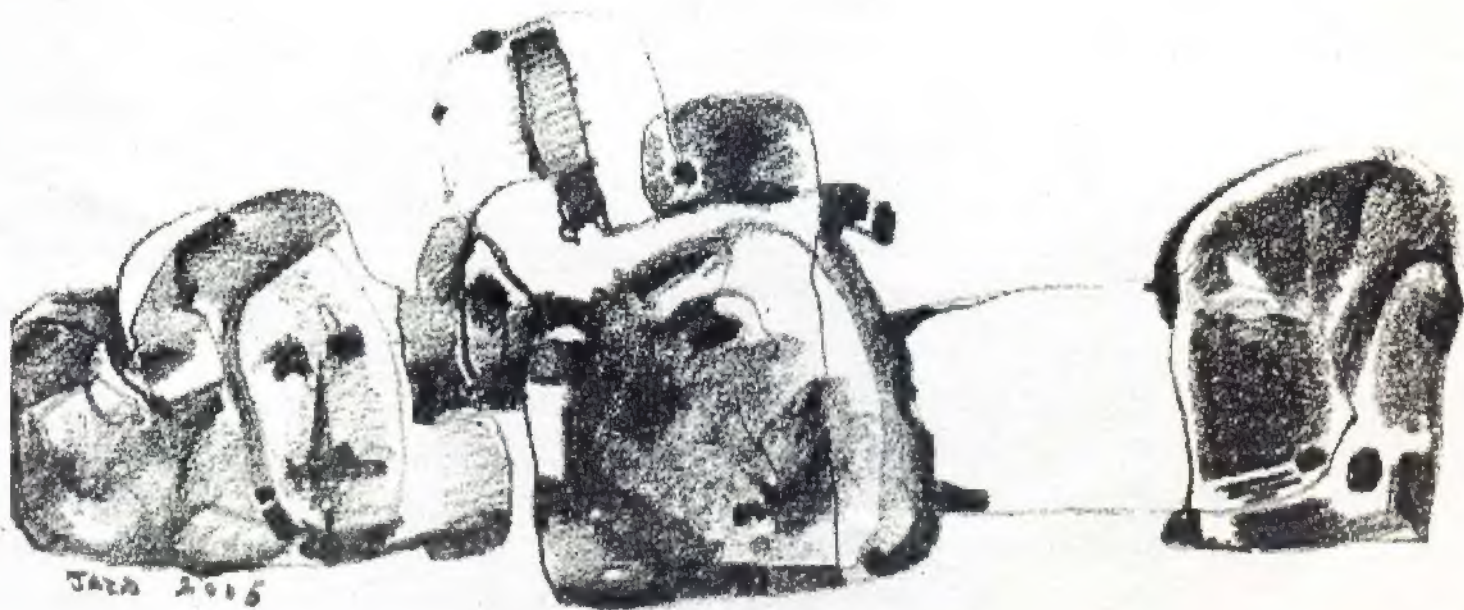
لەناۋ شاعىرانى كوردا نەحمەد بەگى ساحىبقران(ھەمدى)ۋ، لەناۋ نىشتان پەرۋەرانى كوردستان(مەحمۇد جەۋدەت)ى

زۇر لا پايەبەرز بوۋە. جەۋدەتى شەھىد يەكك بوۋە لە دوستە خۇشەۋىستەكانى. بىكەس دوو ژنى ھىناۋە يەكەمىيان لە سالى ۱۹۲۵دا كە پاش سالى بە دەردى سىل كۈچى دۈايىي كىردۈۋە و مردنەكەي كارىكى زۇرى كىردۈۋەتە سەر دەروۋنى بىكەس و ۋاي لىكردۈۋە ماۋەيەك گۈشەگىر بى. لەم ژنەي كچىك و لە ژنى دوۋەھەمى دوۋكچ و كۈپىكى بوۋە كە(شىركۈ)يە.

ۋەكو ئىستىا دەرنەكەۋى بىكەس بەتەۋر(زەغىت)ى خۇيىن مردۈۋە. لەگەل ئەۋەشا كە لە پوژانىكى ساردى زستانىكى توۋش و سەختدا مردۈۋە، خەلكىكى زۇر لەگەل تەرمەكەي لە ھەلەبجەۋە ھاتۈنەتەۋە بۇ سلىمانىۋ، لەۋىش خەلكىكى زۇرتىر لەگەلىا چوون بۇ گۈپىستان و لەننىك گۈمەزى بابانەكانەۋە، لە سەيوان، بەخاكى پاكى كوردستانىان سپاردۈۋە.

پاش مردنى بە چەند پوژىك لەلايەن ھكۈمەتى كۈنەپەرستى ئەو پوژەۋە ھەرمانى لەئىش دەركىرن و گرتنى دەرجوۋە!

لە سالى ۱۹۵۸دا ناھەنگىكى گەۋرە بەۋنەي يادى دەھەمى كۈچكردىنەۋە لە سلىمانى سازكرا.

يېڭەس

۱۹۴۸-۱۹۰۵

غەلادىن سوجادى

لەبارەگای ئاۋەدانى شاعرانا گەۋھەرى شەۋچرا، لە سەرپەرەدى خانەدانى ئەدىبانا جەۋھەرى بەرچرا، فيكرى ۋەك تيشكى زەردەدى خۇراۋا، كە ئەپزىتە سەر شەپۇلى ئاۋا!

برىسكى ئەۋ ئاۋە لەۋ زەردە پەرە، ۋىنەى فيكرى ئەم ھوماى شاپەرە. جارى بەيادى بەرزى نىشتان، دەنگ ئەداتەۋە دەنگى لە ئاسمان. كاتى سەرزەشت كۆنەپەرستى، نوكى قەلەمى ئەخاتە ھەستى. ئاللى سەربەستى يىرى ئەمامى، ئاۋى ئازادى سەرچاۋى قامى. ئاۋى ژيان ۋە مايەى دلبەندى، كاژە بەفرەكەى چىاي مەلبەندى. جارچارى باسى مەيت بو ئەكا، خوبو گويگرى پىن سەر خوش ئەكا. رەۋرەۋى تارىخ يېڭەس ئەنۋىنى، ئاۋى لە رىزى ئاۋان ئەمىنى...

يېڭەسى شاعر ئاۋى "فايەق" ۋە كوپى عبداللەبەگى كوپى كاكە ھەمەيە. لەسالى "1905" ى مىلادى لە ئاۋىسى "سىتەك" ھاتوتە دىئاۋە.

"سىتەك" دىيەكە بە "20" كىلومەترىك كەۋتۇتە شىمالى پۇژەلاتى شارى سولەيمانىيەۋە، ئەۋ سەردەمە مەركەزى قەزاي شاربازىرېۋو عبدالله بەگى باۋكى فايەق لەۋى تابوراغاسى بوۋە. لە پاش دوو سال ھاتونەتە سولەيمانى، لە ئەمەنى سى سالنا ئاۋلە دەرئەكاۋ "سى" بەشى چاۋى بە ئاۋلە ئەۋرا. ھەر لەم ۋەختەۋە قاپى مەينەتى بو ئەكرىتەۋە. لەسالى "1911" دا باۋكى نىراۋە بو خانەقى ۋە لەۋيۋە بۇ بەغدا، ئەنئىرى بە شوپىن مان ۋە مئالەكەيا ئەيانباتە ئەۋى، لە پاش سالىك باۋكى چوۋ بو توركيا ۋە ئەمان لە بەغدا ئەمىننەۋە، ئىتر ھەر ئەۋ چاۋپىكەۋتە بو يەكتريان ئەدىيەۋە، ھەر لەۋ ماۋەيەدا فايەق برايەكى لە خۇى گەۋرەترى مەبوۋە "ھەمە سەعید" ى ئاۋبوۋە لە روبارى "دجلە" دا ئەخنىكى، دايكىشى لە تاۋانا سوپى ئەبىتەۋە ئەمرى، خالىكى لە بەغدادا بو مابوۋە لە پاش سى چۈر مانگ ئەۋىش ئەمرى. فايەق خۇيو براچكۆلەكەى- تايەر- بە ھەتىۋى ۋەدەيەدەرى ئەمىننەۋە!...

سەرەتاي شەرى 914-918 دانەمەزى ۋە ئەبى بە پېبەندان، حاجى ئەمىنى كاكە ھەمەى مامى سفارشت ئەكاتە سەر حاجى عەلى ئاغا- كە لە بەغدا بوۋە- چاۋدىرى فايەق ۋە براكەى پكات ۋە ئەۋ مىراتەى لە باۋك ۋە دايكىنەۋە بۇيان ماۋەتەۋە تىيائانا خەرج بكا. حاجى عەلى ئاغاش ئەيانداۋە دەست "ھەبە خان" ئاۋىك كەژنە

سەرەتا بۇ قەرەداغ، بۇ ناو شارى سولەيمانى، بۇ سورداش و بۇ ھەلەبجە، تالە پۇژى "1948/12/18" لە تەمەنى "43" سالىدا لە ھەلەبجە ئەم ژيانە پەر جەورو ستەمەى بەجى ھىشت و تەرمەكەى ھىترايەو بۇ سولەيمانى و لەگردى سەيوان وەكو گەلىكى تر لە نازداران نىژدا.

كە سەيرى لاپەرەى ئەم ژيانەى فايەق ئەكەيت ھەر لەو رۆژەو كە لە كۆشى دايكىا مەمكەى ئەمژى و چاوشاركىنى لەگەل ئەستىزەكان ئەكردو بە پەنجەكانىشى پاويژى لەگەل ئەو فيلىمانەدا ئەكرد كە مەينەت و ئاوارەى پاشەپۇژيان پيشان ئەدا، تا چووە گۆرەكەو سەرى ئەبەدى نايەو لە جەزبە بەولاو شتىكى ترى لە ژيان چاوپى ئەكەوت. وەكو بلىيت ھەر لە بيشكەى دارەو زانىبوى كە بيشكەى دنيا بە دەسرازەى خەم و مەينەت و پەژارەى ئەبى كۆرپەى تىدا شەتەك بدرى!...

فايەق پياويكى ميانە بالاي تىك سىمراو بوو، سەرى زلو دەم و چاوى گرد، چاويكى كۆيرو ئەويتريشيان ئىوہى ھەبو، لوتى پان و دەمى بچوك بو، ريشى ئەتاشى و توزى لە سىنەكەى ئەھىشتەو، چاكەت و پانتولى لەبەر ئەكرد، زۆرىش بە تەنگ جل و بەرگەو ئەبو، لەقسەكردندا لە سەرخۆبو وەكو بلىيت بەدانەدانە قسەى ئەكرد، زۆر ئاشنابوو بە خواردنەو ژيانى سەرخۆشى، يارىشى ئەكرد، لەدا دواى ژيانىا ھەناسەبەركىنى پىكەوتبو بە نىخەنىخ قسەى دەكرد، بارى ژيانى چەوسانەو بوو، لە ئىدارەى ناوماندا زۆر كوك ئەبوو، سەرەراى ئەمەش بەرچاوتىرەبوو، ئاشناى گۆشەى مەيخانەكان بوو، باوەرپىكى راست و لە ژيانا يەك رىگەى كەردو بە پيشەى ژيانى خۆى، ئەگەر لە دلایەكىكى ئەويستايە ھەر ئەو ئەويستەبوو ئىتر ئەينەدوان. زىرەك و بەزەين بوو، كە بشەتايە بەسەريا شەرمى لە كەس ئەكەرد، لەگەل ئەمەشدا زۆر زمان پاك بوو لە شىعەردا، قەلەندەربو بۇيە بو بەرەندا.

فايەق كە چاوى پشكوت يا، دەمى لە مژىنى پەنجەى خۆى بەرەلا كەرد، تەماشاي كەرد منالان لە دەمە دەمى ئىواراندا كە باوكەكانيان دىنەو ئەچنە پيشوازىيان بۇ ئەوہى پىكەو بچنە ژورەو تا شەو، كەدائەنىشن ئەم لايان باوكيان بىو ئەو لايان دايكيان، كەچى ئەم بە تەنيا لە باتى دەستى باوك دەستى براجكۆلەكەى ئەگرى و ئەچىتە ژورەو، دايكىش ئەماوە تابىت بەپىريانەو.

ئەم ديمەنە دلى مندالىك برىندار ئەكا بەلام پەنگە زۆر دلى فايەقى برىندار ئەكەردى، چونكە جىگەكەى لە تەنىشت جىگەى ئاسوى ھىواو بو، بەشەر لاپەرەى بەيازى شاعىرەكانى ئەخويندەو ھەر بۇ ئەمەش بو كە تەنياى پىخۆش بو، كارەساتى رۆژگارى لە سىنەماى خەيالىا دەور ئەكەردەو، كە شەرى 1914-1918 چەبۇ خۆى، چ بۇ قەومەكەى يەك لە سەرىك ئەيخستە شرىتەو، ژيانى لەبەرىك ھەلچەراوى خۆبو ناوشارى سولەيمانى تەماشە ئەكەرد، كە

زابتىكى سولەيمانى بوو و لە بەغدا دانىشتبو جەبەخان شىرانە چاودىريان ئەكاو توكە توكەيەكىشيان پى ئەخوينى، دووسى سالىك بەم جۆرە پايەبوپىرن، لەسالى "1917" دا كەساسى و ھەژارەكى زۆر ئەچىرن، لەسالى "1918" دا ژنە ئەيانباتەو بۇ سولەيمانى بۇلاى حاجى ئەمىنى ماميان، فايەق پشويەكى پياھاتەو خرايە مەكتەب و لە پۇلى سىھەم وەرگىرا تا سالى "1923" ھەر لە مەكتەبا مايەو و ھەموو سالى بە يەكەم و دووہم دەردەچو، ھەر ئەو سالە لەسەر ئارەزووى مامى چو بۇ مەكتەبى عىلمىيەى كەركوك، بۇ پىنەكەوت لەوئوہ بى لەوئوہ چوبۇ بەغدا لە سالى 1924-1925 چووە مەكتەبى "دار العلوم"، لەبەر دەمبەزىوى لە سالى زياتر مەكتەب نەيگرتە خۆى، لەسالى 1926-1927 گەپايەو بۇ سولەيمانى تەنھا پۇلى يەكەمى متوستە ھەبو لە سولەيمانى چووە ئەو پۇلەو مامى چاودىرى ئەكەرد.

لە پاشا مامى لەبەر ئەوہى فايەق فيرى عەرەق خواردنەو بو دەريكەرد! چوہلاى مامە عارفى لە ھەفتەيەك زياتر ئەويش نەيگرتە خۆى، بەناچارى بۇ نوستن گواستىوہ ئەو قوتابخانەيە كەئى ئەخويند خەلىكىش يارمەتيان ئەدا بۇ خواردنەكەى، ئەم ھالەى پىخۆش ئەبو لە ئاخىرى سالى "1927" دا ھات شتومەك و جل و بەرگەكەى خۆى فروشت و دوكانىكى جگەرەچىتى بۇ نان پەيدا كەردن لە سولەيمانى دانا، دواى سى چوار مانگ ئەمەش سەرى نەگرت، دزداشەيەكى لەبەر كەردو فيستىكى سورى لە سەرنەو سنوقىكى كەرد بە بەرۇكىا جگەرەو شقارتەى تىخست و بەناوشارا دەستى كەرد بە فروشتنى، ئەمەش زۆرى ئەخاياند پەناى بەردە بەر دايەرەى ئەشغال، بە پۇژانە لە پىنگاى عەرەبەت ئىشيان دايە. بەم جۆرەش سى چوارمانگىكى رابوارد، لەسالى "1928" دا بو بە مامۇستاي "زانستى"، لە سالى "1929" دا ئەبىستى كە باوكى لە "مەرەش" مردوہ، لە سالى "1930" دا بەھەر كۆلەمەريگەك ئەبى ئەچى بۇ بەغداو لەوئوہ بۇ ھەلەب و بۇ توركيا، بەونيازە شتىكى لە ميراتىكەى باوكى دەست كەوئ- ميراتيش كەوتبوو گەروى خەلك. شتىكى واى دەست نەكەوت- لە ئاغستوى عەينى سالىا گەپاوتەو بۇ سولەيمانى لە رۆژى شەشى ئەيلولى سالى "1930" دا ھەراى بەردەركى سەرا لە سولەيمانى ئەقەومى، ھەراى داواكەردنى سەرىخۆيى كورد، فايەق گىراو بەدىل برا، كەبەرەلاگرا بۇئەوہى نان پەيداكاو بىخوا، ھات لە سولەيمانى قوتابخانەيەكى داناو دەستى كەرد بە دەرز و تەوہ، ئىنجا لەسالى "1933" دا وەزارەتى مەعارف وەرى گرت و بو بەمامۇستاي مەكتەب، سەرەتا لە دىى "مورتكە" لە ناوچەى بازىيان، تا سالى "1937" ھەر لە لىواى سولەيمانى بوو لەم تارىخەدا نىرا بو "ھلە"، لەسالى "1938" دا پىيانوت بچى بو "عەمارە" نەچو، وەزىفەكەى دايە دواو گەپايەو بۇ سولەيمانى دەستى كەردەو بە دانانى قوتابخانە تاسالى "1941"، لەم كاتەدا سەر لە نوئى گەپاندىانەو بۇ مەعارف ھەر لە لىواى سولەيمانى،

جەۋرى زەمان بەسەريانا ئەھيىنى ۋە ھېناۋىيە، ئەۋەدى ورد ئەكردەۋە
كە بۇچى شىرازەى ئىشوكارىيان لەبەريەك ھەلۋەشاۋە؟

كوتوپ لە ترسى ئەم ديمەنە بە سامانە راجەنى ۋە ئاوپىكى
دايەۋە بەلاى خۇيەۋە ۋە خۇي ۋە: "قۇچىت؟ من كوردم نەتەۋەى
كوردم"، خۇ كوردىش بىكەسە ئەگەر كەسىكى بىۋايە ھالى ئەو
ھالە نەنەۋە! ۋەى كەۋابو من بىكەسم! "بىكەس"ى لە دەريەدەى
كوردەۋە كورد بە ناۋى خۇيو لە بادەى بىكەسانى ھەردە گەرانا
شەرابى شىعرى خواردەۋە.

راستە لە دەۋرى بىكەسدا شىعر پەردەيەكى تىرى بەسەردا
ھاتىۋو لە خۇيەتى غەرامەۋە سەرى ھېناۋە مىرگى قەۋمىيەت، بەلام
ئاتانين بلىين تەنيا ئەم سەرەتاتكىيەبو كەبىكەسى خستە ئەو
مىرگەۋە، يا بىكەسى فىرى شىعر كورد، چونكە زۆركەس لەھاۋ
چەرخى بىكەس ھەر لەزىز خۇيەتەكەدا مانەۋە بۇ ئەۋەى باۋەش
بەن بە غەراماۋ چاۋ بېنە چاۋى كالى غەرام! يا ئاتانين بلىين
سەدەى بىستەم بو كە بىكەسى فىرى شىعر كورد، چونكە بىكەس
ئەگەر لەم دەۋرەشا نەۋايە ھەر شاعىر بو، بۇيەش شاعىر بو چونكە
لە باۋەرى ئەۋەدا سەريەستى ۋە شىعر دوو ناۋ بون بۇيەك مەنەدا. دەى
ئەمە ئاتاننى بوتىرى لە يەكىكەۋە ۋە رىگرتەۋە، ياشتىك كارى
تىكردەۋە بۇ ئەۋە ۋەىيەت.

بەلى پەرىشانى خۇيو كۆيلەيى قەۋمەكەى بىكەسى ھەلخزانەۋە
بۇ ئەۋە كە رۇحيەتلىكى ئازاۋەى بىي، چونكە رۇحى ئازاۋە لەو
سەردەمەدا گەلى شۇيىنى كوردەۋارى گرتەۋە، بەلام ۋەنەبى تەنيا
ئەمەش بويىتە سەرچاۋەى ئىلھامى شىعرەكەى، ئەگەر ئەمە بۋايە
لەبەرئەۋە كە ئەمە شتىكى تىكرابى بۇ ئەۋايە خەلىكى تىرىش ئەو
عاملەكارى تىكرەدنايە كەچى تەنيا بىكەس بو كە ئاگرىكى
راستەقىنە لە دايەۋە بلىسەى ئەسەند.

بەلى راستە لە پىش بىكەسدا ۋە لە دەۋرى ئەۋەدا پۇلىس ۋە
ئەدەبى غەرامى دەستيان كىردىو بەيەكدا بۇ سەر بېرىنى رۇحى
پىشكەۋەتن ۋە رۇحى گۇران لە دەۋرىكى ۋەشكەۋە بۇ دەۋرىكى تەر،
ۋەياخود بلىين لە دەۋرىكى "رومانتىكى"يەۋە بۇ
دەۋرىكى "كلاسىكى"! بەلام ۋەنەبى ديسان ئەمەش ئەۋەمان
پىشاندا كە ئەم كارەساتە تەنيا شتىك بويىت ۋە راۋى بىكەسى نابى
بۇ ئەۋە لە تاۋانا خۇي باۋىزىتە كۆشى شىعرەۋەۋ خۇيو قەۋمەكەى
پىپلاۋىنىتەۋە! ئەگەر تەنيا ئەمە بۋايە ئەۋايە بىكەس دوو بوناىە،
كەچى ھەر يەكبو!.. ديسان ئەمەش ھەر ۋايە كە بىكەس پەلامارى

پىۋەكەنى مەگەۋە ۋە ئايىنى ئەدا ۋە لە سەدەى چواردەمەى
ھىجرىدا ئەھات ھەلىشەسەنگاندن ۋە بە ئەقلى سەدەى بىستەم
بەرنەگارىي ئەكردن ۋە بە ئاۋىكى پوون ئەيشتەۋە بۇ ئەۋە كارەباى
بە قوپ داپۇشراۋى ئايىنى ئىسلام سەر لە نۆى روناكى بداتەۋە!
ئەمەى كە ئەكرد ۋە نەبى لەبەر ئەۋە بويى كە سەرچاۋەى
شىعرى لە سەرچاۋەى ئايىنەۋە ھەلئىنجاىيەت، ۋەيا زانىبىيەتى،

"روپرت بېرنز 1759-1796" شاعىرى ئەسكىلىندە پەلامارى
كلىسەكانى ئىنگلىتەرەى داۋە!

ئەگەر ۋابۋايە گەلى كەسى تر لە سەرچاۋەكە ئاۋيان ھەلئىنجاۋە ۋە
گەلى كەسى تر لەۋانەبوون "بېرنز"يان ناسىبى كەچى بىكەس بە
بىكەسى، كۆپى خۇي ئەبەست ۋە پەلامارى ئەو باۋەرى ئەدا، بەبى
ئەۋەى ئاشنايەتى لەگەل پەچەلەكى مەگەۋەتەكەدا داپىت!

كەۋابو ۋەنەبى تەنيا يەكەيەكەى ئەم شتەنە بويىت كە بىكەسيان
خستىتە كۆشى شىعرەۋە، بەلكو ھەمويان بە تىكرابو شكوھىكى
مەنەۋى فېتى بە تايەتەى بوۋە، بۇ ئەۋە بە ھەردوۋيانەۋە لە
سەرەتاي سەدەى بىستەمەۋە پال بلىين بەجەمالى تەبىيەتەۋە
تاجروۋى نەرم ۋە نايى بىكەس لە بەھارستانى مىللەتا بىي بە
گولوكىكى دەمە دەمى بەيان ۋەبى بەخونچەى باخچەى نىگارستان
ۋە بەيادى فېكىرى قەۋمىيەتەۋە كوتوپ دەم بىكەتەۋە.. ياخود بلىين بۇ
ئەۋەبوۋە كە بەھەر دوۋكەنەۋە بەدرىزايى نيوەى يەكەمى سەدەى
بىستەم شىرتىكى تر لە عالەمى كوردىدا بختە كار ۋە بىكەس لەو
شىرتەدا بىي بە گويايەكى دەنگ زەلالى دلفىنى مىللەت، ۋەيا بىي بە
بولبولىكى خۇش نەۋاي لالەزارى قەۋمىيەت!..

مايەۋە سەر ئەۋە بزانين شىعرى بىكەس چ پايەيەكى لە
ئەدەبىياتى كوردىدا ۋە رىگرتەۋە ۋە مىژۋى ئەدەبى كوردى چ
ئاشنايەتەكى لەگەل شىعرى بىكەسدا ھەيە؟

بەلى ۋەكو تۈزىكى لىۋترا "بىكەس" گەلىجار لە ژيانى پىشۋىدا
ھەزى بە تەنھايى ۋە گۆشە گىرى ئەكرد، لەم رابۋاردنەيدا بۇ
خۇيىندەۋەى ديۋانى شاعىرەكان، ئەو شاعىرانە كەزۋرتەر سەرچاۋەى
ئىلھامى شىعريان غەرام ۋە تەسەۋف بوۋە. لىزەدا ئاچار ئەبو، يەنى
شەۋر ئاچارى ئەكرد بەۋە كەسەريەتە ديۋانى شاعىرەكانى
فارسىشەۋە، لەبەر ھەرەبى خۇيىندن ديسان ھەزى بە خۇيىندەۋەى
شىعرى ھەرەبىش ئەكرد. ئەم سەۋدايە بىجگە لە فترەتى زاتى - پالى
پىۋە ئابو شىعروتن ۋەكو ئەۋان، ۋە ۋەكو لە مىژۋى ئەدەبى
كوردىدا بۇمان دەر ئەكەۋى ديۋانى شاعىرەكان تا ئەو سەردەمە
مەگەر بەدەگمەن ئەگىنا ھەر غەرام ۋە غەزەل ۋە تەسەۋف بوۋە، ئەمەش
بەو جۇرەھات لە پىشا لە سەر پىچكەى ئەۋان بە خەيالى، خۇي،
خۇي ئالان بە غەرامەۋە ۋە كەۋتە داۋى دىلخۋازىيەۋە ۋەلەو مەيدانەدا
ئەسپى خۇي تاۋەدا.

نەۋونەيەك لە رىگەيە كە گرتبوى ئەم پارچە شىعرەى بوو:
دەلى لە خۇيا دايم تەر نەبى سەرخۇشى بادەى روۋى دلبەر نەبى
مەفتونى بالاي قەد ھەررەر نەبى بە جامى شەراب كەل ۋەست نەبى
سا، خوا ئەو دلە دايم پەستى كەى!
دەلى ھىلانەى عشقىيار نەبى بەتيرى نازى بويندار نەبى
كۈشتەى ئەو ديدەى پىر خومار نەبى بە جامى شەراب نەشەبار نەبى
سا، خوا ئەۋدە دايم پەستى كەى!

تەماشائەكەى لەم شىعراۋەدا بىكەس بە شىۋەيەكى غەرامى

پرخومار و به بالاي وەك شمشال و به نازى بىنەندازو و سەيرى
بكا!.. ئەگەر تەماشاي ئەم سوچە بگەين بىكەس شاعىرىكى
غەرامىيە، نەوەك ھەر ئەوئەندە بەلكو تىايا كولاو و شىعەرەكانى
شانىشىنىكى ھەرە بەرز بۇ خۇيان تەرخان ئەكەن.

بىكەس پەردەي غەرام دائەداتەو و ئەكەوئەتە عالەمى
سەرخۇشپەو، ئەكەوئەتە ئەو عالەمەو كە لە سەرەتاو و عەودالى
بوو، ھەر ئەو عەودالىيەو توشى غەرامى كەردبو ئەگىنا ئەوچى و
غەرامى كۆلەنجە پىرىچى؟! ئەكەوئەتە عالەمى مەي گىرەو، بەلى
عالەمى مەستى، عالەمىكى مەستى، بۇ بىكەس، ھەر لەمەيەو بۇ
پەيداو، وەتا مەردىش ھەر تىابو!

سەوداي مەي و مەيخانە و مەي گىرى خولامانە دارى تازە خەتى
سەوز روو لە سەر لىوئى ئالى، بىكەسى خستە ھەموو كوردىكەو
بادە پەرسىتى و مادە پەرسىتى بىكەس شەرابى شەرغەوانى و كوپى
نەخچەوانى ھىتايە سولەيمانيەو، ئەناو شەراب مایەو بۇ خەرقە
پۇشان، ئەناو غىلمان بۇ بەھەشت فرۆشان! بەبى پەردە روو
ئەكاتە مەي گىرى سادەو پىنى ئەلى:

دل بەستە! ھەستە ساقى فیدائىم   حەيرانى لەنجەو بەژن و بالائىم
شەرابى با، بى، بۇ دلى مات   رەونەقى، شەوقى، بابە حەياتىم
لە دەستى پەستى بدا نەجاتى!

شەرابى وائى عومرى نوحى بى   سەفابەخشى دل، نەشتە روحي بى
گون و مەفا، لاھەرى جەفا   بەزم و رابەتى يارانى وەفا
شەرابىكى وا بە تەنا جامى   تە كامىل بكا خامى و نەفامى
قەدەح پەپايە پىرگە لىواو لىو   بىنەو مەترسە لە تەغەو جىو
دەخىل مەوەستە ساقى فرسەتە   وەختى خواردنەو وەكەف و عوشەرەتە

موغەنى ساتۇش پۇزى ھەمە

دل زۆر مەتەلەي دەنگ و نەغمەتە   تو خوا قەتارى، دل بوت لەت لەتە!
بە ئالەي نەي و نەغمەي نەرخەنەن   بە نەشتەي مەي و شەرابى گولگون
با، لە دل دەرگەين سزاي گەردون   ئاسودە ساتى دل بىي مەنەن
ساقى ئۆبالى مەنت بە ئاستۆ   دىنايە وەسەت ئەكەم لە لاي تۆ
كە مەردم تو خوا ھەر بەمەي بەشۆ   بۆم مەكەن شىن و گریان و پۆ پۆ
لە جىيى ياسىن و تەلقىن و شىنەم   بىن كۆزى بگرن لە زور سەرنەم
بە بەزم و بەزم و بە ئاوازي خوش   ئىسك و پروسك ھەموى بىي گەش

بەلى ئەم شىعەرە گەل وئەنيان ھەيە، نە، بادە پەرسىتى شتىكى
تازەيە، نەمادە پەرسىتى! مېژووى ئەدەبى كوردى وەكو ناتوانى بلى
ئەمانە شتىكى تازە بابەتن وە يافىكىرىكى وردن و بىكەس دايانى
ناو و بۇيان چوو، ناتوانى ئەوەش بلىت كە بىكەس وەكو شاعىرە
تسوفىيەكان نيازى لە شەراب شەرابى خەرقە پۇشان بوو، چونكە
ھەر خۇي لە شوئىنكى تردا ئەلى:

داخى قەرزاري عەرق خستومە فاك و فیکەو

گا بەدەست (جەرجىس) و (عەبد) و، گا بەدەست (ئوفىك) ۲

ھەر كە روژئاو بو ئىتر بۇ عەرق سەكۆل ئەكەم

رازو نيازىكى لەگەل دلكردو وەفەلسەفەيەكى حەقىقەتى دلى
دەرپرەو، بەلام ئەگەر بىنەسەر ئەوئەي كە بزانين ئەم شىعەرەنە لە
بارى غەرامدا چ نرخیكىان ھەيە! لەم سوچەو ناتوانين پايەيەكى
بەرز بۇ ئەم شىعەرەنە دابىنين، چونكە ئەگەر مەبەست لەغەرام ناھو
ئالەي جەرگى ھەلگەرواوبى بەرانبەر بەدوستىكى دلچەپاوكەر، يا
پارەنەوئەي كۆزراوئىكى دەست عەشق بىت لەبەردەست پادشاي
جەمالى دلخوازي تالانگەرى ھوش و شعوردا، وەيا باسى دیمەنى
جوانى عەلەناتى نازو عیشوئەي چاو و پىر و خەت و خالى دلپەر
بى كە ئەمانە رىكەي شاعىرە غەرامىيەكانن، ئەم باسەي بىكەس لەم
روو ھىچيان نىيە، بەلكو تەنا باسى ئەوئەت بۇ ئەكا كە، دل:

ئەو دلى كە ھىلانەي مەعریفەتى ناسوتى و لاھوتیە ئاوینەيە بۇ
نىگارى تەبىعەت و كەون، كۆنە شارى بازى خەيالى خوش پەروازو
ئارامگای حەسانەوئەي ھەموو رازو نيازىكە، ئەگەر لە خۇيا سۆزو
گودازىكى نەبى و خوى وەكو بلورى بىگەرد ساف و بىگەرد نەبى و،
نەبى بە ئاویكى ساف لە شەوى مانگىكى چواردەدا و وئەنى
مانگەكەي تىدا ديار نەبى و بە نەسىمىكى فینكى وەكو بادەيەكى
شەراب نەبزوئەتەو، بۇ ئەو بەھوى زنجیرەي وردە شەپۆلەكەيەو
دیمەنى مانگەكە بكا بە ھەزارمانگ كە ئەمە ھەم مەعریفەت و ھەم
محبەت و ھەم جەمال پىشان ئەدا، دلى كە لە خۇيا وائەبى با ھەر
نەبى، چونكە وەختى خوش و جوانە كە بە تەبىعەتى خوى پىك
بىت، نەوەك بە زۆرەملى و بەتئەوئەندەن. لە كوى ئەو سىو، كەخوى
بە تەبىعەتى خوى لە دارەكەو پىبگا و سوور ھەلگەرى! لەكوى
ئەوئەي كە لىبكرىتەو و بەزۆرى پەنجەو نىنوك بگەيەنریت و
سووربكریت!!

وتمان ئەم شەعرانە لە بارى غەرامدا نرخیكى وایان نىيە وە
مەعنای غەرامىشمان والىكەدایەو كە شاعىرەكانى تر لە سەرى
پۇشتون. ئەمەمان و ت بەلام بىنەسەر راستىكەي و حەقىقەتى
باسەكەي... بىكەس خوى ھەستى بەو كەردبو كەلەسەر روئەتداو
لە بارى جوانىدا مەگەر وئەكەي خوى بوايە لە ئاوینەدا، ئەگىنا
كەسى تر لەم نەنەچو! نەبى بە چ پەروەكەو بگەوئەتە شوخی بازى
و پەنجە بازى لەگەل ئەو دلپەرەندا كەساي گەردنىان لە ساي
سەمەنا، وەك تریفەي مانگە لەبەر بەنەنا! كەوابو نەبى بە جوئى
بىتە مەيدانەو كەدلى نازداران لە گۆشەي رەشمالا بە چەشتى بكا
بە پەروانەي دەورى چرای خوى كە ھەموو كەس لە گۆشەي
ئاسایشەو سەيرى ئەم فەسالى بىكەس و جەمالى ئەو فریشتانە
بكا، ئەمەش مەگەر بەو جوئەبىت كە، رچەيەكى تازە بشكىنى بۇ
غەرام، ئەگىنا ئەگەر وەكو ھى پىشینهكانى بى ئەوەك ھەر نازداران
بەلكو كەس ئاوپرى لىناداتەو. جابەم بونەو بىكەس ھات ئەم جوئە
غەرامەي خستەناو وە.

ھات دلى كە بە ھەيكەلى بادەو پەيگەرى عەشق و سەرچاوەي
جوانى و شەرابى شەرغەوانى، و ئەو ھەتا يارى نازدار بەچاوى

وەك ولاخى يېتە ۋەختى كاۋ جۇي ئالېكەۋە!

ئەۋەندە ھەيە ئىمە ئەۋەمان بۇ دەرئەكەۋى كە بېكەس لە ھەر
پېگەيەكدا كە گرتىيىتى سەرپەست و بى پەرۋابوۋە، راستەۋ راست
ھاقۇتە مەيدانەۋە ۋە لەبارى ژيانى دىنيائىدا تا ئاخىر پىلە دل
بىرىندارو پېر ئازارۋوۋە، ويستويە بەسەرخۇشى مەي خۇي لە خەمى
دىنيا دورخاتەۋە، ۋەكو ھەر لە ئاخىرى ئەم شىعراڭەيدا ئەلى:

خەققە گەر ھارەق بېخۇم، تو خوا رەفىق لۇمەم مەكەن

زەخمەتە بى مەي ژيانم بەم دلەي تارىكەۋە!

ئەو شۇرۇشى سەرخۇشى و بادە پەرستىيە كە لەمىشكى بېكەسدا
بوۋە ھەر ئەو شۇرۇشە بوۋە چوۋەتە مىشكى "ئەبونواس"ى
ئەۋەزىيەۋە لە سالانى "885-729"ى مىلادىدا، كەچى ئەبونواس
ناسراۋ، بېكەس قاۋدرا!

بېكەس پەردەي شىعەرى سەرخۇشىش دالەداتەۋە ۋە ئەچىتە
ئاسمانىكى ترەۋە، ئەچىتە ئەو ئاسمانەۋە بۇ ئەۋەي نىشتەمان و
قەۋمەكەي بەرچاۋكەۋى. لەم شۇيەندا بېكەس بازىكى تىزىبال و
پەندىكى ھەردە گەرە، بۇ ئەۋە دروست كراۋە كە ئەۋاي قەۋمىيەت
ۋەكو دەنگى زەنگى بەرى بەيان بلاۋكاتەۋە ۋە لە سۆزى دەرۋىنىكى
بە جۇشەۋە بلىت:

ئەي ۋەتەن مەتۋنى تۆم و شىۋەتەم بىرگەۋەنەۋە

ۋەختى بەندى ۋە ئەسارەت پى بە بەندۈ كۆتەۋە

مەن لە زگەر و فېكرى تو غافل ئەبۇم، ۋانئ ئەگەي

خەپس و تېھلەدان و زلەت تۆي لەبىر بىرۋەتەۋە

بەو خۇابەي بى شەرىك و لامەكان و ۋادە

عەشقى تۆ خورئ لە دلما ئاگرى كىرۋەتەۋە

ئاگرىكى ۋا ھەرار سال ئاۋى بىرۋىيە سەر

قەت گىرو گىلەۋ بىلەسى تا ئەبەد ئەكۋىتەۋە

باسى مەخزۋنى ۋە كەساسى خۇت ئەگەي توخۇا ۋەتەن

چۈنكە بەو باسە بىرېن و زامەكەم ئەكۋىتەۋە

مانەمىنى تا بەگەي؟ دەي پى كەنەۋ سەر ھەلېرە

مفتەخر بە، شەرەت ۋا عالمى گىرۋەتەۋە

بەگەتې لاچو، سەعادەت بۆتە پىشتۋانى تۆ

گەۋكەبى بەخت و فرىشەت بەرزە ئەدرەۋىتەۋە

گەرچى بەيىكە زەلىل و دىلى دەستى زالىمى

نوبەتې شادىتە، ئەمجا ئاھەزت لىك يېتەۋە

لافى مىللىەت بە دەم لەم عەسرەدا كەلگى نىە

روژى ھەۋلە، ھەر بەھەت كۆي ھوبەر ئەبىتەۋە

بى قسورە، چەند حەسورە، سەدشۈكر ئەۋلادەكەت

ۋالە رېئى ئۆدا، لە جۇننا سەيرى چۆن ئەبلىتەۋە!

بەسەيە ئەغەم لى مەدە ھەر رولەكەي جاراتم

ھىتەدە خەلمت بى ھەئاكو دەست و پىم ئەكرىتەۋە

شەرەتە شەرتى يىۋەنى بى گەرخۇدا دەستم بەدا

دوشىنت پەت كەم ۋەكو سەگ، بىخەمە ژىرپىتەۋە!

ئەم شىعراڭە دەۋرىكى كۈيلىەيى بېكەس و نىشتەمانەكەيمان
پىشان ئەدەن، ئەۋەمان پىشان ئەدەن كە ئەو نىشتەمانەي ئەۋى تىدا
گۆش كراۋە لەزىزى بارى چەۋسانەۋەدا تالۋەتەۋە بېكەس بەدەنگى
زولالى شىعەرى ھەموۋجار بانگى بۇ ھەلداۋە لە پاشا بۇي كەۋتەتە
گۆشەي بەندىخانەۋە، لەۋىش دىسان لە سۆزى ئالەي خۇي ھەر
ئەكەۋتەۋە ۋاۋەپى قايمىتۋەۋە بەۋە كە ئەو ئەبى شاعىرىكى قەۋمى و
نىشتەمانى بى:

ھەمو پەردەي ژيانى بېكەس پەردەيەكى تارىك و ژيانىكى تال
بوۋە، دەمى بى ئەۋايى، دەمى ئاۋارەيى. كاسە، كە پىرپو ئەبى
بىرژى، لىرەدا بە پىچەۋانەي ئەو ئاھەۋارپانە كە سەريان لى دابو دەم
ئەكەتەۋە ۋە ئەلى:

دل! كە زۆر مەسرورە ئىمىر، ئارەۋۋى سەيران ئەكا

خەز لە فىنجانى شەراب و دەست و پەنجەي يار ئەكا

دل! گەشە ۋەك گول ۋە ھايە دەردو ئارازى ئەما

قالى ويسكى و شەرابە، خەز لە عود و تار ئەكا

دل! نەجائى بو لە تەنگى، كەۋتە بەزم و رەزمەۋە

عاشقى سەيرو سەھايە، مەيلى ئاۋ گولزار ئەكا

دل! ئەۋەندە مەست و كەيلە شىتە ھىچ ھۇشى نىە

ۋالە رەفسايە خەرىكە ھالەمى بىزار ئەكا!

بەپراستى بەلاغەت و دلئەپى لەم شىعراڭەدا گەياندۇتە شۋىنى
خۇي، ھەر چەندە ئەمانەي بۇ دەست ئادا، بەلام ئەو گۈيى
نەداۋەتې، داۋاي ئەۋە ئەكا كە دللى خۇشەۋ فىنجانى مەي و دەست
ۋ پەنجەي يارى ئەۋى، وات پىشان ئەدا كە گۈيا دل تەنگى
بەسەرچو، داۋاي سەيرو سەفا ئەكا!.. لە بارىكى تردا ئەبى بىرواي
پىبىكرى كە دل خۇشە، چۈنكە گىيانى ئەو لەگەل گىيانى مىللەتدا
تىكلاۋ بوبو، ئەبىنى ۋا نەشئەي مىللەت لە ئاۋادايە، ۋەكو ھەر لەو
بىرە شىعراڭە باسى ئەكاۋ ئەلى:

دل بە نەشئەۋ بەزمى مىللەت شۈكر بوزابەۋە،

شايبە، سەيرانە، بەزمە پىر بە دەم ھاۋار ئەكا

دل بە ئاۋاتى گەيشت و لاۋى كوردى دى كەۋا

بەك دل و يەك دەم خەرىكە مىللەتې ھوشيار ئەكا

دل لەكىنە خالپە، بى گەردە سافە ۋەك بلور

سەد تەف و لەعنەت لە چارەي خائى سەگسار ئەكا!

دل ئەلى بېكەس ھەتا كەي لافى مىللەت بە دەم

ھەۋل و تىكۋىشەنە ئەلما قەۋمى تۆر زىگار ئەكا

گەر بەراستى يېتە پىش و دەس لە دەس بەك كەن ھەمو

كىيە ئەۋسايە حقۇقى قەۋمى كورد ئىنكار ئەكا!

بەگىرتىن خۇش بوئ تا نەگەتې بەرپان بەدا

دو دلې ئەم قەۋمە دىل و سوك ۋەدەرەتار ئەكا!

لەبەر ئەمانە پەردەي تارىكى لەسەر دللى لا ئەچى و پروناكى لە

ئاسۇي ھىواۋە روۋى تىئەكا، ديارە خەيالبازى ئاكا، ھەموو شت ئەخەلەتتى تەنھا عاشق نەبى، خەلەتان بۇ ئەۋنە تەبە ئاۋات ئەكا. عاشق بە جەمالى يار و عاشق بە مەلەند و ديار ھىچ جىيائەك لە بەينىانا نىيە، چۆن، يەكەم تەبەيار ئەكا ئاخەۋىتەۋە و ھەر لە سۆزدايە دوۋھەمىش تا بەديار ئەكا ھەر عەۋدالەۋ لە گودازدايە..

بىكەس عاشقى قەۋم و ۋلەتەكەي بوۋە، عاشقى نەسىمى سەر بەستى بوۋە، ۋا بۇنى ئەۋ نەسىمە كە ھەۋاى مىللەتە بەسەر پۇلەكانى ۋلەتا و يەك دلى و يەك زەمانىيەنە لە بارەپى ئەۋدا ئەۋ بۇنە دىت، كە ھات ئەۋا دلەكەي بە ئاۋات گەيشت و شايى و سەيرانىيەتى و بە ھىچ شتەك ھەل ئەخەلەتا. لە مەۋە، ئەۋە بۇ ئىمە دەر ئەكەۋى كە ئاھەموارى ژيانى بىكەس و دل تەنگىيەكەي لەبەر كەم و كوپى تەنھا ژيانى خۇي نەبوۋە، بەلكو لەبەر ئەۋە بوۋە كە:

ئەۋ پەروانەي چىراي مىللىيەت بوۋە، كە مىللەتەكەي جەسايەۋە ئىتر ئەۋ خۇي بە جەساۋە زانپوۋە باشپوۋى شەۋىشى نەبويى، بۇيەش ۋابوۋە چۈنكە ديار بوۋە كە شاعىرىكى قەۋمى بوۋە...

بىكەس بە دزە دزەيەكەۋە، بە چۈرەيەكە چاۋىكەۋە، يا بەلكو بەچاۋى ساغى گەشى دلپەۋە، سەيرىكى تىكپراي كۆمەلەيەتتى ئەكا، لەبەر ئەۋە لەگەل سۈچەۋە تارىكى نەبىنى، دەست ئەكا بە تۈۋانچ گرتن، دەستەي مەلاۋ شىخى لە پىشا بەرچاۋ ئەكەۋى پۈۋيان تىئەكاۋ باسى خۇي ئەگۈپى، يەكى لەۋ شتەنەي شەش بەندەكەيەتتى كە ھەر بەندى شەش نپوۋە شىعەرە ھەر بەندە لەسەر قافىيەك ئەپرا. پۈۋ ئەكەتە مەلاۋ سەرەكەي ئەكەتەۋەۋ ئەلى:

ھەر دوگۈم پۈۋ لە باسى ۋەمەز و سەرەتەرە ۋەكەت

ھەر ھەۋالى ھەش و نەشرم پى ئەلى تاكو مەمات

بەسە لەم مەۋزۋە لادە، فېرى نوپۇز بو كائات

خوتەيەكى ئىجتەمەيم پى بلى بۇ پى جەيات

ئەي مەلا توبى خوا لەم فېكرە كونەت لادە!

فەنى تازەم پى نىشانە بۇ تەرەقىۋىۋى نەجات

بە پىنچ چۈر خشتەكى روۋ ئەكەتە دەستەي شىخ و ئەلى:

لاي گەلى ۋايە كە جەننەت تەكپەۋ و لانخانەيە

چى مريدو شىخ و سۈفى و مەلجەنى دىۋانەيە

غەبرى ئەم قىسمانە باقى كافرى بۇتخانەيە

موختەرە، عالم، مەۋەر پەشمەلاي ئەفسانەيە!

كە لەمانە ئەبىتەۋە سەيرى مەردەمى تر ئەكاۋ كىرەۋەيان ھەلئەسەنگىنى، كارەساتى ئەفەنى و پىياۋ ماقولى بەرچاۋ ئەكەۋى بە "دە" پىنچ خشتەكى روۋيان تى ئەكاۋ ئەلى:

مەۋەر زۆرى ھەر لەبەر ئالى ۋەتەن ئەفروشى بەيەك تارانى

ئەخاتە ژىرپى دىن و ئىمانى كاكە خوا ئىشى ئابەجى ئاكا

ئاكىۋ نەبىنى بەفرى تى ئاكا!

ئەشرافمان ھەمە بى ۋوچ وىتن دەخىلە پىشان ھىچ پى مەبەستن

ھەمە ئاكوك و بارە پەۋىتن كاكە خوا ئىشى ئابەجى ئاكا

ئاكىۋ نەبىنى بەفرى تى ئاكا!

لەبن دەست ئەمانەۋە لا ئەكەتەۋە بۇ چۈنەتتى كاروبارى شارى سولەيمانى وكرەۋەي كار بەدەستەكانى، لە پىگەكەي ئەۋان وريگەي خۇي سەرسام ئەمىنى، بە دەغەزارىيەۋ دەم ئەكەتەۋە و ئەلى:

ئوشى لاۋاۋى ھىلم بوم و بەلام زوۋ دەۋرەپىم

سۈرى ۋابۈرى جەھل بوم و بەناۋيا تېپەپىم

سەد شۈكر ئۇخەي نەجاتم بولە باسى عىلم و فەن

ئامگرن جارىكىتر، ئەمجا لە كەيفا ھەلپەپىم!

گەرچى تا ئىستا ۋتوسە: تى بگەن زۈبى بگەن

بەقسانەم ئىۋەقەت با ۋەرەكەن، سەگ بوم ۋەرەپىم!

خوبىندەۋارى شىتە، ھەر جەھلە ئىنسان سەر ئەخا

گەر لە مەۋلا ناۋى عىلم برد بزانن سەرسەپىم

ھىندە تەقىبى جەقەم كىر تاكو ئانى خۇم پىرى

سوك و رىسۋابوم لە ناۋا، كىرۋەدى ئاخىر شەپىم

چاكە، زانپم جالى عاقل نەفە، جەپسە، يا شەقە

ھەر كىيىكەم ھەبۇ دوپنى لە داخانا دىپىم!

پىاۋى دانا، عەقلى دانازانى بۇى ناچىتە سەر

بەرگى نادانپم لەبەر كىر و لە جەپسى دەۋرەپىم

شەرتە "گەر" بىم! بارە گۈتۈزىم ئى بىن خەي نەيە

بادەمىكىش زۆر و كەم ۋەك بى غەمى بۇ خۇم بۇم

لە تىكپراي ئەم نەۋونە شىعەرەنە مېژۋى ئەدەبى كوردى ئەۋە بەئىمە پىشان ئەداكە: بىكەس ۋەكو چۆن شاعىرىكى نىشتەمانى بوۋە بەرەزتر شاعىرىكى كۆمەلەيەتتى و شەعبى كوردىش بوۋە كەسەرى بىرەپىتە ھەمۇ كوپىكەۋە و چاۋى بە كىرەۋەي ھەموو جۈرە كەسىكا خشاندىيىت و گۈپى بە تۈۋانچى كەس نەدايىت و دل و زەمانى ۋەكۈيەك بويىت و سەرى لە كەس نەكردىپتەۋە، يا بە كورتى بلىن: كەم و كوپى دەستەي مەردەمى دەر بىرپى بۇ ئەۋەي پىرى بگەنەۋەۋ لەۋ پىر كىرەۋەدا ۋلەتەكە پىش كەۋى...

بىكەس لەمانە ھەموو بەرەزتر ئەپراۋ شەۋرى زىاتر ئەئالىنى بە دەۋرەي فېكرى شىعەرى ۋەردا.

شەۋە، دىنيا سافە ئاسمان بىگەردە، سايەقە سامال دل پىر لە دەردە. تىرىقەي مانگەشەۋ لە تۈي فېنكى، ئەكشىت و ئەۋا ھەردە بە ھەردە!

ئەۋ خالە پەشەي پومەتى پونى، دلى بى كەسى خستە زەبۈنى. لەسەربانەكە لە ناۋ جىگەكە، ئەكەۋىتە گىر دەربارى زەبۈنى! سەيرى مانگەكە ئەكا كە پومەتى شىنى ھەلگەپراۋە سەيرى دلى خۇي ئەكا كە لە سۆزۋ گودازىكا ھەلقرچاۋە پۈي دەمى تى ئەكاۋ ئەلى:

ئەي مانگ! مەن و تۆ ھەردە ھاۋ دەردىن ھەردە گرفتار يەك ئامى سەردىن

تۆ ۋىل و رەنگ زەرد بە ئاسمانەۋە مەش دەربەدەر بە شارانەۋە

دەخلىتم! ئەي مانگ قىلەي دلداران
شەۋىكە و ئەمشەو بگەرە فرىام
دترارو بىزار، خەبلى غەمكىنم
دل بەندى عەشقى ئەو بەلەك چاۋەم
لەو ساۋە ئەوم گەۋتۆتە خەبال
ئەي مانگ! تۆ شوعەلى عەشقى پىرۆرى
قەسەمت ئەدەم بە عشق و جوانى
بەسەرھاتى خۆت بۆ من بەيان گە
توشى جى بوى تۆ وا پەشۋاۋى
يىم بلى! توخوا چەن جوانانت دى؟
چەن كۆرى بەزمى عاشقانت دى؟
چەن فارەمان و چەن سولتانت دى؟
چەن شەپرو شۆرى بى ئامانت دى؟
چەن كفى ئالى شەھيدانت دى؟
چەن دەر بەدەرۈ مال ويرانت دى؟
ئەي مانگ! ئەۋەندە سەيرى دىيات كەرد
بۆيە بەم رەنگە كارى لى كەردى

دەرمانى دەردى دلى يىماران
بى يار و ھاۋدەم، عاجزو تەنيام
كىرۆدەى داۋى لەيلى شىرىنم
شېت و شەيداي ئەو ئەگرىجە خاۋەم
گريانە، پىشەم بومە كۆى زوحال!
تۆ نەشە بەخشى دلى بە سۆزى
بە نەسىمە كەى بەرى بەيانى
دەردى گرانم نەختى ئاسان گە
لە بەرچى پەست و مات و داماۋى؟
چەن جوتە يارى دەس لەملانت دى؟
چەن تەخت و بەخت و خانمانت دى؟
چەن قەوم و مىللەت، چەن شارانت دى؟
چەن بوردمانى كوردستانت دى؟
چەن بى كەسانى پەرىشانت دى؟
چەن چاۋى سۈرى پەركريانت دى؟
سەيرى نفاق و زولم و ريات كەرد
رەنگ و شعورى بەجارى بردى!

ئىمە لەم شىعرانەدا نامانەۋى لەۋە بگۆلىنەۋە كە نايە لە بابەت
ۋشە، يا رەننەۋە گرانى و سوكى، يا كەم و كۆپىيەكى ھەيە، چونكە
لە ۋەزندا ھەمو لايەكى گرتۆتەۋە، لە ۋشەشدا ديارە بىكەس كە
خاۋەنى ئەم شەرانەو گەلى شىعەرى تەرىش بى ئەيتوانى لىرەدا
ھەندى ۋتە بگۆپتەۋە بە ھەندىكى تر، بەلام كە نەيكردۋە ۋەنەبى
ئەم نەكردنەى زيانكى بە ئەدەبى كوردى گەياندەبى! بەلكو ئىمە
تەنھا ئەۋە ئەخەينە بەرچاۋ كەمەگەر فىكىرى شاعىرىكى ۋەكو
بىكەس لەم سەدەى بىستەمەدا و لەم پۆژەلاتەدا بۆ ئەۋە چوبى كە
سكالاىيەكى بەم جۆرە لەگەل مانگدا بكاۋ بتوانى مانگ لە بەرزى و
خۆى لە ئەرزى لەگەلى پى كەۋى ۋلە ھەردەگەر پى، و دەر بەدەر يىدا
بىن بە يەك، ۋە ئەۋ بە رەنگى زەردەۋەو ئەم بەدلى پى لە دەر دەۋە

ئامو ئالەيان بۆ يەك ھەلپىژن و ئەم بىخاتەرە بىرى كە چەند
شاسواران و كولاھدارانى چاۋ پى كەۋتە؟ چەند نەمامى باخچەى
ژيانى بە ھەلپىروكاۋى دىۋە؟ چەند شەھيدانى پى ئازادى و چاۋى
پى لە خوينى نامرادى دىۋە؟!

ئەۋىش بىخاتەرە بىرى ئەم كە: لەيلى شىرىن و عەشقى چاۋى
رەنگىن و ئەگرىجەى سەرخال و خالى گۆناى ئال نا گونجى بۆ
ئەۋكەسە كەدەرونى زامدارى تىرى ھەوا ناسىي ديارانەۋ لە شىشى
دىلى بەندى شارانە!..

بەلى "سىر فليپ سەندى ئىنگىلىزى 1554-1586" ئەۋىش
شىعەرى "بۆ مانگ" ى ھەيە، بەلام پياۋ ئەبى ئىنساف بدا "فليپ" ۋەكو
چۆن شاعىرىك بو ھەرۋەھا قاندى سىياسى و ئاۋى
ناۋچەى "كىنت" ىش بو.

لە ئەكسپورد خويندەۋى و بىجگە لە پارىس ھەمو ئاوروپايشى
دىبو. ئايا بىكەس چ شۆيىنىكى چاۋپىكەۋت، ۋە لە چ دانشتگا و
قوتابخانەيەكى بەرز دەرچوبو، ئەگەر تەماشاي ئەم دوو
پەردەيەبكرى بىگومان بىكەس گەلى بلىمەتەر بوۋە لە "سەندى" ..!

ئىستە، كە پمانەۋى تەماشاي بىكەس بىكەين ئەلەين: بىكەس
لەپىش ھەمو شتىكدا شاعىرىكى ھەرە بەرزى قەۋمى سەدەى
بىستەمى كوردبوۋە كە لەم سوچەرە چلە پۆپەى گرتبى، لە پاشا
ئاۋىنەيەكى رۈنى كۆمەلەيەتتە، لە غەرامدا نەيگەياندەۋتە
شاعىرەكانى تر، ۋاتە لە پىگەكەى ئەۋاندا، بىكەس ۋەكو لە زادەى
فىكىرى خۆى شىعەرى ھەبوۋە ھى ۋەرگىراۋى غەرەبى و فارسىشى
ھەبوۋە. ديسان ھەر لە فىكىرى خۆى شىعەرى غەرەبىشى ھەيە. لە
كۆمەلە شىعەرە بەرزەكانى ديۋانىكى نايابى دروست كەردۋە ھىشتا
لە چاپ نەدراۋە...

سەرچاۋە

مىژۋى ئەدەبى كوردى، غەلادىن سەجەدى،

يېڭەسە شاعىر ۋە بانگەر

نېبراھىم ئەھمەد

۱۹۵۸/۱۲/۱۸

تەڭگ يېڭەلچىن تا ئەھات زىياترھانىيان ئەدا
 ۋەقالتىريان ئەكرىد، بۆيە ھەر دىۋى ئەو
 گىرتەنەي (۱۹۳۰) تەخمىسى پارچەي شىعرە
 جوانەكەي پىر ھىزو بىرى
 شۇر شىگىرانەكەي (پىرەمىرد) بوو كەبۇ ئەو
 ۋەفدەي وتبۇ دىۋى كوشتارى شەشى
 ئەيلول چوونە بەغدا بوۇ پىرەۋە
 چوونى (فەيسەل) لەۋىدا ئەلى:

قەت واتى ئەگەن چاۋمان شكاۋە
 كوشتن و بىرېن دائىم بوۇ پىاۋە
 لەۋاۋ دۆشەكا كەي ھەق سەنراۋە
 (خەيالتان خاۋە كورد نەفەۋتاۋە
 بەراتى نەجات بەخوۋىن نووسراۋە)
 مىللەت مەتىنە ەزىمى نەۋى
 لەعايەي بەرزى خۇي ھەرنەگەۋى
 لەتۈپەنگرى حقۇقى ئەۋى
 (مەن رەنگى سوورم بۆيە خۇش ئەۋى
 مژدەي شەفەقى لى ئەرنەكەۋى)

ھەروەھا (يېڭەسە) ئەو ھەموو كوشتن و
 بىرېن و ھەلواسىنو پەۋىتەرنەي دوۋچارى
 نەتەرەكەي ئەبۇلە پىڭكەي بەگزاچوونى
 ئىمپىريالىزم و كۈنەپەرسىتىدا ئازاترو
 توندترو تىزىتر ئەبۇلە پىرواى بە نىزىك
 بوونەۋەي پۇژى پىزگارى زىياترو
 پشەۋترەبۇ دىۋى مەزكىنى ئەكرىد بوۇ
 ھەۋالى ئەو قوربانىيەي كەنەتەرەي كورد بە
 ھەموو كولى دىۋە پىشكەشى ئەكرىد لە
 پىناۋى ئازادى و ئاشتىدا، بۆيە ئەبىنېن
 كەباسى كوشتارى پۇژى پەشى شەشى
 ئەيلولمان بۆنەكات لە شىۋەي مژدەيەكەي
 تابلىي خۇشا ئەي گىرېتەرە كەئەلى:

(ماتەمى تەبەكەي دەي پىكەنەۋ سەر ھەلېرە

موفتەخىر بە شوھرەت ۋا ھالەمى گىرتۈتەرە

نەگەتەي لاچوۋ، سەعادەت بۆتە پشەۋانى تۇ

كەۋكەبى بەخت و فرىشتەت بەرزە ئەدرەۋىتەرە

بى قسورە چەن جەسوورە سەد شوگر ئەۋلادەكەت

ۋا لەرتى تۇدا لە خۇشا سەيرى چۈن ئەتلىتەرە)

ئا ئەۋەتە بەھۋى ھەلواسىنى چوار جوانە

مەرگە شەھىدەكانمان

(غىزەت و خۇشناۋ ۋەقۇدسى و خىراللە)

ۋە ئەلى:

دارى ئازادى بە خۇتن ئاۋ نەدرىت قەت بەرنەگى

سەرىبەخۇنى بى فېداكارى ئەبەد سەرنەگى

پىاۋ ئەبى بۆ سەندى ھەقى لە مردن سەل ئەكا

ھەر بروخى بەس نىيە، تاكو نەسەندى نادى)

لەو بەرىبەرەكانىيەدا كە كورد كرىدى

بەرامبەر بەبەستى پەيمان (۱۹۳۰) لەبەينى

حكۈمەتى نىشتىمان فروشى عىراق و

بەرىتانيادا (يېڭەسە) يەككە بوو لە پىشەرەۋە

پاستەقىنەكانى گەل لەو ھىرشانەدا كە

نەيىردە سەر قەلەي كۈنە پەرسىتى و

ئىمپىريالىزم، بۆيە كە دوزمىنى كورد و

غەرب كوشتارەكەي شەشى رەشى

ئەيلوليان كىرد بەۋىيازەي تۇرى

دوزمىنايەتى يەككى خۇيىن لە نيوان دوو

نەتەرەدا بچىن، يېڭەسە يەككە بوو لەو

خەباتكارە گىراۋە بەندىكراۋە كە نۆكەرانى

ئىستعمار ئەيانوىست دەستە خۇيىناۋىيەكەي

خۇيانىيانى پىس بىسېن ئۇيالى

كوشتارەكەيانى بىخەنە ئەستۇ. بەلام تەۋرۇم و

ھىزى كوردايەتى لە پاپەپىنى شىرانەي

خوالى خۇشبوو شىخ مەجمۇدى نەمر

حكۈمەتى خۇيىن خۇرى نورى سەعەدى

ناچار كىرد كە گىراۋان بەرىدا ۋەكەۋتەكەي

خۇي دىزەبەنرخونە بىكات بوۇ ئەۋەي

لەۋەزىياتر پىسۋا نەبى ۋەنەختى پىق و

دوزمىنايەتى خەك دامركىنئىتەرە.

(يېڭەسە) لە پىڭاى ئازادى پەرسىتى و

نىشتىمان پەروەرىدا ھەموو ژيانى پىكرابوۋ

بە ئازارو دەردو ناخۇشى ۋەرىبەدەرى. ئەك

ھەزىيانى تەننەت دىۋى مردنىش دوزمىنانى

گەل ۋازيان ئى ئەھىنا ئەمرى گىرتىيان بوۇ

دەركىدبوو كە بگىرى ۋەدىرى بەدادىگى

غورفى لەگەل ئەمەشدا يېڭەسە ۋەكو ھەموو

خەباتكارىكى ئەبەزى خاۋەن بىروپاۋە

دەرىبەدەرى و ناخۇشى ۋەلاتىۋ بىرسىنىتى و

يېڭەسە بەلەي مەنەرە لە دىۋى حاجى
 قادىرى كۆيى يەكەم شاعىرى نىشتىمانىي
 كوردە كە ئالەي بوزاندەۋە و ورىا كوردەۋەي
 بىروپاۋەرى كوردايەتى ھەلگىرتىي، يېڭەسە
 لەھەموو سەختى و تالى ۋە نالەبارىيەكى رىي
 خەبات ۋە بە پىچەۋانەي ھەموو تىرو
 تۈنجىكى دەۋرۈپشتى يېڭەلەدان ھەر لەو
 پۇژەۋە دەستى كوردۈتە شىعروتن تا ئەو
 پۇژەي مەرگى يېڭەمان دەمى پىللىكنا، ئەم
 ئالا پىروژەي دانەنا ھەمىشە رىزگارى
 نىشتىمان و بەختىارى گەل كەلگەلەي ھەرە
 گەۋرەي مىشك و ئاۋاتى ھەرە بەرزى ژيان و
 ۋىردى دەم و زمانى بوون. ۋەكو لە
 بەندىخانە لە (۱۹۳۰) دا لەو شىعەرەيدا كە
 بەۋنەي كارەساتى پۇژى پەشى شەشى
 ئەيلولەۋە دايىناۋە ئەلى:

مەن لە زىكرو فېكرى تۇ غافل نەبووم واتى ئەگەي

جەپس و تى ھەلەدان و زىللەت تۇي لەبىرۈدۈتەرە

بەو خۇۋايەي بى شەرىك ۋە لامەكان ۋە ۋاجىدە

مەشىقى تۇ نەۋى لەدەلما ئاگرى كوردۈتەرە

ئاگرىكى ۋا ھەزار سال ئاۋى برۇنئىتە سەر

قەت گرو كېلەۋ بلىسە تا ئەبەد نەگۈزۈتەرە

لەگەل ئەمەشدا نەبى ۋە تىبگەين كە

يېڭەسە ھەر بە دەم كوردايەتى كوردە

ۋەھەر بە شىعەر خەللى ھاندەۋە بوۇ خەبات

كوردن بەرامبەر بە ئىمپىريالىزم و كۈنە

پەرسىتى نۆكەرى، بوخۇ پىزگار كوردن لە

كۈتەي دىلى ۋە ھەزارى ۋە نەزانى و

نەخۇشى، بەكردەۋەش يەككە بوو لەۋانەي

لە پىزى يەكەمى بزوۋتەرەۋەي كوردايەتيدا

خەباتيان ئەكردو ھەمىشە ۋەكو لە

شىعەرەكانيا ئەلى لەو باۋەرە لاي ئەئەدا كە:

(لافى مىللىت بەدەم لەم ەسرەدا كەللى نىيە

پۇژى ھەۋلە ھەر بە ھىمەت گۈي ھونەر ئەپىتەرە)

(قەۋمى كورد ئىسپاتى كورد بۇ ئىسپاتى سىر پۇرى زەمىن
مىللەتلىكى قارەمانى ھەر ئەبى سىرەست بۆين
مىللەتنى لاۋى ئە پىگەي سىرەخوتى نىشتان
بىتە بەرسىدارە بى تىرس دەم بە خەندەو پىگەن
قەۋمى وانامرى ئەزى بادوۋمانى ھەر شەق بەرى
ساجى پۇلەي نەبەردە خاۋەنى ئەزى مەتىن)

جگە لەمە پىگەس وەكو نىشتان
پەروەرىكى راستەقىنە پىروايەكى نەگۈپى
ھەبەو بەبرايەتى گەلان و يەككىتى خەباتيان
لە ناشتى و ئازادى و دىموكراسى بەتايىبەتى
يەككى بوو لەلەيەنگەرە راستەقىنەكانى
براىەتى كورد و عەرەب وەھەمىشە
لەبىرەدەبەو كە نەگەر ئىمپىريالىزم و كۆنە
پەرسىتى نوگەرى لەناۋا نەھىلەرىن
بناغەيەكى مېژوۋىيى بۇ ناشتى و خوشى
پتەفران ھەيە لە نىۋان نەتەۋەي كورد و
عەرەبدا بۇ ئەۋەي كۆشكى پىگەۋە ژيانىكى
پىر كامەرانى و ئازادى و ەك يەكمان
لەسەرىنىات بۇ بىكرى و ھەبەم سەرىنچە
فراوانە پىر براىەتى و ھىۋايە ئەم شىعەرەنەي
كە بە بۆنەي پاپەرىنەپىرۋەكەي كانونى
دوۋەمى(۱۹۴۸) ەۋە وتوئەتى:

ئەم مېزاقە خۇشەۋىستە خاكى گول گۈۋىن بوو بە خوتىن
تاقەتقى دەسگىر نەبى لەم خوتىنە دەس ھەلەنگرى
گۈلەي كەۋتە لىژى باۋى ئىستەمار ئەما

ھىچ كەسك ئىتر بەزۈپناۋ تەپلى ئەۋ ھەلەنەپىرى
داخى بەجەرك بىگەس نەژيا تابىبىنى
چۈن، قەسەكانى ھاتەدى و گەل عىراق
دەستى لەخوتىنى ئازادى و شەھىدانى
ھەلەنگەرت تاگەيشتە سىرەخوتى و ئازادى
ودامو دەزگاي زولم و ئىمپىريالىزم و
نوگەرانى تىگەۋەكاندا، لاشەي خوتىن
خوزانى گەل و سەرانى حكومى و بوگەنى
پاشايى ھەپروون بە ھەپروون كورد لە خاكى
پاكى خوتيان گورىچەيەكىشى پىپىمىس

نەمكردن، داخى بە جەرك بىگەس مرد،
چاۋى بەم نوپەردى خەباتى يەكگرتوۋى
كورد و عەرەبە نەكەۋت كەيەككى لە
ئامانجەكانى جى بەجىكردنى مافە
نەتەۋايەتتەكانى كوردە لە سنوۋرى عىراقدا.
ئەۋ مافە نەتەۋايەتتەكانى(بىگەس)ى نەمە بە
درىژايى ژيانى خەباتى بۇ نەكرد.

دوا شىعەرى بىگەس لەۋ نەۋانەدا كە
ياسمان كورد ناچارم ئەكەت كە سەرىنچان
پاكىشم بولايەك كە پەنگە لاي ھەندى كەس
ھىچ پەيۋەندىكى بە بىرەۋەرى بىگەسەۋە
نەبى ئەۋىش ئەۋ شىعەرەيەتى كە ئەلى:-

(ۋا گۈلەي كەۋتە لىژى باۋى ئىستەمار ئەما
ھىچ كەسك ئىتر بەزۈپناۋ تەپلى ئەۋ ھەلەنەپىرى)
ئەم پايەي بىگەس ئەم شىعەرەيا دەرى
پىروە يەككىكە لەۋ پايانەي لە دواي پاپەرىنى
كانسونى دوۋەمى(۱۹۴۸) لەناۋ
نىشتانەيەكانا بىلۋىۋەۋە، و لە مېشكى
زورىاندا بە جۈزىكى لەبن نەھاتوۋ
جىگىرەۋو بوو.

بىگەس وەكو شاعىرىك پەيۋەندىكى
تونىدو نەپساۋەي ھەبەو لەگەل گەل،
ھەمىشە دەرىرى پىروۋاۋەرو داپىژەرى ئازارو
ئاۋاتى ھەموان بو، بۆيە شىعەرەكانى لە ھى
ھەم شاعىرىكى كە زىاترو زۆرترو
بىلۋىۋەۋە بەناۋ خەلەكا، ئەۋ خەلەكى كە
ئەۋ شىعەرە سەكالاى دەردى دل و ئاۋىنەي
ھىۋاۋ ئامانچ و دەرخەرى پىروۋەپى بوون.

ئەۋەي وام ئى ئەكەت لەسەر ئەم شىعەرە
بەۋىم ئەۋەيە كەۋەكو ھەمومان بە چاۋى
خۇمان دىمان زۆر بەھەلە چوۋبوۋىن لەم
پايەدا و دوزمەن ۋا گۈلەي نەكەۋتەۋە لىژى،
ۋەكو ئىمە پىرماندا ئەھات ۋەلە ئەنجامى
ئەم دوزمەن بەكەم زانين و خۇ بەزل دانانەدا
گەل عىراق بە كورد و عەرەبىيەۋە دوچارى

نەمكردن، داخى بە جەرك بىگەس مرد،
چاۋى بەم نوپەردى خەباتى يەكگرتوۋى
كورد و عەرەبە نەكەۋت كەيەككى لە
ئامانجەكانى جى بەجىكردنى مافە
نەتەۋايەتتەكانى كوردە لە سنوۋرى عىراقدا.
ئەۋ مافە نەتەۋايەتتەكانى(بىگەس)ى نەمە بە
درىژايى ژيانى خەباتى بۇ نەكرد.

دوا شىعەرى بىگەس لەۋ نەۋانەدا كە
ياسمان كورد ناچارم ئەكەت كە سەرىنچان
پاكىشم بولايەك كە پەنگە لاي ھەندى كەس
ھىچ پەيۋەندىكى بە بىرەۋەرى بىگەسەۋە
نەبى ئەۋىش ئەۋ شىعەرەيەتى كە ئەلى:-

(ۋا گۈلەي كەۋتە لىژى باۋى ئىستەمار ئەما
ھىچ كەسك ئىتر بەزۈپناۋ تەپلى ئەۋ ھەلەنەپىرى)
ئەم پايەي بىگەس ئەم شىعەرەيا دەرى
پىروە يەككىكە لەۋ پايانەي لە دواي پاپەرىنى
كانسونى دوۋەمى(۱۹۴۸) لەناۋ
نىشتانەيەكانا بىلۋىۋەۋە، و لە مېشكى
زورىاندا بە جۈزىكى لەبن نەھاتوۋ
جىگىرەۋو بوو.

بىگەس وەكو شاعىرىك پەيۋەندىكى
تونىدو نەپساۋەي ھەبەو لەگەل گەل،
ھەمىشە دەرىرى پىروۋاۋەرو داپىژەرى ئازارو
ئاۋاتى ھەموان بو، بۆيە شىعەرەكانى لە ھى
ھەم شاعىرىكى كە زىاترو زۆرترو
بىلۋىۋەۋە بەناۋ خەلەكا، ئەۋ خەلەكى كە
ئەۋ شىعەرە سەكالاى دەردى دل و ئاۋىنەي
ھىۋاۋ ئامانچ و دەرخەرى پىروۋەپى بوون.

ئەۋەي وام ئى ئەكەت لەسەر ئەم شىعەرە
بەۋىم ئەۋەيە كەۋەكو ھەمومان بە چاۋى
خۇمان دىمان زۆر بەھەلە چوۋبوۋىن لەم
پايەدا و دوزمەن ۋا گۈلەي نەكەۋتەۋە لىژى،
ۋەكو ئىمە پىرماندا ئەھات ۋەلە ئەنجامى
ئەم دوزمەن بەكەم زانين و خۇ بەزل دانانەدا
گەل عىراق بە كورد و عەرەبىيەۋە دوچارى

سەرچاۋە

دىۋانى بىگەس، ئامانەكردنى ئومىد ئاشنا،
چاپى يەكەم، (بىلۋىۋەۋەكانى دەزگاي چاپ و
پەخشى سەردەم، زىجىرى ژمارە (۲۷)،
سلىمانى (۱۹۹۹).

TALA B

ئەمرونىڭ لە شىرەكانى پىكەس

ئەخ وەنەن...

ئەي وەتەن مەفتونى تۆم و شىۋەتم بىر كەتەم
 وەختى بەندىي و ئەسارەت، پى بەتەق و كۆتەم
 مەن لە زىكەر و فېكرى تۇغال ئەبوم و تى ئەگەي
 جەپس و تى ھەلەدان و زىللەت تۇي لەيىر بىر دۆتەم
 بەو خەۋايىي بى شەرىك و لامەكان و واحىدە
 عەشقى تۇ ئەۋەي لە دىلما ئاگرى كىر دۆتەم
 ئاگرىكى و ھەزار سال ئاۋى بىر ئىتتە سەر
 قەت گېرۇ گىلپە و بلىسەي تا ئەبەد ئەكۆر ئىتەم
 باسى مەجىزۋى و كەساسىي خۇت ئەكەي توخۇا وەتەن
 چۈنكە بەو باسە بىرەن و زامەكەم ئەكۆل ئىتەم
 ماتەمىنى تەبەكەي، دەي پىكەنە و سەر ھەلپە
 مۇفتەخىر بەشۋەرەتت و ھالەمى گىر تۆتەم
 ئەگەتتى لاچۇو سەعادەت بۆتە پىشتىۋانى تۇ
 كەكەبى بەخت و فرىشتەت بەرزە ئەدرەۋىشتەم
 گەرچى بەيىنكە زەلەل و دىلى دەستى زالىمى
 نۆبەتتى شادىتە ئەمجا ئاخەزەت لىك بىتەم
 لافى مىللىيەت بەدەم لەم ھەسرەتدا كەلگى ئىيە
 پۇژى ھەۋلە ھەر بەھىمەت گۆي ھونەر ئەبىر ئىتەم
 بى قوسۇرە چەند جەسۇرە سەد شۇكر ئەۋلادەكەت
 وا لە پىي تۇدا لە خۇيىتا سەيرى چۆن ئەتلىتەم
 بەسىيە تەنەم ئى مەدە ھەر پۇلەكەي جارائەم
 ھىندە خىلمەت بى ھەتاكو دەست و پىم ئەكرىتەم
 شەرە شەرتى پىۋەتتى بى گەر خۇدا دەستىم بەد
 دۆزەنت پەت كەم وەكە سەگ بىخەمە ژۇر پىتەم...

سلىمانى - ئەپەلۋى ۱۹۳۰

ۋەقە كور دىستان

قەدرى مىللەتەن بەجارى شكان
 نە خەياتان ما نە ناۋ و نىشان
 بارى تەنەتەن وا ھاتە سەر شان
 "ۋەقدى كوردستان، مىللەت فروشان
 ھەرزە ۋەكىلى شارى خاموشان"

حاجى تۈۋتەنكەت مادەم فروشرا
 قىروسىيا لە ھەد كۈشتەن و ھەرا

دەخىلە ھەستە رىكەۋە خىرا
 "دەسكى لەر گۈلەي باغەكەي سەرا
 كەۋا بەخۇيىنى لاۋان ئاۋدرا"

تاقىمى پىك خەن زۆر بەپىر لاقى
 بەبەزم و پەزم و ئاھەنگ و ساقى
 بۇ ئەۋەي بىكەن دەفەي مەراقى
 "يىبەنە بەردەم ھەرشى عىراقى
 بلىن يار باقى و، ھەم سۈجىبەت باقى"

نەبارائەتەن دى، نە با ئەي فەقىر
 نە لاۋان كۆزەن بەگۈللە و شەستىر
 نە پىي نازداران خرايە زنجىر
 "پەردە و تاراي سۈۋر بەرن بۇ ئەمىر
 بلىن دۋاي كۈشتار ھىشتا تۈي دىگىر؟"

ھالار بە مالم جىمان پى كرا
 لە چارەكەك سەدەم ئى خرا
 ھىشتا خەلاتىيان ئەكەن بە بەرا
 "دەك خەجەلەت بىن لە پۇژى مەھشەرا
 ئىمەيش خاكى غەم ئەكەن بەسەرا"

قەت وا تى ئەگەن چارەمان شكاۋە
 كۈشتەن و بىرەن دائىم بۇ پىۋە
 لەناۋ دۈشەكا كەي ھەق سەنراۋە؟
 "خەياتان خاۋە كورد نە فەۋقاۋە
 بەراتى ئەجات بەخۇيىن نوۋسراۋە"

مىللەت مەتتەنە ھەزمى ئانەۋى
 لەغايەي بەرزى خۇي ھەر ئاكەۋى
 لەت و پەت كرى حقۇقى ئەۋى
 "مەن پەنگى سۈۋرەم بۈيە خۇش ئەۋى
 مۇدەي شەفەقى ئى دەرئەكەۋى"

سلىمانى - ۱۹۳۱

دەر دە دەرۋوون

كورد ئەبەد ئاگاتە مەقسەد نۆكەرى بىگانەيە
 دۈۋ دىن پىيسن لەگەل يەك، بۈيە وا بى لائەيە
 مىللەتلىك بۇ ئەمانى يەكتىرى ھەر ھەۋل ئەدەن
 داخەكەم ورد و دىشتى شىت و شەيداي ئانەيە

سەنئەت و عىلم و مەعارىف زەپرىك باوى ئىيە
پىاۋەتى لايان بەتەنھا چەفتە و جامانەيە
بۇ قەسى زىل بى قسورن، باسى كوردىيەت ئەكەن
كوردىيەت خورمايە بۇچى، يا قەسى شىتائەيە
مىللەتى بى عىلم و ئەخلاق چۈن بە ئىستقلال ئەگا
واسىتەى بەرزى و تەرەققى ھىممەتى مەردانەيە
سلىمانى

پاۋىست

دەنگ بلۆرە خەلق ئەلەين ئەم جارە كورد سەرىست ئەبى
چى ئەلەين، بىلەين، لە لام وايە درۆ و چاۋبەست ئەبى
سەد ھەزار جارمان سىياسەت تەجرىبە كورد و كەچى
ئىستەكەش زورمان بەفیشالى وەھا سەرمەست ئەبى
بىت و بەينى ... و... زەپرىك تىك چى ئىتر
مەسئەلەى كوردىيەتى ئەوسا بەجارى خەست ئەبى
كەى حقوقۇق ئەدرى؟ ئەسەنرى. عەيبە ئىتر تى بگەن
سەرىستى چۈن ئىسبى قەومى وا بى دەست ئەبى
مىللەتى جاھىل لە دنىادا ئەبى ھەر بەندە بى
ئۆكەرى ھەر خەست بەبالاى قەومى دىل و پەست ئەبى
سلىمانى- ۱۹۴۴

پىست و ھەوت سالى

بىست و ھەوت سالى مەن پەنجەرى تۆم
بەنان و ناو و جلۇبەرگى خۆم
خەمەت كوردى لە ئىران و پۆم
لە پىناۋى تۆ شكاۋە ئەستۆم
كەچى ھىشتا ھەر دىل و پەنجەپۆم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۲

بىست و ھەوت سالى مەن ئەپەتەينى
بەفەر و فېشال ئەم خەلەتەينى
پۇژى نەوعىكەم ھەل ئەپەپەينى
بۇ مەرامى خوت مەم ئەشكىنى
كە ئىشت نەما وازم ئى دىنى
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۳

بىست و ھەوت سالى مەن تەۋشى تۆ بووم
لە پىنى ژيانا ھىچ پىش نەكەوتووم
لات و پەژموردەم. ھەرۋەكو مردووم
قەسى خۇمان بى ھەشت پى كىردووم
ھىوام نەماۋە، تازە لە دەست چووم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۴

بىست و ھەوت سالى تالە ژيانم
لەژىر دەستىنى تۆ زۆر پەرىشانم
لە ئىنسان ناچم، عەينى جەيوانم
كەى پزگار ئەبەم مالى وىرانم؟
وا بەخوت ئەلەيت (ھامى)ى گەلام
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۵

بىست و ھەوت سالى مەن بەتەماتم
چاۋەپىنى نەختى لوتف و خەلاتم
بىۋىتەۋە خاكى ولا تەم
ھىچ گوى نادەيتە دەرد و ئاۋاتم
چۈنكە ئەيزانى بى دەسەلاتم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۶

بىست و ھەوت سالى زووخاۋ ئەنۆشم
لە زولم و جەۋرت ھەر چاۋ ئەپۆشم
بۇ پەزامەندىنى تۆتى ئەكۆشم
لەبەر تۆ زەربەم داۋە لە خۆشم
ۋاتى گەپىشتەم كە چەند بى ھۆشم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۷

بىست و ھەوت سالى تەفرەى خۆم داۋە
ۋازم لە ھەموو كەسەك ھىناۋە
تۆم گرتوۋە، دنىام خەستوۋە لاۋە
بۇيە پىم ئەلەين كەر و پىشكاۋە
ئەۋى تۆى ناسى مى شكاۋە
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم!
بۇچى بەناھەق وا سووكت كىردم!

۸

بېيىست و جەوت سالە دەم بەھاوارم
جاری ئاپىرسى لە حالى زارم
سووتام، پرووكام زۆر بى قىزارم
ئەزانى لە تۆ بۇچى بىزارم؟
شارەزاي دەردىمى. ئاكەي تىمارم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم؟
بۇچى بە ناھەق وا سووكت كردم؟

۹

بېيىست و جەوت سالە بەبى زىاد و كەم
ئەپارېمەمە. ھەر ھاوار ئەكەم
ياخوا كافرىش ئەبى بەجەستەم
وېل و سەرگەردان بى تىن و خەستەم
ھىچم بى ئاكىرى، دىل و دەست بەستەم
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم؟
بۇچى بە ناھەق وا سووكت كردم؟

۱۰

بېيىست و جەوت سالە دلم لىت پەرە
ئەحوالم بە دەست تۆۋە زۆر شەرە
سەد بەلېن بەدى لەلاى من تەرە
بەسىيەتى ئىتر ئەم وپە- وپە
ئۆكەرىت ئاكەم وركم ھەلدەرە
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم؟
بۇچى بە ناھەق وا سووكت كردم؟

۱۱

من پەنجەرىكم پاك و بەسەزمان
ھەولم بۆ داوى بەدل و بەگيان
بەسىيەتى ئىتر درۆ و تەفرە دان
وا ئەبى ەدل و ئىنسان و وىجدان
ئەمكەي بە دىلى (غىراق) و (ئىران)
گونام چى بوو بەم دەردەت بىردم؟
بۇچى بە ناھەق وا سووكت كردم؟

سلىمانى ۱۹۴۶

مىللەتتىكى قارەمان ھەر ئەبى سەربەست بژىن
مىلەتلى لا وى لە پىنگەي سەربەخوئىيى نىشتان
بىتە بەر سىدارە، بى ترس، دەم بەخەندە و پىنگەن
قەۋمى وا نامرى، ئەزى، با دوزمنى ھەر شەق بەرى
ساحىبى پۇلەي نەبەرد؟ خاۋەنى عە زىمى مەتىن
ئەر كەسەي گيانى لە پىنگەي نىشتان بەخت ئەكا
پىيى مەلېن مردو، شەمىدە وا لە فېردەۋسى بەرىن
لاۋى كورد مەردە لە مردن قەتئىيەن باكى نىيە
پەندى پىشېنەنە، راستە (بەرخى نىر بۆ سەربىرىن)
وا ۋەتەن دىسان بەمەجزۋى ئەلى ئەي لاۋەكان
بۇچى وا مات و مەلۋان، بەسىيەتى شىن و گرېن
پۇزى تىكۈشەنە سا دەي ھىمەتى تاكو زوۋە
بەشكو لەم حالە ئەجاتان بى و لە دىلى دەرىچىن
گەرچى ھەندى كەس خەرىكەن ورك و گىرفان پەر ئەكەن
شەو بەبى خەم سەر ئەنئەنە سەر سەرىن، ھەر سەرسەرىن
پىياۋ ئەبى دائىم خەمى قەۋم و ۋلاىتى خۇي ھەبى
ئەو كەسەنەي بى خەمەن حاشا نەۋەي ئەم خاكە نىن...

دارە ئازادە

دارى ئازادى بەخوئىن ئاۋ نەدرى قەت بەر ئاگرى
سەربەخوئىيى بى فېداكارى ئەبەد سەرنەگرى
پىياۋ ئەبى بۆ سەندىنى ھەقى لە مردن سىل ئەكا
ھەر (پروخى) بەس نىيە، تاكو نەسەندى ئادى
كورد ئەگەرچى مودەتتىكە دىل و دامادە، بەلام
باۋەرەت بى پۇخى مىللى ھەر ئەمىنى نامرى
تۆ ئەگەر ئىسلاھى قەۋم و نىشتىمانى خوت ئەۋى
لىت موحەققەق بەبى شوپش مەحالە ئاگرى
بىرى ئازادى جىھانى گرتەۋە، توخوا بەسە
ئەم نىزامە كۈنە ئاكەي؟ ھىمەتى كەن لابرى
قەت مەلېن دوزمەن بەمىزە تۆپ و تەييارەي ھەيە
ئىتفاققان گەر ھەبى زۆر زەخمەتە خۇي پاگرى
ئەم عىراقە خۇشەۋىستە خاكى گول كوون بوو بەخوئىن
تاجەقى دەسگىر ئەبى لەو خۇئە دەست ھەلناگرى
نىر و مى ھەردوۋ بەجوۋتە بۆ ۋەتەن ھەۋلى نەدەن
دوۋرە دەرىچۈنى لە دىلى، مەل بە بالى ئافرى
ھەۋلى پاستى ھەردوۋ لا ئامانجى مىللەت سەر ئەخا
چۈنكە مەعلۇمە بەيەك دەست چەپلە قەت ئى نادىرى
وا گۈلۈلەي كەۋتە لىزى باۋى ئىستعمار ئەما
ھىچ كەسى ئىتر بەزۈپنا و تەپلى ئەو ھەلناپەرى

قەۋمە كورد...

بەبۇنەي ھاتنەۋەي لاشەي چوار
ئەفسەرە قارەمانەكەۋە بۆ سلىمانى لە
سالى ۱۹۴۷ داۋ تراۋە
قەۋمى كورد ئىسپاتى كرد بۆ عالەمى سەر پوۋى زەمىن

دوستى كورد و عەرب زور كۈنە تەئرىخ شامىدە
ناخەزى پروپەش لە داخا با يەخەى خۆى دادېرى

نەسرین

نەسرین دەمىكە داخت لە دلە
گىرۈندەى بەندى، ژيانى زولمە
وا من پىت ئەلەم چونكە لەسەرمە
هەستە تىكۆشە تا خوڤنت گەرمە
سەرپۆش فرىدە چ وادەى شەرمە

ئەمرو زەمانى عىلم و عىرفانە
عالم شەو و پوژ وا لە فرمانە
لەرقى نىر و مى نىيە بىزانە
هەستە تىكۆشە تا خوڤنت گەرمە
سەرپۆش فرىدە چ وادەى شەرمە

هەندە دانىشتى پشتت چەماوە
زەرد و لاواز بویت هەزرت نەماوە
كچى بىگانەت خو لەبەرچاوە
هەستە تىكۆشە تا خوڤنت گەرمە
سەرپۆش فرىدە چ وادەى شەرمە

خشل و جوانى تۆ حەيا و فېرېوونە
پاشەپوژپشت ھەر بەوان پوونە
كچى بى عىلم دىل و زەبوونە
هەستە تىكۆشە تا خوڤنت گەرمە
سەرپۆش فرىدە چ وادەى شەرمە

وەك خوشك و برا ئەبى ھەردووكمان
قولى ئى ھەلەكەين بچىنە مەيدان
تا كورد بەرىنە پىزى مىللەتان
هەستە تىكۆشە تا خوڤنت گەرمە
سەرپۆش فرىدە چ وادەى شەرمە

سەيمانى ۱۹۴۴

نەسرین

ئەى مەلا ديارە خەرىكى فیتنەيەك بەرپا ئەكەى
دەورى پاپا و عەسرى ئىرھاب لىزەدا ئىحيا ئەكەى
تۆكە ھىچ كەلكت ئەبى غەيرە سووال و تەمبەلى

ئىستە وا ھاربوى لەبەرچى پىم بلى بو وا ئەكەى!
تۆ لە باتىي وەغز و ئىرشاد و نەسىحەت كەى، كەچى
بوو پىتە شەيتانى عەوام و جامىلان ئىغوا ئەكەى
گا بەنووسىنى مەزابىت، گەھ بە تەحرىكاتى خەك
بو پەزەى شەخسى ھەزاران ئىشى بى مەعنا ئەكەى
ئالەتى دەستت، كە كزىبوى، دىنە تەنھا بو سووال
پوژى دەست دارىيش سىلاحتە و خەلقى پى ئىمحا ئەكەى
نورى ئازادى جىھانى گرتەرە، وا تازە تۆ
مەحكەمەى تەفتىشى نەگبەت سەر لە نوى ئىنشا ئەكەى
واز لە عالم بىنە، دانىشە، بەرۈكمان بەر بەدە
مەلەنەت بەسىە ھەتا كەى خوٹ وەھا پىسا ئەكەى
من نەزەم تۆ بەفیتی كىيە كەوتوو پىتە سەما
سەگ كە ھار بوو چل شەوى عومرە ئەگەر بېوانەكەى

گۆران

بەدەسكارىيەرە، لە شىعرى شاعىرى ئىنگلىز: ئى. وىلكوكس
وەرگىراو

گۆپاوم، وىنەى جارەن نەماوم، بىنايى چاوم
عەشقت لە دلما دامردوتەرە، بى تىن و تاوم
دىسان ھەر مەستى بادەى پىشىنم، گيانى شىرىنم
چەپگەرد ناتوانى لە دلەى دەرگا يادى دىرىنم
بەلام خولياكەى پىشوو نەماو، ھىوام بېراو
ژىنم ھەر وەكو درەختى بى بەر وشك و بى ناو
چى بىكەم داخەكەم ئەو خوليايەى زو لەسەرم دەرچوو
وێلم بە دووئا نايدۆزەمەرە، پوژى لىم وى بو
گيانە پىم بلى بوچ وا ئەرەنى، گۆيا نازانى
دلىش ئەگۆپى، وەك خۆى نامىنى تاسەى جارانى
تۆ نەختى سەرنج بەدەرە دنيا، ھەرچى كەوا تيا
بالدار و گول و ئەستىرە و دەريا، درەخت و چيا
نەمرى، ئەوهرى، كز و وشك ئەبى، ئەگۆپى جيا جيا
نازار تۆش سەيرى ناوینە بەكەى ئەوسا تى ئەكەى
خوشت ئەگۆپى، ھەروا نامىنى ھەتاكو سەبى
مەنىش ئارمىزوى ئەوسام نەماو، عەشقم گۆپاو
دەم ھەرەكو گولى بى باران سىس و ژاكاو

زەلمەنە بە زبانی

لەبەرچی پەست و مات و دامای؟
پێم بێ توخوا چەند جوانت دی؟
چەند جووتە یاری دەس لە ملانت دی؟
چەند کوێری بەزمی عاشقانت دی؟
چەند تەخت و بەخت و خان و مانت دی؟
چەند قەرەمان و چەند سولتانت دی؟
چەند قەوم و میلەت، چەند شارانت دی؟
چەند شەپ و شوێی بێ نامانت دی؟
چەند بوێردومانی کوردستانت دی؟
چەند کفنی ئالی شەهیدانت دی؟
چەند بێ کەسانی پەڕێشانت دی؟
چەند درەبەدەر و مال و وێرانت دی؟
چەند چاوی سووری پەرگریانت دی؟
ئەو مانگ ئەوەندە سەیری دنیا کرد
سەیری نیفاق و زوڵم و ریات کرد
بۆیە بەم پەنگە کاری ئی کردی
پەنگ و شوغوری بەجاری بردی

داخی قەرزاری عەرەق خستوویمە فاک و فیکەوه
گا بە دەس جەرچیس و عەبدە و، گا بە دەس ئۆفیکەوه
مەر که پوژناوا ئەبێ من بۆ عەرەق سەمکۆل ئەکەم
وێک و لاخی بێتە وەختی کا و جو و ئالیکەوه
چنگ لەسەر شان بۆی ئەپوین خۆم و لەگەڵ چەند ئەگبەتی
بۆ پەنا ناشی بە مەزە و قاپی مل باریکەوه
جا بە چوار مەشقی لەسەر ئەرز دانەنیشین کۆمەلی
بەزمە ئیوان بە دەوری عەرەقی مەستیکەوه
خۆشە سەرخۆشی ئەگەر تووشی پەفیکی تووش ئەبێ
پابویری مەر بەگورانی و قەسە عەنتیکەوه
عەرەق و پارە لە هەردوو گەر سەر و پویمە ئەبێ
چیمە ئێتر من بەسەر ئەلمان و پووس و چیکەوه
هەقە گەر ئارەق بخۆم توخوا پەفیک لۆمەم مەکن
زەحمەتە بێ مە زبانی بەم دڵی تاریکەوه

تشرینی دووەم ١٩٣٩

ئەو مانگ

بەهار نامەوی...

بەهار نامەوی جوانیت ببینم
ئەمرو من بە دڵ پەست و غەمگینم
دوورم لە خوشی، خەریکی شینم
زار و بێزارم تاریکە ژینم
دوژمنی لاله و گۆل و نەسرینم
بەهار نامەوی جوانیت ببینم
.....
بەهار بۆلبولت با مەر بخوێنی
گۆلێش لە دەشتا با خوێ بنوێنی
کانیت ئاوی پوون با هەلقوێنی
گۆز و گیات هەوا با بێشەکینی
ئەمانە دلی من نابزوێنی
بەهار نامەوی جوانیت ببینم
.....

بەهار و دەشت و ئاسمانی شینی
بۆلبول و قویری و گۆل و نەسرینی
نەشوەی دیمەنی جوان و شیرینی
پەشە لای کەسی سەرپا ژینی
پەڕی لە دیلی و دەرد و غەمگینی
بەهار نامەوی جوانیت ببینم

ئەو مانگ من و تو هەردوو هاو دەردین
هەردوو گرفتار یەك ئاهی سەردین
تو وێڵ و پەنگ زەرد بە ئاسمانەوه
منیش دەرەدەر بە شارانەوه
دەخیلت ئەو مانگ قیبلە دلداران
دەرمانی دەردی دڵی بیماران
شەویکە و ئەمشەو بگەرە فریام
بێ یار و هاو دەم عاجز و تەنیام
دێزار و بێزار پەست و غەمگینم
گیو دەدی داوی یاری شیرینم
دڵبەندی عەشقی ئەو بە ئەک چاویم
شیت و شەیدای ئەو ئەگریجە خاویم
لەوسارە ئەوم کەوتۆتە خەیاڵ
گریانە پیشەم بوومە کوێ زوخاڵ
ئەو مانگ تو شوعلە عەشقی پیروزی
تو ئەشە بەخشی دلی بەسوژی
من سویندت ئەدەم بە عیشق و جوانی
بە نەسیمە کە بەری بەیانی
بەسەر هاتی خۆت بۆ من بەیان کە
دەردی گرانم نەختی ئاسان کە
دوچاری چی بوی وا پەشیواوی؟

تووشى لافاوى عيلم بووم سمر دانا توموش

من كه بازى بم به نه ختى عه رق
به چۆرى چىشت و له تى نانى رق
كه لكه لى پارم له سهردا نه بى
حيس و ته ماعم دابىته بهر شه
سهر بو هيچ كسى دانا نه وينم
ته شى ناپىسم بو پياوى نه حمق
به نيزى نه ژيم هه تاكو موم
نه بهد لانا دم له سهر ريگه ي حق...

گورانى سپورتا

يارى كه، پاكه پىكه نه
جلى بىكارى داكه نه
ده ماري سستى هه لكه نه
يارى كه، پاكه، پىكه نه

توپىن و كهوشهك و شه قىن
يارى بىكى زور جوان و به جىن
ته وژم و تىن نه دن به خوڤن
يارى كه، پاكه، پىكه نه

داوڤنى راستى بهر مه ده
له يارمه تىي خوت لامه ده
خاوو خلىچك خوت بامه ده
يارى كه، پاكه، پىكه نه

جوانىي رهوشه و كرده وه
بو ناو و بهرزي پيشه وه
به گورجى و گوڤى سهر كه وه
يارى كه، پاكه، پىكه نه

نه گهر پيوستى خوتت كرد
گه لت هه مو درشت و ورد
نه لىن بژى لاوچاكى كورد
يارى كه، پاكه، پىكه نه

تووشى لافاوى عيلم بووم و به لام زو دهر پهرىم
سواری وا پوڤى جهل بووم و به ناويا تى پهرىم
صهه شوكر شوخه ي نه جاتم بوو له باسى عيلم و فهن
نام گرن جارىكى تر بوڤه له كه يفا هه لپه پهرىم
گهرچى تا ئىستا وتووه! تى بگه ن زو پى بگه ن
بهس قسانه م قه تعييه ن باوه پ مه كه ن، سه گ بوم وه پهرىم
خوينده وارى شى تىيه، ههر جهه له ئىنسان سهر نه خا
گهر له مه ولا ناوى عيلم برد بزائن سهر سه پهرىم
هينده ته عقيبى هه قم كرد تاكو نانى خوم پرى
سووك و ريسوا بووم له ناوا گيره وه ي ناخر شه پهرىم
من كه زانيم حالى زانا نه فيه. چه پسه- يا شه قه
ههر كيتا بىنكم هه بوو دوڤنى له داخانا دهرىم
پياوى دانا عه قلى دانا زانىي بوى ناچيته سهر
به رگى نادانىي له بهر كرد بوو به خاوه ن زى و سيم
شه رته كه ريم باره گوڤم ئى بنىن خپره ي نه بى
با ده مى زور و كه مى وهك بى غه مى بو خوم بژيم

به بوڤنه بوميا ئه نوڤمه وه

داخه كه م بو نه و زه مانه ي پووى زه مين
وهك به هه شت بوو پرله خووشى و پىكه نين
بى ته ماع و بى درو و خالى له قىن
دلنيا و، دوور بووين له نوڤمى له عين
تف له عيلم و سه نه عت و صهه كاره با
مه رجه با نه ي جهل و وه حشه ت مه رجه با
يادى تو ئىستا له دل خه م لانه با

عيلمه ئىستا بوته مايه ي دهر دى سهر
عيلمه بوته واسيته ي مه حوى به شه ر
عيلمه ته سخپى نه كه ن ههر بو زه ره ر
عيلمى چى؟ وابى. هه زار خوڤگه م به كه ر
با وجوودى راڊيو و شه مه نه ده فهر
تف له عيلم و سه نه عت و صهه كاره با
مه رجه با نه ي جهل و وه حشه ت مه رجه با
يادى تو ئىستا له دل خه م لانه با

دايك

منالېكى ساوا بووم
كهى وهك ئىستاكه وابوم
دايكم بهخيوى كردم
ئهو نهبوايه نه مردم

بهلاى لايه و گوراني
پاي ژه ندووم تا بهياني
بهشيري مهكهكاني
مى بهبه رهم هانى

پهنجى لهگه ل كيشاوم
له باوهشيا دايناوم
به رگ و جلى بو شتووم
خزمهتى زورى كردووم

چاكهى والهبهرچاوم
هه تا له دنيا ماوم
ئهبى دلى نه شكينم
ئاره زوى بهجى بينم

مۆرتكه ۱۹۳۵/۱/۲۹

هەر موهر

كوپى بو ناوى دارا بو
وريا و زيرك و دانا بو
هرچى نهكهوته بهرچاوانى
نهچووه بنج و بناوانى
پوژيك نهوا ديققهتى كرد
تهنيا ميروولهيه كى ورد
له دهنكه گهنمى ئالاوه
زور بهدهستيهوه داماو
چهندى نه كرد بوى نههبرا
هيزو قووهتى ئى بپرا
ئهمجا مانوو بو لى دا پويى
هيسى ترى هينا لهگه ل خوئى
چوونه سمرى و كاتى زانى
گهنمىيان برد بهئاسانى
دارا لهمه عيبرهتى گرت
پهنديكى باشى ئى وهركرت
وتى هر كارى گرانه
بههره وهزى ئاسانه...

سليمانى

مەنەك

بو كهسيكى ورد و وريا و زيرك و ساحتې عهقل
ههلبهينى ئهم سوئالهه، هم بدا جوابى بهدل
ئهسپى بى ئيسقان و پوحم لا ههيه، هم بى زوبان
سووك و خيرايه له پويين، مهحكهم و گورج و پرهوان
ئهسپى من دائيم له غاره، باكى هيلاكى نيهيه
بى خهو و خواردن، وه بى دهنگ، كاو و ئاليكى نيهيه
مهيتهر و زين و تهويله، نهى برا لازم نيهيه
ئاخوپ و رهشمه و لغاوى ههروهها پيوست نيهيه
فركه فرك و رهوتى تيزى هر وهكوو بهرقى بههار
نرخى ههريزان و به تالان، قايم و دايم بهكار
من مهتل زوو ههلهههينم، هم نهدهم جوابت بهدل
(ئهسپه ئاسنينه)ى بهكوردى پيى ئهلين، يا (پاسكيل)

كەر

كهريش نهلى زهپ زهپ زهپ
حهيوانيكم لال و كهپ
ئيشى زورتان بو نهكههه،
بهسزمانم وهكو مهر!!

پشيله

پشيله نهلى مياو مياو
نه نانم ههيه نه ئاو،
تيكهيهك نانم بهرى
با ليت نهكهه به زووخاو!
كهله شير
كهلهشير نهلى عوو عوو عوو
نوشتى بهسه ههلسن زوو،
نوژنى بهيانيتان چوو.
تف له تهمل و بهدخوو.

سەگ

سهگان نهلين ههوه ههوه
نانمان بهنى بزين بهو،
ئيمه پاستان نهكهين شهو
وهختى چاوتان چووه خهو

سەرچاو

ديوانى بيكهس، له بلاوكراوهكاني دهنگاي چاپ و پهخشى سهردهم.

BT-10
BT-11
T10 04

سەلەتەتە
قەلەم
تەقەتە
تەقەتە
تەقەتە
تەقەتە

۷۵

نەمۇنەي نووسىنى وتار

سەرنېدانە (ئەدەبىيەت مەنگۈر)

ف. بېكەس

رباعى چوارەم ئەمەيە:
ئەۋەي گە ئەنگا مەجبۇب لەناۋ ھۆز
زىننى پاكەم ئاشايى دىسۆز
(دە) دوستى يەيكەرەنگ لە خوشى تالى
ئەتوانى تېكىدا اوردوۋگاي ئالۆز

لە كىشا لەنگ نىيە، بەلام بە
خویندەنەۋەي مصرعى ئەۋەل شەرى
شاعىرىكە دىتەۋە يىركە تازە قىرى كوردى
بويۇ...

ۋوتويەتى(ئەمەن لە تفتىش ھات لە
كوردستان) ئىحتىياج ئاكا ئەۋىتر بىنورسىن
خۇ مصرعى چوارەمىش ھىچ مەنایەكى تىا
ئايىنم، چونكە(اوردوۋگاي ئالۆز) بە مەنای
اوردوۋگايەكە لە خويلا پىشيو تىكچوۋى،
ئىتر لە تىكدانیا چە ھونىرىكى تىدايە؟

ئەمەش روباعى پىنچەمە:-
ۋەك مۆزەي شەترەنج ئاگرى ئاسايش
ئەۋ پياۋەي خۇي كورد بەدرو ئارابىش
چونكە ھەر ۋەزەي كە تولى بدوى
ئەبى مەۋزەت بۇ بگا با جارىش

دەستەم داۋىتت كاكەي مەنگۈرى لەم
رباعىدا چە نیازو مەبەستىكت ھەيە، توۋى
خو ئەگەر بۆمان دەرەخەي، جارى لە يارى
شەترەنجا مۇرە نىيە، ۋە مۇرەش ئاسايشى
ھەيە ئەبى ھەر بەلایە كا بکەۋى سايا لەسەر
يەك، يا لەسەر دوو ئىتر بۇچى ئاسايش
نىيە؟ جگە لەۋەش ئەگەر لىم بېورى ئەتوانم
بلىم ئەم رباعى ھىچ مەنایەكى تىا نىيەۋ
كەس تىيى ئاگا. ۋا ئەمجارە(ئەدەبىياتى
مەنگۈرى)مان خستە پىش چاۋى
خویندەۋاران مەبەستىشمان تەنھا ئىصلاح
ۋرنگا نىشاندا ھىچ ئامانجىكى ترمان
نىيە، ھىۋامان ھەيە بۆتوانن لەم ئەركەدا كە
گرتوۋمانتە ئەستۋى خۆمان كەم ۋ زۆر
خزمەتىكى شەۋر ئەدەبىياتى كوردى بەجى
بەينىن ۋە ھەرەكو لە پىشەۋە ۋوتوانە
گۈنى ئادەينە تۈنچ ۋ پلارىكەس، خەلكى
چى ئەلى بىلى دەس لە دەس ۋ قۈۋەت لە
خو

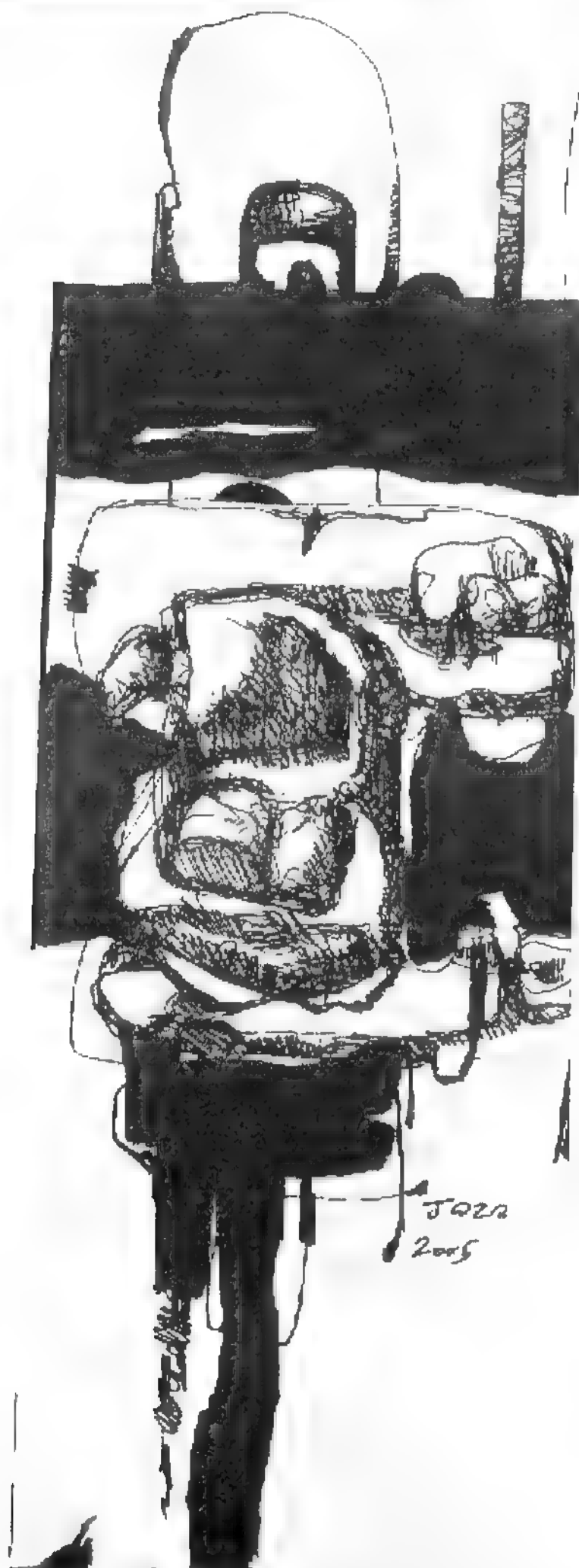
لە رباعى يەكەمدا مەنگۈرى ئەفەرمۇي:-
ئەگەر لەسەر تە مەيلى چاۋ ئەنداز
ئاگات لە خۇبى لە ژنى زۆر جامباز
ئەۋەي بە غەمزە ۋ غەرام ئەتدوتى
لەچنگ ھەزاران خۇي كوردە دەرياز
جارى لە پىش ئەۋەي كە بۇ مەنا
بگەرىن، چونكە(المعنى فى بطن الشاعر)
دىنە سەركىشمانى بۆمان دەرەكەۋى كە
مصرعى دوۋەم ۋ چوارەم لەنگن، ئەبۋايە
بى فەرمۋايە(ئاگات لە خۇبى لە ژنى جامباز)
ۋ وشەي(زۆر) لىرەدا زىادەۋە لە مصرعى
چوارەمدا بىفەرمۋايە(ئەگەر دروست بى) لە
چنگ ھەزاران خۇي كوردە دەرياز
لىرەشدا حرقى(ۋ) زىادە خۇ ئەگەر
ماناشت ئەۋى ئەمەن، ئەتۋ خۇي تىناكا چى
فەرمۋە

تەماشاي رباعى دوۋەم بگەن ئەمەيە:-
ئەۋەي گەرەكە خاكى كا پىرۆز
ئابى گۈنى بائە ئالەي جگەر سۆز
باغى استقلال بەيى حۈنن نارۋى
برات بى حائىن يىكە فەداي ھۆز

لەم رباعىدا كەم ۋ كۈرى تىا نىيە لە
كىشاندا، بەلام داخەكەم لەلایەن ماناۋە
نەيتۋانىۋە باش دەرىبغا ئەبۋايە مصرعى
دوۋەمى ئەم رباعى ۋابۋايە(بەيى گۈنى دانە
ئالەي جگەر سۆز) ۋە لە مصرعى چوارەمدا
ئەگەر ۋابى جۈاخر نىيە؟ (برات خائىن بى
يىكە فەداي ھۆز)

رباعى سىيەم بە ھەزار حال ۋ ئالى عەلى
پياۋ ئەتوانى مەنایەكى بۇ بدۆزىتەۋە ۋ
لەنگىش نىيە بەلام ئەگەر لە مصرعى
دوۋەما بىۋوتايە(ژىانت تامىن بگە ئەي
دلىسۆز) گەلى جۈاخر بويۇ

ئەۋەنەي لە گەلاۋىژا بەشى لىكۈلىنەۋە
تەرخان كراۋە مەن زۆر توشى نەردى سەرى
ۋ ناخوشى بوم، باۋەرم پىيەكەن لە ژىنى خۇم
بىزارم ھەرەكو پىششىنان ۋتويانە(دارىكەم
بەدەستەۋەيە ھەردوۋ سەرى....) نازانم چى
بگەم؟ ئەگەر رەخنەم لە شىغىرى كەسى گرت
ئەۋ كەسە لە خۇپايى لىم ئەيىتە دوشمىنى
بە خۇيىنى سەرم تىنۋو، چونكە داخەكەم
ئىمەش ھىشتا لە ماناي(رەخنە گرتەن)
ئەگەيشتۋىن، بە جىنىۋى ئەزانىن، ئەگەر
قەشەش نەكەم ۋ ھەر چىيەكەم دى چاۋى
لىنۋوقىنم ۋ بەسەريا بېۋم ۋ گۈنى نەدەمى
ئەۋەش ئابى، چونكە زۆر بەگۈناھىكى
گەرەي ئەۋمىر ئەگەر ئاۋەلىكەم رىنگا ھەلە
بكارىيى ئىششان نەدەم نەيخەمە
سەرشەقامى راست بەشەرتى خۇشەم
شارەزاي ئەۋ رىنگايە بىم، جا لەبەر ئەمە كە
باسم كورد سەرم ئى شىۋاۋە زۆر خراپ دامام
نازانم چى بگەم؟! لەگەل ئەۋەشدا مەن گۈنى
ئادەمە ھىچ كەس ۋەلەرەخنەگرتەن ھەتا
پىمبەكرى دەسەلناگرم، چونكە بە پىۋىستى
ئەزانم لەسەر شانى خۇم بۇ بەزىكردەۋەي
ئەدەبىياتى كوردى ھەتا لەتۋانامابى
ھەۋلەدەم ۋ دىۋى نەكەم، خۇجىگار لەم
پوژانەدا خۇبى چاۋىنىيان بگا
ئەۋەندە(شاعىرى تازە كۈۋرە) پەيدا بۈۋە لە
ژمارەنایە، پياۋ نازانى لە كاميان بگۈلىتەۋە،
جارى با (ئەدەبىياتى مەنگۈرى) تان بىخەمە
پىشچاۋ سەرنجى بەدەنى بزانن چۈنە بۇ
ئەۋەنەي تىرىش خۇايارى ھەرچىيەكەم
لەدەس بى دىۋى ئاكەين ئەمجا تكتاتان
ئىكەكەم گەلاۋىژى ژمارە(۵) سالى (۵) بگرن
بەدەسەۋە ۋ تەماشاي لاپەرە(۴۲)ى بگەن

5022
2005

أ، با. همورخ لهناخ نمر ازوځ شېعرا

نووسينی - غايه ق بيگه س -

نهم گوځاري گهلويځه که نهستيزه يه کی به مشوق و پرشنگداره له ناسماني نه ده بياتی کوردا، داځه کم جارچار هندی شتی ناشرينی تيا نه بينړی که نه بېته په له هموريری پرووناکي و دره شانده وی نهو نهستيزه نه گری، نهو ديمنه جوانه دلداره نه چاو نه شاريتوه که به مش له جياتی نهوی خوشی بېه خوشی به پېچېوانه ی نهو دلی خوینده وارن تنگ نهکا.

ليږده نازانين گلې له کی بکېن؟ لهو که سانه کی شتی واپی تام و نا پوخته نه نيزن بو نهم گوځاره نازداره يالو که سهی بکېن که سرپرشتی گهلويځی گرتوته ده ست؟ نه گمر چی گلی له خوینده وارگان لایان وایه که نویانی نهم کم و کوپیه له سر شانی نهو که سیه که سرپرشتی گهلويځ نهکا، به لام من لام وایه نه مه په وای هغه نه، چونکه له گهلويځ به شیک ترخان کراوه بوئی کولینه که همور که سی هقی هیه به شپوه يه کی نه ده بی جوان که له سنوری نزاکت نه رنه چی چه له شيعره وه چه له ووتار بکولیتوه وه لی بدوی.

بهم بونه يه وه نیمهش وا نه مه نه نویسن نه مجاره له ژماره ی (١) سالی (٥) له دیوانی گهلويځه له ژر عنوانی "په پره وی خیام" دا چاومان به چهند رباعیه که کت له لایه ن ا. ب هموریه وه پیکر اېوو، نهک من به تمنا هر چی خوینده وارن هیه همور له شيعره نه بېزارو ورس بو ن وزيانی حالی همومومان به جاری نه لیت (خیام گور هلته کی نه ا. ب هموری وها په پرهوت نهکا) نینجا سرنج بده نه رباعیه کانی ا. ب هموری بزائن نه لی چی له یه کم رباعیا نه فرموی. (من گهی پوس یته دنیاوه / هر به ناچارش بجمهوه دواوه / کویم مهیل یسی رو لهوی نه کم / چ له سهگ ورو له بهنگ و باوه) جاری له پیش نه مه دا که بو معنای نهم رباعیه بگه پین نه گمر ماموستا ا. ب هموری لیمان بېوری نه یخینه ترانزوی شعره وه، له پاش کیشانی بومان دهر نه که وی که مصرعی یه که می لهنگه، نه بوايه وابوايه (من که بهی پرس .... هتد)، خو نه گمر بو معناش بگه پین نه وه هیچ، چونکه نه لیت. (کویم مهیل بیسی رولهوی نه کم) نه مه راست نییه، گریمان ماموستا ا. ب هموری نارمنزوی فرمو بچیته لهندن، پاریس، نه مریکا، چون نه توانی؟ وه به چی نه چی، چونکه نه پاره نه توانای نهوی هیه که نهو نارمنزوی به جیبیننی که وابو نهم قسه یه راست نیه، جگه نهو مصرعی چواره می که نه لی (چیمه له سهگوپ له بهنگ و باوه) زه و قی کی نه ده بی تیا نیه چونکه نه بی موسیقایه که بی عاتیفه ی نغمسان بزونی و مهست و شادی بکا، نهک به (سهگ ورو) گرزو زنجیره ی بکات، سمره رای نه مه (بهنگ و باو) نیه (بهنو باو) بیینه سر رباعی دوهم تماشاکن چی

نه فرموی: چون هتاوه وای نه بهمه سر / بهنده کی سیگم راست و هوروه / قسه نهزان و یاوی ریاکار / لای من گه فینه یا زهرینی کمر تکاتان لی نه کم خوینده به ریزه کان له رباعیه دا چهند عیبی کی له سلفی تیدایه که له بیر خیام بچی؟ تیا (گه فینه سهگ و زهرینی کمر) که هاوتای بیر قول و وردی خیام بکات؟ من نازانم ا. ب هموری رقی له خیام مه ستاوه که خه ریکه بهم پهنگه نابروی بهی

باله گهلويځ یا له خوی؟ باله رباعی سیهم وردینه وه که نه لیت: که لاه کوتی که ده نیای ناوه چون دلی پی خوشکم مشی کاو ناوه که یو موزو داراو سگندمر هاتن و روین که چی نهو ماوه

ليږده شدا نه گمر باش سرنج بده ی نه بینن مصرعی دوهم لهنگه، وه له لایه نه معناش وه زور بی معنایه چونکه کاو ناو هیچ لی پیدا نابی یه کنا گرن وه دنیا ش عیبارته له گل و ناو نهک کاو ناو.

له رباعی چواره مده نه لیت:

نهوی بو کورسی خهک نه رنه چیی خونجه ی شادمانی هل نهو نه لیت: کا، بوايه به خوا زور چتر بو که ژو کیو زوره زک بله ورتی

ليږده شدا له پیش همور شتی کا دیاره که مصرعی سیهم و چواره لهنگن جگه له موش قسه یه کی مختیقی له رباعیه دا نابینړی توخوا نهی خوینده وارن تکاتان لی نه کم کی بو کورسی خلق نارنه چی نیی وه نهو ته تی دنیا دنیا یه نهم همور شرو هرایه که روونه دا هموری له سر کورسیه یانه؟ به لی بی گومان نه توان بلین که نهم مه ول و ته قله یه کی که نه دی بو کورسی غریزه یه کی ته بیعیه له نینساندا بو نهوی سری خوینده وارن زیاتر نه یه شینین وان له رباعی پینجه نه هینین خویان چونی لیک نه ده نهو لیکی بده نه وه، وه به تاییه تی کا له ماموستا ا. ب هموری نه کم له قسانم دلگیر نه بی چونکه نه مه خزمه تی کی نه ده بییه له سر همور نه دی بیکی دلسوز پیویسته لهم پوهه دریغی نهکات. وه دوباره تکات لی نه که موه له پیش نهو ده کشت بنی یی بو گهلويځ جوان سهری بکه وه باش سرنج له وزن و معنای بده، وه پوختی بکه نهو سا بینره، چونکه گهلويځ حیفه به ناشرينی بکه ویته بهر چای دوست و دوژمن، نیتر خوا یاریدم ی همولا یه کبی.

~ وهرام بۆف. بېكەس

لەبە هەوری

مامۆستا ف. بېكەس لە ژمارە (٢) ی سالی (٥) ی گەلاویژا
پەخەنتان لەو شیعراوە گرتبوو کە ئێمە لە ژێر عنوانی "پەپەرەوی
خیام" دا پلاومان کردبوو، ئەمە وهرامە کە تانە.

١. جاری پەخەنتان لە عنوانی شعرەکان گرتبوو، وا لەبەر ئێوە
وهرامە کە تان ئەدەمەو ئەگینە شتی وای تێدانییە: هەموو کەس
نەزانی یەکێ کە ئاوە شتێک ئەنێ لەسەر ئیجتەهاد و ئارەزووی
خۆیەتی بە تەواوی بۆ ئەوە نییە ئێسە و میسمی مطابق بێ مسلا
پیاویک کوپە کە ی ناو ئەنێ (صلاح الدین) کەچی ئەو کوپە ئەبێ بە
جوتیار، ئەمە چە گوناھێکی باوکی تێدایە کە نەبوو بە صلاح
الدینی مەشهور، من کە ناوی خیام هیناوە هاویری خیام ئەگەر
وابوایە ئەبو هەمیشە لە مەخاندە بووما، وەک مفکورە ی ئێمە
ئەفەرموی ئەبێ "هەرکە سەپیشی سوربێ هەرزە ئاغابی" لە
ئەمریکادا بە هەزاران (روزفلت) ناو هەیه ئە ی بۆچ هەموو پەنسیسی
جمهوری نین؟ بێجگە لەمەش قاعدەیک هەیه (کل) بەناوی (جۆ) وە
ناو ئەبێ لەو رباعیەکانی خیام، بۆیە هەموو شعرەکان بەو ناو ناو
براو.

٢. من لە پێش ئەوەدا ئەو شعرانە بنێرم بۆ گەلاویژا لە پێش
ئەو شدا ئێوە بڵین، نیشانی چەند کەسیکم داو بوو بە پێچەوانە ی
ئێوە ئەوان بەلایانەو چاک بوو، ئەوە تان
بۆ ئەچووە سەرکە ووتبو تان "نەک من بە تەنیا هەرچی خۆیندەواران
هەیه هەموو لەو شعرانە بێزارو وەرسبوون" ئەمێنێتەو سەر ئێوە و
هاویری کانت بە تەنیا ئەوەندە وەک ئەتێکی عام قبول ناکریت.

٣. رەخنە لە شعرەکانە کە نەزاکەتیان کەم تیایە کەچی
پەخەنتەت درویش نەزاکەتی تیا نادۆزیتەو، بێجگە لەمەش ئەم
رەخنە یەت راستەوخۆ بۆ زمانی کوردییە، چونکە زمانە کە مان بێ
پێچ و پەنایە بە سەر بەستی شت ئەلێت، بۆ ئێسپاتی ئەمەش وا
چەن قسە یەکی پێشینان ئەنوسین کە وەختی خۆی لە ژیان و
گەلاویژیشدا نوسراون وە لە نەزاکەتدا هەر وەک هینەکانی من وان،
جا نازانم بۆچ ئەو حەل ئەم پەخەنتەت نەگرت وە ئەتەفرموو ئەم
قسە و پەندی پێشینانە نەزاکەتیان تیا نییە وازیان ئی بێن نە لەبەر
بچنەو:

"نان بەدە بەسەگ مەیدە بە سێلە" لێرەدا سەگ تەرجیح دراو
بەسەر سێلەدا.

"دار هەلپە سەگی نەز ديارە" ئەمەش هەر مەبەس ئێنسانە
"هەرزە لە هەبایی چی.... لە تەواست چی" ... ئەمانە قسە ی
پێشینانە بەرە کەتدا زۆرکەس ئەیزانن، پێی ئەوەت نییە بڵێیت
توخوا خۆیندەوارینە کە ی ئەمانە کوردین، چونکە لای
تۆ وایە "ئەو تۆ مانای نەزانی کوردی نین" وە یان بڵێت لەهەر

پێرە ئێکم پرسی پێکەنی، بۆچی؟ پێرە ئێ قاموسی ژبانی کوردین؟
علاوێ ئەمانەش زۆر گفتوگۆی وامان هەیه ئەمرو لەم شیوە یەدان،
مسلا کە ووترا "بەخوا زۆلە" یەعنی بەخوا زیرە کە من بڵێم چی ئێوە
بەزمانی خۆتان رازی نابن وە شیوە ی گفتوگۆی کوردیتان پێی عەیبە،
ئەو بێگانە یە ی گەلاویژا ئەخوینیتەو عەیبی ئی ئەگرتیت شاگای لە
گفتوگۆ کانیشمانە.

ئینجا بێنەو سەر و کاری پەخەنتان لە رباعیەکان.

بۆ رباعی یە کەم بێ دەلیل فەرموتە مصرعی یە کەم ی لەنگە ئەگەر
دەلیلتان بدایە منیش بە دەلیلەو وهرام شەدایتەو بەلام وەک تۆ
هەر ئەلێم لەنگ نییە.

دوا ی ئەوە مەعنا ی "کویم مەیل بینی روو لەو ی ئەکەم" مادام
جێگە و هەدەف معلوم نییە تۆ ناتوانی بە باری مۆستەحیلات و
خراپەدا مەعنا ی لێک بدەیتەو، تۆ هەر وەکیلی هاویریەکانی خۆتی
وەکیلی من نیت.

بۆ وهرامی رەخنە ی رباعی دووم ئێستەش ئەلێم دەنگی
جوانێکی بەسە زمان کە هەموو ژبانی لە پێی خەمتی ئێنسانەتدا
سەر ئەکات خۆشترە لەلام لە دەنگی ئێنسانی دروژنی پیاکاری
بەدەنەکی سێلە بۆ ئێنسانیت.

لە رباعی سێیەدا رەخنە ئەوە یە دنیا گل و ئاوە، کاو ناو
نییە، من ئەلێم ئەو رباعیە بۆ خۆیندەواریک کە ئەزانی (مەشبوو
مەشبوو) زۆر جار یەکیکیان ناو نابری بە قیرنە ئەو یتریان ئەزانی
وە هەر وەها ئەو شتەنەش کە لازمو ملزم بن زۆر جار هەموویان ناو
نابری، کە یەکیکیان ووترا خۆیندەوار لە خۆیەو ئەو یتریان ئەزانی،
بو قوپ، کا، گل، لازمن کە دوانیان مەوجود بون سێیەم ناو پرەنی
هێچ مانای نییە، توخوا کی هەیه بێ بڵێت ئەو کا، ئەو ناو،
هەندی قوپ بگرەو ئەزانی گلێش لازمە؟! بێجگە لە مصرعی پێشو
لە شعرە کەدا "کەلاو" هەیه کە قوپ لە لوازماتیەتی وەک ووتمان کا،
ناو، گلێش لوازمی قوپ، ئەلاوێ ئەمانەش مەجال جائزە بۆ
تەصرف لەبەر قافیە.

بۆ کورسی خەلک رەنجا بن: مەبەس ئەوە یە بەکی لە پێکە یەکی
غەیری مەشروع بۆ بەزی خۆی هەولبەت، یا لە پێی گەیشتن بەو
بەزییە ی وا هەزاران کەم دەس و هەزار لەناو بچیت و حقوکیان
بکرت بە ژێر پێوە کە ئەمەش تەماعکاری پێنەلێن و حەقیکی
مەزموە، مەبەس ئەوە نییە بە تەریقە یەکی مەشروعی هەولبەت کە
بە عەرەبی (طموح) ی پێی ئەلێن و شتیکی جوانە کە وابو تۆ بە
پێچەوانە ئەمەشتان وەرگرتو.

مامۆستا ف. بېكەس وا وهرامی رەخنەکانم دايتەو تەکام
وا یە لێم ببوری وەک من لە تۆ بوردم.

پېشكەش مامۇستا .ا. با ھەور

ف. بېكەس

كەي مەن رەخنەم لە ژيانى كورد گرتە، وە چوئە من قسەو پەندى
پېشيانان بە ناشرين ئەژميرم؟ چونكە ھەر كەسە نەختى
تېگەيشتبى ئەزانى ئەوانە ھەموو نايابن وە لە جيگاي خويا
بەكارھينراون. تېناگەم ئەمە چەدەختىكى ھەيە بەسەر رباعىيەكانى
تۆۋە راست بۆ ئەمەبوو (ھەمزە لە ھەباست چى ..... لە تەور
داست چى)

كاكە .ا. ب ھەورى

نازانم جەنابت چە نەوعە دەلىلىكت ئەوى كە نىشانى بدم و
لەنگى ئەم مصرعە (من كە بى پرس بېمە دىئاو)، ئەگەر نەختى
زەوقى ئەدىبىيەت بى ئەبوايە بىزانىيە كە لەنگە، جگەلەووش
رباعىيەكانى تۆ كەلەسەر ئاھەنگى (مستغلاتن مستغلاتن)، ھەرموو
ئەم مصرعەي پى بېكىشەو ھەبزانە چۆنەو ئەگەر باوەر بەووش ئاكەي
ھەروەكو لە پېشەو ھەرمز كوردى لەنگى و كەم و كورى و بى مانايى
رباعىيەكانم حوالەي راي شاعرو ئەدىبەكانى كورد كوردە ئەوان
و ئەلمان ئەدەنەو.

جەنابت ئەفەرموى كەمن (دەنگى ھەيوانىكى بەسەزمان كە
ھەموو ژيانى لە خزمەتى ئىنسانىيەت سەرف كات خوشترە ئەلام لە
دەنگى ئىنسانى دروزەنى پىكارى بەدەنەكاي سېلەي مضر بۆ
ئىنسانىيەت) كەچى بە پېچەوانەي ئەو لە رباعىيەكەت ئەلى:

(قسەي نەزان و پىاوى پىكار لاي من گەفینە يا زەرىنى كەر)

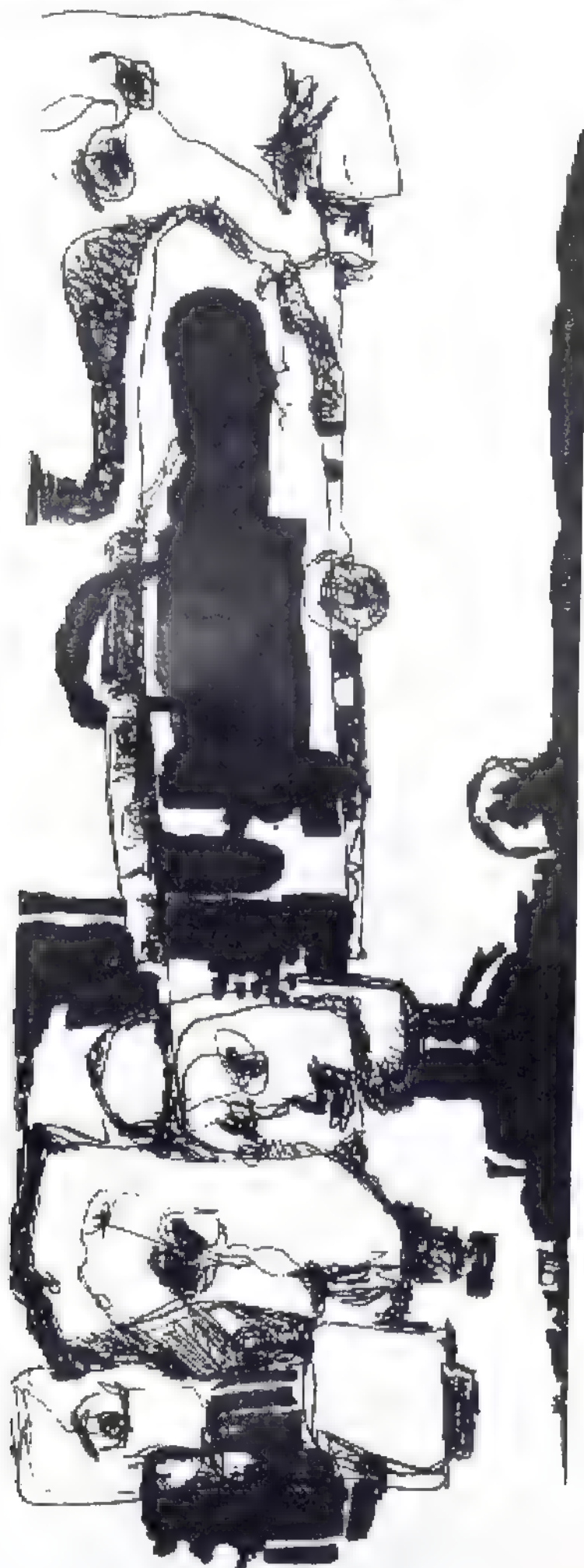
لەم رباعىيەدا وادىارە كەتۆ تەنەفۇرئەكەي لە گەفیتى سەگ و
زەرىنى كەر، چونكە وەكو قسەي ئەزان و پىاوى رىكار وایە كەچى
لەلایەكى تریشەو لەو ئەمەكەتە خراپ، ئەمە چى بەسەرچىيەو ھەيە؟
ھەر خوت خوت رەد كەردەو ئەمە كە منال بوین لە مەكتەبا
خویندومانە ئەزى دووبەشە (۱) ئاۋ (۲) گل (وشكايى)، ئەمان بېستەو
كەسى بەشە ئاۋ، گل، كا، ئافەرىن مامۇستا .ا. ب ھەورى بۆ خوت و
نەزەرىيە تازەت كەوا ئىنقلابت دابە علمى جەغرافىا. ئەمەش ئەخەینە
پېش چاۋى مامۇستايان و زانايان بزانن ئەوان چى ئەفەرموون.

مامۇستا .ا. ب ھەورى، واپزانم بەم قسانە نەختى سەرمان
يەشانی لیمان بېورە، تەكا ئەكەم ئەمجارەش وەكو جارى پېشو
قەسەكانم بە خراپ وەرئەگرن.

مەبەس لە پەخنەگرتن لە شعرو ئەدەبىيات ئىسلاخ و پىگا
نىشانەدەنەك شەرە قسە، بە وەلامەكەي گەلاۋىژ ژمارە (۴) سالى
(۵) تانا وا دەرکەوت كە دىگىرېون منىش وام بە ئىۋەدا رانەئەپەرمو
كە ئەو ھەندە كەم چىكلەدەنەن ئامۇزگارىيەكانم بە خراپ تېگەن، ئايا
نەت بېستەو كە پېشيانان و تويانە (دوستم ئەو ھەيە كە ئەمگىرىنى) جا
بابىنەو سەرەو كارى وەلامەكەت.

من خوانەخواستە چۆن بەتۆ ئەلىم خوت ئاۋ ئاۋە (عومر خەيام)
مەبەسى من ئەو ھەبو كە كەسى پەپەرەوى كەسىكى كورد ئەبى يا شان
بەشانی ئەو كەسە بىرۋا بەرېدا يا ھېچ ئەبى نەختى لەوچى، خو بە
ناشوكرى ئەبى شەرەكانى ئىۋە ھېچ فەرىكى بە سەر شىۋەو بىرو
ئىسلوبى خىامەو نىيە، تەكات لىئەكەم پىم بلىكەم رباعى لە
رباعىيەكانت لە ھى خىام ئەچى؟ وە ئەو كەسانە كىن نىشانى داۋن كە
خوت و توتە؟ ئايا نىشانى (زىۋەر، بىخود، پىرەمىرد، سەلام، شىخ
نورى) ت داۋە؟ ئەگەر راست ئەفەرموى پىم بلى وەكو من بزانم تەنھا
بۆسى چوار كەسىكى نەشارەزات خویندەتەو كە بە (باشەي ئەوان
دەس خەپۇبوت و لە گەلاۋىژ بىلوت كوردەتەو. بۆ ئەمەي زور
درېژەي پىنەدەين ئەم داۋايەمان كە عبارەتە لە چكى رباعىيەكانت
كەلە گەلاۋىژى ژمارە (۲) سالى (۵) دا نوسراۋە حوالەي وجدانى
شاعرو ئەدىبانى كوردى ئەكەينەو بە پەروشەو تەكايان لىئەكەين
كە بىرو باوهرى خويمانمان لەلایەن ئەو روباىيەنەو لە گەلاۋىژ
بۆنوسن كە بە تەواۋى پى لە ناتەواۋى شەرەكانى خوت بنىي وە
جارىكى تر توشى ھەلەي وا نەبىت.

جەنابى مامۇستا .ا. ب ھەورى پەخنەكەي من وەكو فەرموتانە بۆ
ژيانى كورد نىيە تەنھا شەرەكانى تۆيە كە رەونەق و نرخی ژيانى
كوردى شكاندەو وە ھەركەس بىخوینىتەو بە ھۆي ئەو ھەو (نەفرىن)
لە ھەمو شەرئىكى كوردى ئەكا، پەنگە ئىۋە واپزانن كە شەرەكانتەن
نەمەي بەلاغەت و فەساحەتى ژيانى كوردىيە و ھەر كەسى
پەخنەي ئى بگىرى وەكو رەخنەي لە ژيانى كورد گرتىي وایە ئەگىنا

JALA 2005

دوو کوزراو له پێناو شهودا

شایه‌ق بیکه‌س

له عهره‌بیه‌وه کردووێته‌ی به کوردی

دوینی شهو به درێژایی شهو خه‌رم لینه‌که‌وت چونکه له‌مه‌ر چا‌ولێک ئانیکما ئالیه‌کی پرنیش که له ده‌روونی ژنیکی که‌ساس و بیده‌ره‌تان که‌وا به‌ده‌م ئیشیکێ زۆره‌وه بتلیته‌وه شه‌هاته ده‌ری رای نه‌په‌راند، به‌یانی زوو که رۆژبووه‌وه چوومه‌ ئه‌و ماله‌ی که‌وا به‌ ته‌نیشته‌مانه‌وه بوو وه‌ ئه‌و ده‌نگه‌ی لینه‌هاته ده‌ری که‌ پوانیم ژووریکێ تاریکی بچووکێ تیایه‌ وه‌ له‌و ژووره‌شا ته‌نها جیگایه‌کی هه‌ژارانه‌ داخرابوو، ژنیکی نه‌خوشی په‌نگ زه‌ردی له‌سه‌ر راکشابوو. به‌ هیوایشی چوومه‌ پێشه‌وه به‌لام ئه‌و هه‌ستی منیکردو چوومه‌ لایه‌وه‌ گویم له‌ نوزه‌یه‌که‌بوو وتی (ئاو) مه‌رجوئیکبوو چۆنێک ئاوم بو‌ په‌یدا کراو کردم به‌ ده‌میا باش بوو به‌وه‌ نه‌ختیک ده‌میاته‌ گو، پیم وت: چیت لێقه‌وماوه‌ زوو پیم بلی؟

به‌ ده‌نگیکێ هیوایشی بچرچر وه‌کو له‌ گیانه‌لا وابی: باوکم دامی به‌ شوو به‌پیاویکی له‌ ژن بێزار، ژن زۆره‌ینه‌، ناخیکێ هه‌لکێشاو وتی ناخ، له‌ کچه‌ شه‌ودانا خۆزگه‌ پرسیاریکیان به‌ کچه‌ نه‌کرد، من شه‌گه‌ر شه‌مه‌م شه‌زانی له‌ پێش شه‌ودا که‌ به‌ زۆره‌ ملی باوکو برا به‌ده‌ن به‌م پیاوه‌ هه‌ر شووم نه‌نه‌کرد ته‌رکی دنیا‌م نه‌کرد و شه‌بووم به‌ راهبه‌. به‌لام چیبیکه‌م ناچاربووم په‌سه‌ندمکرد. له‌ شه‌هل پوژدا هات به‌ پیرمه‌وه‌ وه‌کو می‌ردیکێ دلسۆز و له‌گه‌له‌ما زۆر پووخۆش و ده‌م به‌ پیکه‌نین بوو، هه‌ر به‌و پووخۆشی و پیکه‌نینه‌ش له‌ دوایدا تۆقاندمی، ته‌راندمی. وه‌کو چۆن شیربه‌ پیکه‌نین نیچیره‌که‌ی نه‌توقینی بێر زۆری پێنه‌چوو وام ئی هات هه‌ر چاوه‌ریی شه‌وه‌م نه‌کردکه‌ی جیا‌بیته‌وه‌ شه‌وه‌نده‌ درێژه‌ی نه‌کێشا ئه‌و ژنیکی تری هێناو منی له‌بیرچه‌وه‌. منیش له‌گه‌ل کچه‌ بچکوله‌که‌ما بیکه‌س و هه‌ناسه‌ سارد مامه‌وه‌. به‌لام ناچار شایه‌ دایه‌ به‌ر شه‌م خه‌م و خه‌فه‌ت و کوێره‌وه‌ریه‌ چونکه‌ هه‌رچه‌ند سه‌رم شه‌بردو سه‌رم

شه‌هینا شتیکی وام نه‌دۆزیه‌وه‌ که‌ خۆمی پی‌ رزگار بکه‌م شه‌وه‌نده‌بی کچه‌که‌م هه‌لگرت و چوومه‌ره‌ مالی باوکم له‌وێش که‌ پوانیم باوکیشم که‌وتوو به‌ده‌م ده‌رده‌وه‌ شه‌تلیته‌وه‌ خو که‌ چا‌ویشی به‌ من که‌وت شه‌وه‌نده‌ی تر ده‌ردی گرانبوو، هه‌روا دوو پوژی به‌سه‌را شه‌روێ کۆجی دوا‌یی کرد. ئینجا زانیم له‌ شه‌هلدا فه‌لک چه‌ند پوژیکێ تاریکو ناخۆشی له‌ چاره‌م

3424
2005

نوسىيە، بەلەم نازانم كەي ئەپتەۋە، چى تىرىشم بەسەردى، بەم پەنگە كەسەس و بى دەرەتان مامەۋە ناچار ھانام بىردەبەر ياكى كچەكەم كە ھىچ نەبى لەبەر خاترى كچەكەي بمانزىنەنى و ھومان نەخاتە بەر بىگانە بەلەم بىسود بوو گويى لىنەگرت.

بەزور دەستەم كىر بە گۆرەۋى چىن تا بتوانم ئەو كچە بچكولەيە بەخىو بىكەم بەلەم تەماشام كىر ئەۋىش بىكەلەكە نىنجا دەستەم كىر بەشت فرۇشتىن تاۋام لىھات لەم دەستە نۆينە شىرە زىاتر ھىچ شەك نەبەم. لەبەر ئەۋەي ناچار بووم مانگىك لەمەۋپىش كاغەزىكەم بۇ مىردەكەم نووسى ئەم ھالەي خومانم تىگەياند زور لىي پارامەۋە كە پىزگاران كا والەۋ پوزەۋە چاۋم پوا ھەر چاۋەپىي پەشايىيەكەم كەلەسەر ئاۋەكەۋە دەرەكەۋى. شەۋىك لەم شەۋانەدا لەم ژورە تارىكەدا دانىشتىبوم كچەكەم لە باۋەشا بوو سەيرى پورى پووناكى ئەو كچە نازدارەم ئەكرد وەكو پاپۇرەۋانىك لە شەۋىكى تارىكا سەيرى ئەستىرەي قوتب بكا ئەۋەندەم نەزانى لەپەر ئەۋزۇردارە، ئەو بى پەحمە، ئەو خوانەناسە كىردى بە ژورۋاۋ پەلامارى دام و كچەكەي لە دست فراندەم و پۆيى منىش بى كەس و بى دەسەلات ھەناسە سارد لە گىران و ھەناسە ھەلەكەشەن بەۋلاۋە ھىچ پىنەكرا بەلەم ئەۋىش بىكەك بوو چونكە نەكەسەك بەزەيى بە فرمىسكەكانما بىتەۋە نەيەكەك ھەبوو گويى لە ھاۋارم بگىرى.

نىنجا بوم ئاشكراۋو كە فەلەك بە تىرەي كە بوى دانابوم و چەند پوزىك بوو خەرىك بوو تىم بگىرى ئەنگاۋتى ھەرچونىك بوو ئەۋ شەۋەۋ نىزىكەي بىست شەۋىكەشم بەم ھالەۋە پوزىكەۋەۋ نىستاش ئەۋەندە ھەيە كەلەم تارىكەستانەدا چاۋم ئەچىتە خەۋ كچە بچكولەكەم دىتە بەرچاۋ نەگىرى، ھاۋارنەكا، بانگم نەكا باۋكىشى لىي ئەدا، فرىي ئەدا گويى ناداتى منىش خەرىك پەلامارى ئەدەمى كە پىزگارى كەم خەبەرم ئەبىتەۋە لام وايە كە يا نىستا يا تاۋىكى تر ئەم دىنبايە بەجى دىنم چونكە وا گيان گەيۋەتە سەرسىنگم بەلەم

ناخ ئەم دىنبايە بەجىدىنم بىتەۋەي كە چارىكى تر چاۋم بەو كچە ناسك و نازدارەم بىكەۋىتەۋە. ئەمانەي تەۋاۋ نەكردو ھەردوۋچاۋى كىردەۋە خەرىكەۋە قسەبكا بەلەم نەيتۋاشى چاۋى پىرېۋو لە فرمىسكە ولېكىنبايەۋە منىش كە چاۋم بەم ھالە كەۋت خوم بۇ پانەگىراۋ دەستەم كىر بە گىران.

لەم ساتەدا بەم چاۋە فرمىسكاۋىيەۋە تارمايىيەكەم بەدى كىر، كە چوۋە پىشەۋە پوانىم پىۋاۋىك وەستەۋە كچىكى بچكولەي بە باۋەشەۋەيە زور بە سۆزەۋە سەيرى ئەكا و كچەكەش وەك مەردىي ھىچ ناچولتەۋە پىرسىم تۆكىي!! وتى من مىردى ئەۋ ژنەم، باۋكى ئەم كچەم وت لەپاش ئەم ھەموۋ دەرەۋ كۆيەۋەريە كەدات بەم ژنە و ئەم مەدالەت ئى دورۇستەۋە پەنگە ھاتىي كە لىت بىورى ووتى ئەۋەتەي ئەم كچەم بىردە ھەر ئەزىكىنىي و ھاۋار ئەكاۋ ئەگىرى داۋاۋ دايكى ئەكاۋ نەخوشىش كەۋت چەند دىكتۇرم بۇ ھىنا بىكەكەك بوو وا نىستا ھىناۋە بەلەكو لە كوشى دايكىيا چاك بىتەۋە بە ھىۋاشى چوۋە پىشتىۋەۋە و كچەكەي خستە باخەلى دايكەكەيەۋە دايكە چاۋى كىردەۋە و سەيرىكى كچەكەي كىردو كچەكەش ھەروا بانگى يەكتىران كىر. دايكەكەي باۋەشەكەم بە كچەكەياۋ ناي بە سىنگىۋەۋە بەلەم ھەردوگىيان چاۋيان لىكناۋ گىانيان سىپارد. وادىارە چاۋەپىي يەكتىرېۋون.

چوۋن ئەۋ دوو كوزراۋەمان ناشت، بەلى ئەۋ دوو كوزراۋە كە ئەۋپىاۋە زوردارە كوشتنى. سالى ھەزارانى وا بە ھوى شوۋكردىكىۋە ۋاۋە ئەم جۆرە پىاۋانە ئەيانكوژن.

سەرچاۋە

ھەمان سەرچاۋەي پىشور

نەبەلە لەگەڵ کر دەووەدا

لە عەرەبیەوه فایەق بیکەس کردووە بە کوردی

ژێک لەسەر میزی نان خواردنی ئێوارە لەگەڵ میژدەکەیا دانیشتبوو زۆر عاجزو هیلە، میژدەکە ی وتی: ئەم ئێوارە یە بۆچی وائەکە ی؟ وتی بە دەست ئەم مەلانیەمەوه هیلە بوم بەم پوژگەرە دەنگم لەگەڵیان یەت و لێیان ئەدەم بۆ ئەو ی توژی واز لە شەپەشەق بێنن بەلام هیچ گویم ئی ناگرن (بەراستی سی مندالی زۆر نارهەتی هەبوو، نوو کوپ یەکیکیان شەش سال ئەو ی تریان پینچ سال لەگەڵ کچیکی چوار سالیە) لەگەڵ ئەوەشا کە دایکەکیان لە بیانیەوه تا ئێوارە لێیان تۆرە ئەبوو لێی ئەدان ئە ی ترسانن بەلام ئەوان لە زرمە زانی خویان ئەئەکووتن کەچی کە ئێواران باوکیان ئەهاتەوه کش و مات دانەنیشان.

لێنجا کە ژنە ئەم سکاڵایە ی لای میژدەکە ی کرد میژدەکە ی پێی وتی: هەموو خەتای خۆتە تۆلە بیانیەوه تا ئێوارە لەگەڵیان ئەلیت سیوایان بۆتەوه تۆ بگرە مەقالە یەکی تازە لە بابەت تەربییەوه نووسراوه بۆت بخوینمەوه، دەستیکرد بە خویندەوه:

(مندال دانەنراوه بۆ دایک و باوک کە بە هەوەسی خویان هەلی سوپینن بەلام مندال دانراوه بۆ ئینسانییەت و نیشتمان وه یاخود ئەبی مولکی ئەفسی خۆی بیت).

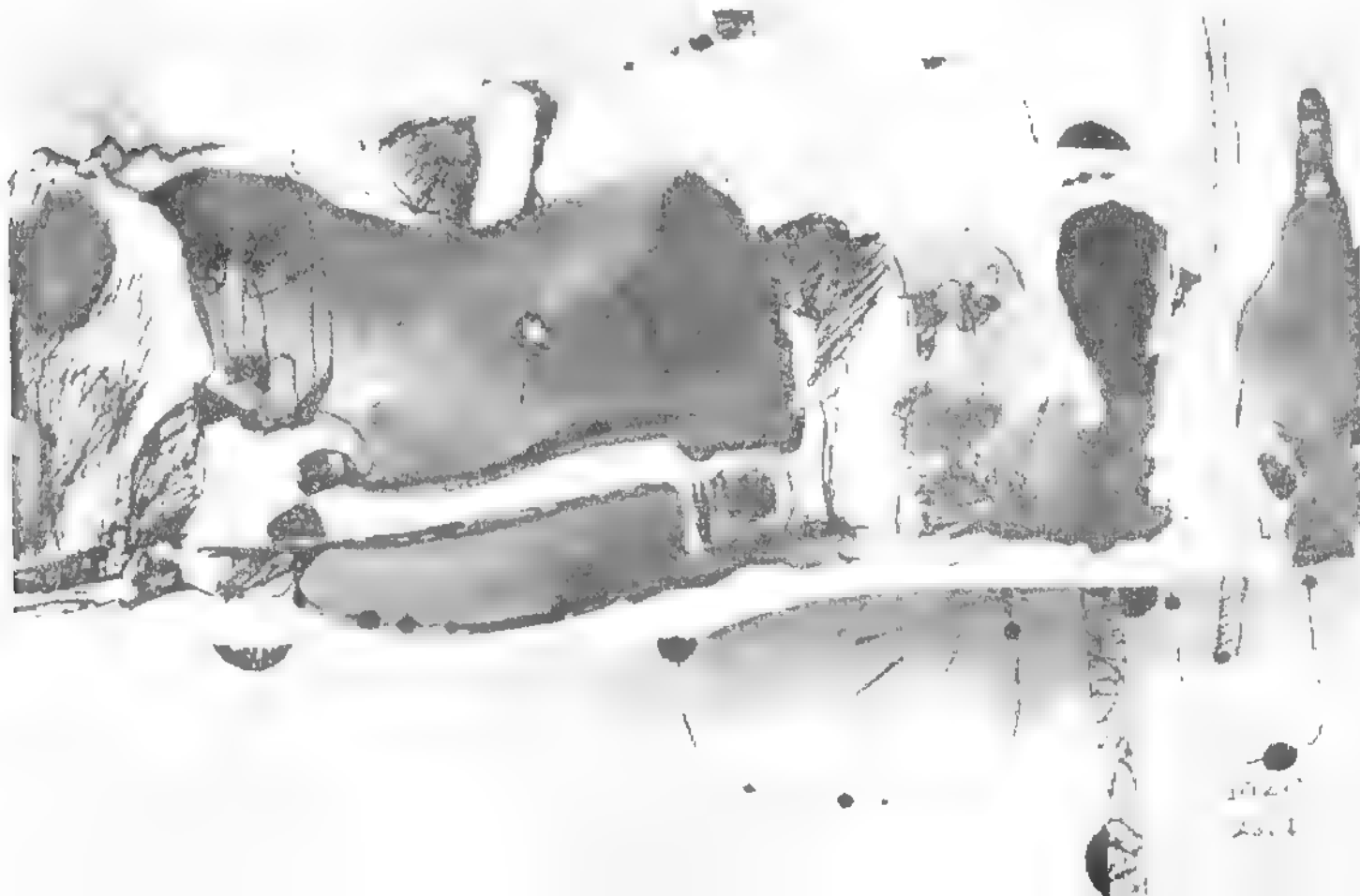
لێرەدا سەری هەلپێی بە ژنەکە ی وتی: چاوت لێیە؟ ئیستا ئەم سی مندالە ئەدراون بەئێمە کە بە هەوەسی خۆمان لەگەڵیان

بجولینمەوه چونکە هەریەکە شەخسیەتیکی هەیه، ئینجا دەستی کردەوه بە خویندەوه: (زۆر جار دایک ئەبێت بەهۆی ئەوه کە مندال لە دایک و باوک ببیژی چونکە دایک لە قانونی تەبیەت سەر دەنکا هەموو جاری مندالەکان حەیس ئەکا لە ژوورەوه نایەلی بچنە دەری بە هەوەسی خویان یاری بکەن و پابوینن و خویان بە دوی قانونی تەبیەتدا برون!!)

لێرەدا میژدەکە ی وتی: گویت لێیە بەتەبیەت ئەبێت مندال یاری و گالته بکا چونکە بە یاری و تاقیکردنەوهو غەلەتکردن فێرنەبی. دەستی کردەوه بە خویندەوه:-

(ئەبێت واز لە مندال بەیتر ی کە خۆی هەموو شتێک تاقی بکاتەوه نابێ ئەیهلن یاری بکا چونکە بە یاری کردن توانای خۆی دەرنەخاوت پێنەگا، لێرەدا میژدەکە ی ویستی ئەمە بۆ ژنەکە ی لیکبەتەوه بەلام کە روانی ژنەکە ی خەو ئەبیاتەوه پێی وتی:- باشبوو بەشی زۆرم بۆ خویندەوه خۆشت بەیانی تەواوی بکە. ئیتر لەمەولا لەم مندالانە تۆرە مەبە و وازیان لێبەینە بە نارهزوی خویان بجولینمەوه چونکە بەوه شەخسیەت پەیدا ئەکەن بۆ بیانی پاش نیوەرو کە پیاووەکە هاتەوه تەماشای کرد دەرگای باخچەکەلو دیووەوه بەردو خۆی

دراوشتە بەر ناگریتەوه. لەبەرئەوه بە دیوارەکەدا سەرکەوت کە روانی باخچە کە وێران کراوه بەلوعەکە بردراوهو حەوشەکە بوەتە زوڤاوه

ئۆز سەرى سوپما كە دەرگای ژورەكانى كردهوه
 پروانى ھەمووى بەسەرىكە دراوه.
 بەيەكجار ھەپەسا سەيرىكرد نە كەس ئەيىنى و
 ئەدەنگ ئەبىسى كە چووه پىشەوہ كوئى گرت
 تىگەيى كە ژنەكەى لە ژورى ناخواردندا
 دەرگاكەى لەسەر داخراوه ھەر ھاوارى
 مندالەكانىەتى لىي بەكەوہ. چوہ پىشەوہ بانگى
 كردچى قەوماوہ پىم بلى: وتى: كە بەيانى مەقالەكەم
 خويىندەوہ وتم ئيتى لەمەولا لەسەرئەم نەزەرىيە
 ئەپۆم لەبەرئەوہ مندالەكان ھەرچىەكيان كرد دەنگم
 نەكرد باخەكەيان ويرانكرد، ژورەكانيان
 دابەسەرىكە، دەرگای ئەم ژورەشيان لەسەر من
 داخست. وتى: ئەى كلىلەكە لە كوئىيە؟ ژنەكە وتى:
 پەنگە لەگەل خويان بردىتيان پىاوہكە بە پاكردن
 چوہ بە شوئىنيا كە پروانى والەسەر كوئانەكەدا بە
 شوئىنى ئوتومبىلى ئاورشەنەكەوہن ھەموو لەشيان
 تەپو قوپاوى بووہ. پاىكىشانە مانەوہ كە پروانى
 كلىلەكە لە گىرفانى گەورەكەدايە، دەريھينا، پىنى
 وتن: دايكتان بوچى ھەپس كردهو؟ وتيان: ئىمە دز
 دزىنەمان نەكرد ئىرەپروو بوو لە دزو پولىس

سەرچاوه

ھەمان سەرچاوهى پيشوو

شەرھ

يېڭەس و بەختيار زىيەر كوردىيانه بە كوردى

ودەچن؟ چى پى ئىبىرېت ئەۋەى بە
پوتبەكەى ئەنازى و بەمەدالىياكەى بايى
بوۋە، ئەگەر لە پىش ئەۋەدا بگاتە ئەو
مەدالىيايەۋە بلىندىتەۋە بۇ ئەۋ پوتبەيە
لەسەر ئەۋاللىك ئەۋبۇبى بە، گەرە زانرابى،
يا پى گەيشتەنكى ئەۋبۇبى بە گەرە
ژمىررابى، پەنگە لىي دابكەزىت ئەچىتەۋە
دوۋى رسوايى جارانى؟ گرىمان بەۋ لەقەب
و نشانى كە ھەيەتى لاي ھەندى نادان
خورمەتى بگىرى، ئايا ئەۋ خورمەتە لەبەر
لەقەبەكەيە يا لەبەر خودى خويەتى؟
كەۋابو ديارە ئەمە وئەيىكى ئاشكرايە
كەھىچ دەخلىكى بەسەر ئەفسى خويەۋە
نىيە

بەلى ئەۋ لەقەبە بەنرخانە ئەۋەندە ھەيە
بە رادەيەك سەرى پياۋ بلىند بگاتەۋە، كاتى
لە پىشەۋە ئىشكى كىرىپى كە ھەموو كەس
گەۋاھى بۇيدا كە ئەۋ ئىشەى شەرەفدارە،
ۋە ئەۋ لەقەبە بەلگەى ئەۋئىشە بە شەرەفە
بىت، بەپىچەۋانەى ئەۋەش توشى شكاندن
ۋە بەدناۋى ئەبى ئەگەر پىشەكى ئىشكى
كردىپى خەلگى بە ئاشرىنى بۇمىرن، جا ئەۋ
مەدالىيايە يا ئەۋ لەقەبە ئەبىتە سەر روشتە
بۇ ئەۋەى خاۋەنەكەى چى دەس كەۋتوۋە يا
ئەبىتە نىشان بۇ ئەۋەى چەخراپەيىكى ئى
رودادە.

سەرنجەۋ وورد بەرەۋە ئەۋ(عوسمانى
غازى) يەى كە دوشمنەكانى ناويان
نابە(شېرى شەر كە) گەيشتە پوتبەى
لەقەبى پى بەخشاۋ چوۋە پاىيەكەى بلىند
لەناۋ دەستەى پياۋە گەرەكانى
حكومەتەكە، پاش ئەۋەى گيانى خوى
ھاۋىشتە گىزاۋى مردنەۋە بۇ پاسى
ھۈزەكەى ۋە ھەلىدا بۇلىندكردنەۋەى
ئايىنى خوى، بەرەنگىك كە دوست و
دورمىنى خوى دانان پيانا(ھەندىكىش لە
پياۋە گەرەكان لەناۋ ئىسلاما لەقەبى بەرزو
نايابيان پىبەخشاۋە، لەبرى ئەۋ ئىشانە كە
كوردىيانه بۇ پىشەرەۋى سوپاى
دورمىنەكانىان، تاكو ئەۋ حكومەتە
بىگانەيەيان لە ۋالەكەيانا جىگىر كوردە،

بانىشتەمانەكەشى پىۋىزان بى، يا ھۈزەكەى
پىزەبوۋن بى، يا ھاۋالائىەكانى پى پارچە
پارچە بى، لاي ۋايە ئىتر گەيشتەۋە(ھەرە
چلى بەرزى شەرەف).

ئىمە ئەبىنن ئەم خەيالاۋانە ھەموى
لەجى پاستى جىگىرەبوۋە لە مىشكى گەلى
كەسدا بەلام لامان ۋايە چاۋى راستى
كوئىرەبوۋە لە عاستيان، ئەۋان خويان كوئىر
كردوۋە بۇجەى ھىنانى ئامانجيان و لەپى
راستى لاياندادە.

چى پىنەگات و بەچى ئەبى ئەۋەى
شانازى بە كۆشك و نۆكەر
كارەكەرەكانىيە ئەكە؟ ئايا پى نازانى
ئەگەر بىت و زىاترىش ئەۋەى چىنگ بىكەۋى
كەبە بىريا دىت خوى ھىچ سودىكى لە
كەمال ۋەرنەگرتوۋە، ۋە ئەۋەممو شتەنە
كە پەيلى كردوۋە بە خويش و بىگانەۋە
دورە لىي ۋە ھىچى پى ئابىرېت لەۋ
دەردەسەرىيە زىاتر كەبۇى كىشاۋە، ئايا
ئابىنى ئەۋانەى گەيشتەۋە ئەۋ پاىيە
بلىندتربونەۋە، چەپگەرد ھەموى لە چىنگ
دەرمىنان، ھەر ئەۋەيان بۇ ماۋەتەۋە بەۋ
خورەۋىشت و سەروسىمىيەۋە كە بويان،
ئەگەر لە كەمالى ئىنسانى بى بەرەبوۋن
چونەتە پىزى دەستەى بى پىزەۋە لە ھىچ
دلو دەرونىكا جىگىيان ئەۋەتەۋە.

چى پى ئەبى ئەۋكەسەى شانازى
بەخشل و جەكەيەۋە ئەكات، ئەگەر ئەۋانەى
لەبەر دابكەندىت و بەروتى بىننىتەۋە ئەگەر
خوى خاۋەنى كوردەۋەى بەرزى بەنرخ و
خاۋەنى جوانى پىگەيشتن ئەبى، ئاخۇ
سوالكەرە روت و قوتەكان لە پىزەكانىن؟
ئايا پى نازانى ئەۋ كەسەى دلخوشى خوى
ئەداتەۋە بەخۇۋەلكىشان، ھەمىشە لەگەل
تىاتروۋ ئافرەتى خراپا لە كوۋىكا دىن

ۋوشەيەكە گەلى تىرە لە ئادەمىزاد ھاۋارى
پىۋەئەكە، بەلام گەلىكىيان لە مانا
راستەقىنەكەى ئاگادارنىن، دەستەيەكىيان
لايان ۋايە شەرەف ئەۋەتا لە دروست كردنى
كۆشك، بلىند كردنەۋەى خانو، پازاندنەۋەى
دىۋار، ژورى نۆكەرى و دەس و پىۋەندە،
پەياكردنى ئەسپ و سواربوۋنى گالىسكەيە.
دەستەيەكى تىريان لايان ۋايە شەرەف
ئەۋەتا لە لەبەر كردنى جلى ناياب و
خوپازاندنەۋە بە خشل و زىپ، كە داپزابى بە
بەردى ۋەكو ئەلماس و ياقوت و زمروت و
ۋىنەى ئەمانە، دەستەيەكىيان ۋا دىت بە
بىريانا كە شەرەف ئەۋەتا لە دەست كەۋتنى
ھەندى لەقەب ۋەكو بەگ و پاشا ياخود لەۋ
مەدالىيانەدا كە پى ئەللىن نىشان و بەۋ ناۋە
زل زلەنۋە كە ھەيانە ۋەكو يەكەم لە فلان
پول، دوۋەم لە فلان پىلە، جا چاۋت
پىنەكەۋى گەلى پياۋ مالى ھاۋپىنى خوى
تالان ئەكە، يا مالى خزم و نەتەۋەى ياھى
ھۈزەكەى ۋاۋالائىەكانى ئەۋەتى، بۇئەۋەى
بەم مائە ھەرامە كە چىنگى كەۋتوۋە كۆشكىك
دروست بگا، يا خانويەك بلىند بگاتەۋە يا
مالىك برازىننىتەۋە كە دەۋرۋىشتى بە نۆكەر
ۋە پاسەۋانى بۇ دابنى لە خزمەتكار، ۋەۋاتى
ئەكات بەۋە گەرەيى و شانازى پىۋەبكا
بەسەر ھاۋپىكانىيا، ۋەۋادىت بە بىريا كە
گەيشتەۋە پاىيەكە كەس نايگاتى، خوى
بەم ئەۋالەى خوى ئەلىت(شەرەفدار)
ۋەلايۋايە گەيشتەۋە مانا راستەكەى.
ھەندىكى تىرىش ھەيە شەۋنخونى ئەكىشى و
پوڭگار ئەبىرېت بۇ دوزىنەۋەى ھۈيەك بۇ
ئەۋەى لىقك لەۋ لقانەى دەسبەكەۋى، يا
مەدالىيايەكى چىنگ بىكەۋى، يا بەرگىكى
پەنگا ۋەپەنگ، ئىتر ئەۋ ھۈيانەى ھەمو بەلاۋە
پەسەندە ھەرچىيەك ئەبى بى.

ئىستاش زۆرى موسولمانان ھەول ئەدەن و كۆشش ئەكەن بۇ ئەۋەى شتېك بدۆزئەۋە دەريان پەرىڧن و لەو ھالە پزگارېن).

جا ئەو جى نىشانە لە كۆى كە بەسنگى عوسمان پاشاى غازىيەۋە بوو لەگەل ئەو جى نىشانەى كە بە سىنگى ئەو تەفرە دراوانەۋەيە، وا ئەزانم بە تەماشىا كىردىكى ئەم دوجىيە لىت ئاشكرا ئەبى كە نىشانى شەرەفدار ئەبى بەو فرمانە بەرزەۋە كە بەلگەيە بو ئەو، ۋەبى نرخیش ئەبى بەبى نرخی ئەو فرمانە، چەشتىك ئەو گومرايانەى لەخۇبايى كىردوۋە؟ ئايا نازان ئەو بەرگانەى خەت خەت و خالخالكرارون بە خوڧن و پەنگاورەنگ كراون بە جوانمەردى، ئەۋەيە ناۋى چاكى پاراستوۋە بۇ خاۋەنەكەى و نابرىتەۋە، ۋە شوڧنىكى گەۋرەى دروست كىردە كە لەناۋ ناچى؟ ئەۋانەى لە رىي ھەول و كۆششى كە بۇ بلىندى ھۆزەكەيان داۋە لە خوڧنى خۇيانا تالۋنەتەۋە، ئەۋانەن كە باساينكرا بەترس ۋەسەماۋە گويىيان ئى نەگىرى. ۋە لەھەموۋ دلىكا پاىە بلىندييان جىگىرېۋوۋە، ئايا نەيان بىستوۋە ئەۋانەى مردون لە كۈن و قوڧنى زىندانەۋە ژيانيان كۇتايى ھاتوۋە لە تارىكى بەندىخانەدا لە پىناۋى ھەقىكى داگىركراۋ، يا بۇ پاراستنى گەۋرەيىك كە بويىت، ئەۋانەن ناويان بلىندبوۋتەۋە گەشتونەتە ئاسمان ناويان بەسەرگشت ناۋىكا بەرزبوتەۋە.

ۋا ئەزانم ئەۋانەى كە لە ژورى كۆشكى بلىنديانا بوون و تەماشىا باخ و بىستانەكانيان ئەكرد و ئەيانپروانيە خەلكى لەسەريانى كۆشكە بەرزەكانيانەۋە، ژيانى خۇيان پائەبۋارد بەخوشى دەست كەۋتنيانەۋە باسيان كۇتايى ھات، ۋە لە ژيانيانا ھىچيان دەس نەكەۋت تەنيا ئەۋە نەبى كە لە چۋاردىۋارى مالمەكەيانا بويانە. ھىچ جىاۋازيىكى ئەۋتۋى نىە لەگەل ئەۋانا، ئەۋانەش كە جەلەۋى نازۋنەيەمەتيان رائەكىشاۋ جلى ئاورىشم و دىبايان پەيا ئەكرد ھەموۋ پۇشتن بە خۇيان و جلىانەۋە، پاشەۋپاش چۈنەۋە بۇ ئەۋ جىيەى كەلىنى

ھاتېۋون، نازارىت كەى ھاتونە سەر ئەم زەمىنەۋە كەى كۇچيان لىكردوۋە ئايا بىستراۋە كەسىك ناۋبىرىت لەناۋ خەلقاۋ بلىن ئەمە نىشانىكى ۋاى ۋەرگرتوۋە و گەشتوتە پلەيەكى بەرز؟ نا: بەلام ئەلېن تىگەيىۋو ئىشى كىرد، بەخشى و لەناۋ بىرد، بلىندى كىردوۋە ۋا دايىنا، تىكۇشاۋ بەرھەلىستى كىرد، لەناۋ بىردو ھىشتىيەۋە لەگەل ئەۋ نىشانەى كە ھاتايى ئەمانە بىكات و شوڧنى بىمىنى، ئەگەر باسى ئەسكەندەرى گەۋرە بىرىت ئاخۇ بەدلاىت كە كۆشكى بوە يا نا؟ چەشتىك ھەيە بگەرىت بۇ كىردەۋى ناپلىۋنى يەكەم لە شوڧنى ئەۋ كۆشكەى كە تيا دائەنىشت يالەۋ جەلە شېۋىتالانەدا كەلەبەرى ئەكرد، ئايا گەۋرەكانى دنيا بە خانو كىردن و خۇرازاندەۋە و نازۋ نەيەمەت گەشتونەتە پاىە بلىندى شەرەف ياخو بە گەۋرەيى ۋلات داگىركىردن و سەرگەۋتن و زەبىرو زەنگ چىنگيان كەۋتوۋە؟ ھەندىك بەخەۋ خوش تەفرەى خۋاردوۋە ۋاىى بوون بە خەيالات، ۋەدەست درىژيان كىردە لە ئىشى نىشتەمانەكەيانا، ئەۋ شەرەف و گەۋرەيىيە بلىندەى كە بويەتى فروشتويانە بەۋ ناۋ و ناتورانەى كە بۇ ھىچ دانەنراون ۋە ۋاتىگەيىشتون ئەگەر چى دلىان باۋەرى پىنەكردوۋە كە گەشتونەتە شەرەف و گەۋرەيى لەپاش ئەمە كە زانىۋيانە ئەۋ پوتەۋ نىشانانە لە سنورى خۇى تىپەپەريۋە ۋە چىنگ ناكەسكەۋتوۋە. ئەگەر ئەۋانە بىن و كۆى بگىرن لەۋەى كەبەدلىانادىت و لەۋ سەرزەشتانەى دلىان پىيان شەكات و چاۋ بگىرن و بە چۋاردەۋرى خۇيانا و تەماشىا ئەۋانە بىكەن كە دەۋرى داۋن، ئەۋسا ئەزانن لە پىش ترين جى سوكتىن شوڧنى بەد ناويان، ۋە خۇيان ھەست ئەكەن كەلەمعناى شەرەف بەھەلەچوون، ۋەتېنەگەن لەپىى پاست لايان داۋەۋ دوركەۋتوۋتەۋە ئەگەر پىبزانن ۋلاتەكەيان توشى چە چورتمىكى گەۋرەۋە، ۋە چە بەندىكى و شورەيىيەك ئالاۋەتە نەتەۋەكانيانەۋە، بەرگە پەنگاۋ

پەنگ و مەدالىياكانيان. توپئەداۋ بەرگى پەشيان شەپۇشى و بەكۈمەك لەسەرخۇ ئەگەران بۇ دۆزىنەۋەى شەرەفى راستەقىنە. شەرەف راستىيەكە ئاشكراۋ ديارە كە ئايىن نىشانىداۋە و بىرى زانايانى زەمىن سنورى بۇ دانائە، پەۋانئە ھىچ كەس لە ئادەمىزاد دودل بى لە تىگەيىشتن(مەگەر ئەۋە نەبى كە يەزدان دلى پەشكردبى و پەردەى تارىكى بەسەر چاۋيا كىشاۋى).

شەرەف جوانى پياۋە، ھەموۋ لىى ورد ئەيىتەۋە، بىرو خواھشى دلان روى تىئەكا، جوانىيەكە ۋىنەى لەبەرچاۋ ۋدلان خوشەۋىستە، روۋناكى ئەۋ جوانىيەش ئىشىكە كە خاۋەنەكەى بىكاۋ شوڧنىكى جوانى بى لەناۋ ھۆزەكەيا، يا لەناۋ نەتەۋەى ھۆزەكەيا، يا تىكرا لەناۋ گشت ئادەمىزادا ۋەكو پزگاركىردن لە جورتم، يا دەرختن و لابرندى نەزانى، يا ۋىياكردنەۋە بۇ داۋاكردنى ھەقىكى داگىركىراۋى، يا ۋىياكردنەۋە لە ھەلنەنگوتن، يا بىداركردنەۋە لە بىپۇشى، يا رىنىشانان بۇ چاكەيىكى گشتى، يا پاراستن لە خراپەيەك دلئەنگى لە دۋابى، يا لەناۋبىردى كىردەۋەى ناشرىن يا بىروناككردنەۋە، يا ھىنانە بەرھەمى يەك قەسەيى و تازە كىردنەۋەى دوستايەتى، يا سەندەۋەى ھىزىك و پزگاركىردنى لەبى دەستەلاتى، يا ھاندان بۇ نازايىيەك، كەۋابو كەسىك ئەگەر ئىشىكى كىردو شوڧنىكى بو لەۋانەى كەۋتمان ئەۋە(شەرىف)ە بام لەناۋ زىچ و ژىرگەلا دارا دانىشتىبى و جەلە كۆن و خەرقەشرى لەبەرابى و سەۋزايى دەشت و خۋاردەمەنى بىت و شەۋ لەسەر گلى ھەژارى پۇڧىكاتەۋە و بەرد بىكا بە سەرىن و سەر بە ھەموۋ دولىكا بىكا، ۋە ھاتوچۇ بىكا لە بەرزايى و نشىۋىدا، ئەمە خىشلىكى ھەيە لە كىردەى خۇى، جوانىيەكى ھەيە لە پىگەيىشتن، پەۋنەقىكى ھەيە لە كەمالى، روۋناكىيەكى ھەيە لە تىكۇشىنى ئەۋانەى ھوشيان ئى گوم بوبى و دلىان پەرىشان بى روى تىئەكەن، خاۋەنى بىرى ورد ئەيانناسن و رويان ئى

وهرناگيږن كومه لي دلاڼي پاك و ټاواره
 دهوره يان ئي نه دهن و ئي يان جوئ نابنه وه،
 لهو گياڼه ي كوڅسكي بلندو ژوري پهنگاو
 پهنگ ديمهني جوان جوان و جواني پر له
 پووناكې و پرشنكي دره خشانې هيه،
 وشه ي پيروزي پوو لهو ټكا نيشي
 جوانيشي بلندي نه كاته وه بو بهرترين
 بهرزي، ژيانكي پيروزي هيه له ولاته وه
 شكوهيكي دره خشانې هيه له چاوي
 گهر دونا (له وانه ي كه تي نه كوڅن با بوڅني وا
 تيبكوڅن).
 به لي زورچار قسه ي ناشرين و
 سهر نه نشت روي تينه كا له لايه نه وانه ي كه
 دل و دهره يان پيسه، پلارو توانجي
 تينه گرن و لومهي نه كهن، خونچه ي كردارو
 گوپكي دره ختي پاخه كهي له بهر چاويان
 جوان ناوښني، چونكه له تينگه يشتني
 نه وانه ي دوره و عجان به لايان له بهر نه وه ي
 هيڼده به سر نهو شته ناشرينانه دا كه وتون
 كه خويان به شهره لي نه زمين و به گهره يي
 نه زان، ټيمهش باسماڼ كرد كه چون نايين

ناشكر اي كرده له گهل بيري تينگه يشتوان،
 نه وانه وهكو قالونچه وانه كه له بوڼي گول
 رانه كا و نه چيته ناو شتي بوگه نه وه هيچ به
 دوري مه زانه نه وانه ي كه كرداريان جوان نيه
 گالته بكن به زاناي نيشكر، يا بيه وښت
 زيانې پينگه ييني نه وه ي كه هيچ كس
 نايناسي، به لام گالته به خويان نه كهن
 وه زيان له سودي خويان نه دهن گهر دون
 نه ونده ماوه يان نادات لهو كويره وه ريه دا كه
 تني كه وتون بگره خوشيان خويان ناگرن
 نه گهر ميوه ي كرداري هات بهر به كومه ل
 رانه كهن بو چنيڼي وه به شي نه وني
 لينه دهن كه زيان پينگه يانده، ټير هيچيان
 له باره ناميني مه گهر هر سوپاسي نه وه
 بكن كه نهو دره ختي ناشتوه و چاوديري
 بهر كه ي كرده، هر چنده له وان خوار تر بي
 لهو شته پروپوچانه دا كه نرځي نيه لاي
 پياوي تينگه يشتو جا له توكه ي نهو نيشه
 خراپانه دا كه كردويانه هيچمان بو
 نامينيته وه تنيا نه و نه بي كه له كرده ي
 خويان په شيمان بېنه وه وه خه مي خراپي

خويان بخون و دلته ننگين به دلكتي به
 خراپي خويان بزائن وه به ته ووي له كه م و
 كورتي خويان بگهن.
 نه نه وها چاوديري يه زدانې پاك نه م
 گهره يي يه نه به خشي به خاوه ني نيشي
 پيرو هه تا زيندو بي، كاتي كه پوڅي ژيانې
 له ناسوي نه م گيتيه وه گوم بو، نهو پرشنكي
 روناكيه ي ناشاريتيه وه كه ساريڅي كرده
 به سر نه ستيره ي رينيشانده رو مانكي
 شهوي چوارده دا، به لي نه مرښت و نه چيته
 ژيرپه رده ي نه مانه وه به له ش به لام هه ميشه
 له دلاڼا نه مين وه به زمان باسي نه كري
 زينده لاي خوا خوارده مهنې نه دريتي ژيانې
 نهو شيرين ترين ژيانه (وه نه بي) ټاوه ميزاد بو
 نه م جوړه فرمانانه هول بداو تيبكوڅني
 - له گوڼاري (عروه الوثاق) ي
 جهاله ديني نه فغانې و شينځ محمده
 عمده وه وه رگيزاوه.

سهرچاوه

همان سهرچاوه ي پيشو

يېڭى سەي

مەھمەد مەلا كەرىم

كوردىستانى باكوورو پۈتۈلەت، ھەرچەند
شان بەشانى سەپانكردنەۋى ھۆكۈمدارىتى
ۋ پاشان شۆپشەكانى شىخ مەھمۇدىش
بوو، بەلام شارى سولەيمانى، بەپىچەۋانەي
ئەۋ بارە ئابارەۋە كە شەرەكانى كوردىستانى

ئىران ۋ تۈركىيە تىنچكەۋتېۋون، دىرژەي بە
خەباتى خۇي داۋ، ئەگەر لە مەيدانى
ھۆكۈمرانلىقىدا كىشەكەي دۇراندېي، لە
مەيدانى سىياسەت ۋ كۆرۈ كۆمەلە پىكەيئان
ۋ بىزۈتتەۋەي كۈلتۈرىدا بەردەۋام بوۋە
دىرژەي بە خەباتى خۇي داۋە ۋ لەم
مەيدانەدا دەسكەۋتى مەزنى ۋەدەست
ھىناۋە ۋ لاپەرەي زىرپىنى زۆرى خىستۈۋەتە
سەر مېژۈۋى خەباتى سەختى ئەۋ ۋلاتەي
ئەم پۈتەي جگەرسۆزۈ شىرىنىيەتى.

پاش ژىركەۋتنى شۆپشەكانى شىخ
مەھمۇد ۋ لە ئەنجامى ئەۋ ھەمۇو
كەمۇكورتى ۋ ئاتەۋاۋىيانەدا كە لە
دەزگاكانى شىخدا ھەبۈون ۋ پۈشنىبىرانى
سەردەم ھەمىشە باسيان ئەكردن ۋ ھەۋلى
پاستىكردنەۋەيان ئەدان ۋ، لە ئەنجامى
ئەۋەشەۋە كە تەزۈۋەكى بىتمەنەيى بەۋە
كە گەل كورد شايانى ئەۋەبى قەۋارەي خۇي
ھەبى ۋ بېي بەخاۋەنى دام ۋ دەزگاي
تابىيەتىي خۇي بەناۋ تۈۋرۈكى فراۋانى
خەلەكدا بىلۈۋىۋىۋەۋە، داگىر كەرىش
لەلەيەكەۋە بەجۈرۈك ھانەھانەي ئەم تەزۈۋى
بىتمەنەيىيەي ئەداۋ، لەلەيەكى كەشەۋە
بىدەسكەۋت نەبۈۋ لەۋەدا كە كەسانى
ھوشيارو پۈشنىبىر، لەجىياتىي پىڭكاي
سىياسەت ۋ خەباتى چەكەدەستى، پىڭكاي
كۈلتۈرۈۋ پىشخىستىنى گەل لە پىڭكاي
كۈلتۈرۈۋە بەگرنەبىر، چۈنكە ھەرچۈن بى
ئەۋ پىڭكايە بەشەبەھالى پارىزگارىيى
بەزۈۋەندى ئەۋ، لە پىڭكاي خەباتى سىياسى
ۋ چەكدار كەم مەينەتتە بوو، لە ئەنجامى

كارو، ئەۋەبۈۋ شىخ مەھمۇدى ئەمەللىنى
مەزىن نوۋىسىۋ، ھەر ئەم شەرەش
بوو(سۆن)ى نوماينەيى ئىمپىريالىزىمى
ئىنگىلىز لە پاپۇرتىكىدا بۇ كاربەدەستانى
سەرەۋەي خۇي، گەلەيى-بەداخەۋە-
بىلۈۋىۋەۋى ناۋناۋبانگى بۆلشۈيىكىي
تىدا پاكەياند... لەھەمۇش بايەخدارتر ئەم
شارە بوو بوو بە مەلەندى يەكەمى
بىزۈتتەۋەي سىياسى ۋ شۆپشكىزىي بەشى
باشۈۋ ۋ پۈتەلەۋى ۋلاتەكان ۋ ئاستاش
ئەم سەربەرزىيەي ھەر ماۋە پايدەدارو
لەسەر لاپەرەكانى مېژۈۋى پۈزگاردە نازى
پىۋە ئەكات.

شارى پىشۈرۈكى مېژۈۋى ۋ سىياسىي
ۋا دەۋلەمەندى ھەبى ۋ ئەۋەندە ھاۋچەرخ
بىۋ لەگەل پىۋىستىيەكانى ژيانى نۆيدا بەم
چەشەنە لىك ئالابن، ئەبى ھەمىشە مەلەندى
سەرەلەندى بىۋىس ۋ چاكەخۈۋى كەلە
كەلەي ۋابى ئەتەۋەۋ ۋلات شانازىيان پىۋە
بەكن ۋ دەرپى ئازار ۋ ئاۋاتەكانىيان بىۋ،
لەسەر تابلۈۋى نەخشەي سەرانسەرى
نىشتماندا ۋەك ئەستىرەي گەش ۋ
پىشنگدار پىرىسكىتەۋە.

ئەگەر پىش جەنگى يەكەمى جىيەن
سولەيمانى لەم مەيدانە پىشنانازىيەدا شارى
تاقانەي كورد نەبۈۋى ۋ لە كوردىستانى
تۈركىيادا، بەتابىيەتى، گەل شارى تىرى ۋا
بۈۋىن ھاۋبەشى ئەم شان ۋ شۈكۈيەي بۈۋىن،
خۇ ھەمۇۋمان ئاگادارىن كەۋا لەۋاى ئەۋ
جەنگەۋە نەخشەكە بەجارى گۇزا.
سەپانكردنەۋەي بىزۈتتەۋە مىللىيەكانى

سولەيمانى ھەر لە سەرەتاي
دروستىكردنەۋە لەسەر دەستى بابانەكانا،
مىژەي جىيەننى نۆيى بۇ كوردىستان پىۋەۋە.
كە كرايەۋە، بۇ ئەۋەكرايەۋە پىتەختى
مىرنشىنىيەكى كوردىي، مىرنشىنىيەك
ھەرچەند بۇي ئەلۋا بىي ۋە مىرنشىنىيەي
مىرنشىنىيەكانى تىرى كوردى لەدەۋر
خىرپىنەۋە يەكەيانبخاۋ قەۋارەي دۈۋرۈزى
نىشتمانىيان لىچىك پىنى، بەلكو لە
تاقىكردنەۋەيەكى لەۋەپاشىشدا ھەر بۇي
ئەلۋا ھىچ نەبى ھەر خۇي بەتەنھا ۋەك
مەلەندى مىرنشىنىيەك بىمىنىتەۋە، لەگەل
سەرىتەۋە لەبەشى باشۈۋ ۋ پۈتەلەۋى
نىشتمانەكەماندا بوو بەبناغەۋ چەكەرى
كوردىستانى نۆي ۋ ھاۋچەرخ.

كە چاۋىك بە مېژۈۋى پاپۇرۈۋەدا
ئەگىرپىنەۋە، ئەبىنن ئەدەبىي نۆيى زاراۋەي
كرمانجىي خاۋرو بۇ يەكەمجار لەم شەرەدا
سەرى ھەلداۋ ۋرە ۋرە گۆي پىشپىركەي
لەئەدەبىي گۇرانى ۋ كىرمانجىي ژۈۋوۋ
بىرەۋە... ئەبىنن ئەم شەرەبۈۋ ھەر لە
سەردەمى عوسمانىيەكانا زۆرتىرەن ژمارە
خۈيىندەۋارى، لەچاۋ شەرەكانى تىرى
كوردىستانى باشۈۋەدا، ئارەدە دانىشگاۋ
خۈيىندەگانى ئەستەمۈۋ... ئەم شەرەبۈۋ
لە كوردىستانى باشۈۋەدا يەكەمىن چاپخانەي
تيا دامەزۋا يەكەمىن پۈتۈنەمەي كوردىي
تياۋەرچۈۋ... ھەر لەم شەرەۋەبۈۋ يەكەمىن
پىۋەندى گەل كورد بە سىستىمى نۆيى
سۇشالىيىستىيەۋە دەستى پىكرد كە پاش
شۆپشى پىۋىزى ئۆكتۈبەر ھاتە سەر پۈۋى

هه‌موو ئه‌م هۆيانه‌وه ته‌وژمێکی گه‌وره‌ی
پۆشنه‌ی و هه‌چه‌ی خۆنده‌واری خه‌لکی
سوله‌یمانی و ده‌روپشتی گرت‌ه‌وه‌و
کۆمه‌لێک شاعیر و بنووس په‌یدا‌بوون له‌م
مه‌یدانه‌دا به‌گه‌رمی تێئه‌کوشتان.

به‌لام زۆری پێنه‌چوو ئه‌و سه‌ری و
کاسیه‌ی به‌سه‌ر خه‌لکه‌که‌دا هات‌بوو
ره‌وییه‌وه‌، به‌هۆی دامه‌زرانی قه‌واره‌ی
یه‌که‌گرتووی عێراق و پێوه‌ندی
به‌یه‌که‌وه‌کردنی کۆمه‌لانی عه‌ره‌ب و کورد و
یه‌که‌تری ناسینی پۆشنه‌ی و سیاسه‌تکاران
و تیکۆشه‌رانی هه‌ردوو لاره‌، خه‌باتی خه‌لکی
به‌غدا به‌تایبه‌تی و ناوچه‌ عه‌ره‌بنشینه‌کانی
عێراق تیکرا له‌دژی ئینگلیزی داگیرک‌ه‌رو ئه‌و
په‌یمان و پێکه‌وتنه‌مانه‌ی ئه‌یوست به‌سه‌ر
خه‌لکه‌کاندا به‌پێنی، له‌ کوردستانیشدا
ده‌نگی دایه‌وه‌، ئه‌وه‌ش یه‌که‌ک بوو له‌و
هۆيانه‌ی گۆرمێکی نوێیان به‌ خه‌لکه‌که‌داو،
به‌تایبه‌تی شاری سوله‌یمانی که‌ هه‌میشه
هه‌رپیش ده‌ست و پێش قه‌ره‌ول‌ بووه‌، بۆ
وه‌یرمه‌ینه‌وه‌ ده‌ست خستنی مافه‌کانی
که‌ی کورد پێگای توندو تیزیی گرت‌ه‌وه‌به‌ر.

بێکه‌سی شاعیر یه‌که‌ک بوو له‌و
پۆشنه‌ی ئه‌م ته‌وژمه‌ نوێیه‌ له‌
ده‌رونیانا ده‌نگی دایه‌وه‌، بۆه‌بای یه‌که‌می
له‌ وشه‌ دروستکراو که‌ هه‌رگیز
سارد‌بوونه‌وه‌ له‌کارکه‌وتنی بۆنییه‌، که‌
بێکه‌س له‌ خه‌باتی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا
ته‌قاندیه‌وه‌و خۆیشی به‌ جه‌ما‌وه‌ر
پێناساند، شیع‌ه‌کانی بوو‌کردنی به‌ چه‌کی
ده‌ستی‌وپێنانه‌وه‌ چووه‌ شه‌ری به‌رده‌رکی
سه‌راو خه‌باتی پێوژی پۆژی ره‌ش و گه‌شی
شه‌شی ئه‌یلووله‌وه‌ تا مرد فرێنه‌دا.

بێکه‌س شاعیریکی زاتی نه‌بوو تا شیع‌ر
بۆ داخه‌ تایبه‌تی یه‌کانی خۆی ته‌رخان بکا.
لای بێکه‌س شیع‌ر خه‌باتی سیاسی و
کۆمه‌لایه‌تی و بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی گیانی
شارستانه‌تی نوێ، هه‌موو ئامیته‌ی یه‌ک
بوون و له‌ یه‌ک جوینا‌کرینه‌وه‌.

بێکه‌س ته‌نانه‌ت وه‌ک گۆرانی تا
سه‌ره‌تای ساله‌کانی په‌نجاش نییه‌ که‌ هه‌ر

عه‌وداتی دوا‌ی جوانی و سه‌روشت و هونه‌ر
بووبی، وه‌ک‌ه‌ر جاروبار شتیکی تایبه‌تی
وه‌ک‌ تابلویه‌کی شه‌ری به‌رده‌رکی سه‌را، یا
وه‌ک‌ خنکاندنێ مه‌جموود جه‌وده‌ت، یا وه‌ک‌
پاشکه‌وتوویی له‌پاده‌به‌ده‌ری کوردستان به‌
به‌راورد له‌گه‌ل جوانی سه‌روشتی و ئاواتی
دوا‌پۆژی گۆران خۆی پێی، یا وه‌ک‌
مه‌ترسیی فاشیزم یا دیمه‌نی سامناکی یه‌کی
له‌کۆلۆنییه‌کانی مرو‌فایه‌تی له‌ ولاتیکی وه‌ک‌
ولاتی خۆماندا، ته‌کانیکی توندی پێنه‌دابیو
نه‌یه‌هه‌ژاندبێ، شیع‌ری له‌و چوارچه‌ویه‌
ده‌ره‌چووه‌ که‌ وتمان، که‌ راسته‌که‌شی ئه‌گه‌ر
ناچاری ئه‌رکی تر نه‌خاته ئه‌ستوی شیع‌ر،
ئه‌رکی هه‌ر ئه‌ویه‌ گۆران له‌و سه‌رده‌مه‌دا
ته‌رخانی ک‌رد‌بوو بۆی. وه‌ک‌ پیره‌مێردیش
نیه‌ که‌ له‌ خولگه‌ی په‌ندی پێشینان و قسه‌ی
نه‌سته‌ق و به‌توێکل و حیکمه‌تی کۆمه‌لایه‌تی‌دا
بسو‌رپێته‌وه‌، ئه‌گه‌ر جاروباریش رو‌داویک
پێو‌ستیک‌رد خۆی بخاته‌ کو‌ری
سیاسه‌ت‌پێشه‌وه‌ گۆلی به‌سنگی خه‌باتی
گه‌لدا بکا. وه‌ک‌ که‌سیکی له‌ چه‌شنی مه‌لای
کو‌یه‌ش نییه‌ شو‌رش‌گێڕیه‌تی یه‌که‌ی ته‌نها
له‌دژی دیمه‌نه‌کانی پاشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تی
بخاته‌ کارو هه‌قی به‌سه‌ر بنه‌مای
پاشکه‌وتنه‌که‌وه‌ نه‌بی که‌ باری سیاسیه‌.

بێکه‌س شاعیریکی شیع‌ر چه‌کی ده‌ستی
بووه‌ له‌ خه‌باتدا. جا بۆیه‌ ئه‌گه‌ر ساده‌یی و
په‌وانی و بیو‌نییه‌یی یه‌کی زه‌قمان تیکرا له‌
شیع‌ری بێکه‌سدا بێته‌ به‌رچاو، نابێ گنه‌یی
له‌ بێکه‌س خۆی بکه‌ین بۆ واشیع‌ری له‌
خاسیه‌ته‌ بنه‌ره‌تی یه‌کانی دامالیه‌وه‌؟ پ‌ووی
ده‌می گله‌یی ئه‌بی بکریته‌ ئه‌و بارو چه‌رخه‌
سته‌مکاره‌ که‌ بێکه‌سی ناچار ک‌رد‌وه‌
له‌پێناوی وریاک‌ردنه‌وه‌ی گه‌لدا واز له‌گه‌ل
پ‌ووی هونه‌ری شیع‌ر بینی و شیع‌ری ساده‌و
سووک و ئاسان دا‌ری‌ژێ تا خه‌لکی پێ
وشیارکاته‌وه‌. به‌ختی بێکه‌س له‌مه‌دا له‌وه
ئه‌چی وێنه‌کێشێکی به‌ناوبانگ ناچاری
ئه‌وه‌بێ ده‌ری ئه‌لف و بی به‌م‌ل‌ان بلی
بیگومان ئه‌رکی ئه‌لف و بیو‌ته‌وه‌ به‌ م‌ل‌ان
ئ‌رکیکی ئیجگار پ‌ی‌و‌ژه‌، به‌لام دیاره

له‌باره‌ی شارستانه‌تییه‌وه‌ بۆشایی نه‌وه
په‌رناکاته‌وه‌ که‌ هونه‌رمه‌ندیکی بال‌ی
وێنه‌کێشمان له‌ده‌ست بچی.
ئ‌گه‌ر کۆمه‌له‌ی ئه‌و هونه‌رمه‌نده
وێنه‌کێشه، کۆمه‌له‌یه‌کی به‌خته‌وه‌ر ب‌وایه
له‌سه‌ر مام‌وستای ئه‌لف و بیو‌ته‌وه‌
په‌کینه‌نه‌که‌وت و، ئه‌میش بۆی ئه‌ل‌وا خۆی
بۆ هونه‌ره‌که‌ی خۆی ته‌رخان بکات و وێنه‌ی
جوان بۆ ئه‌م خه‌لکه‌و بۆ ده‌وله‌مه‌ند‌کردنی
جیهانی هونه‌ر بکێشی. بێکه‌سی ئیمه‌ش
هه‌را. ئ‌گه‌ر باری سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و
کۆلت‌ووری دوا‌که‌وتووی ک‌رد ناچاری
نه‌کردایه‌ شیع‌ره‌کانی بۆ چار‌کردنی ئه‌م
ده‌ردانه‌ ته‌رخان بکات، له‌وانه‌بوو ئه‌ویش
وه‌ک‌ گۆران، یا چه‌رده‌یه‌ک له‌و ئایه‌خته‌،
ده‌یان پارچه‌ شیع‌ری ناسکی وه‌ک‌ ئه‌وانه‌ی
پیش به‌ ناخی سیاسه‌تا چوونه‌ خواری
گۆران، وه‌ک‌ (ئه‌ی مانگ) که‌ی خۆی بلی.

له‌ کوردستان و ول‌ته‌ پاشکه‌وت‌وه‌کانی
وه‌ک‌ کوردستاندا، باری پاشکه‌وت‌ووی کۆمه‌ل
ئ‌رکی ئه‌وت‌ووی خست‌وه‌ته‌ سه‌ر شانی
شیع‌ر، خه‌لکه‌که‌ش وایان لێهات‌وو و ئه‌زان
له‌ راستیدا شیع‌ر بۆ به‌جیگه‌یاندنی ئه‌و
ئ‌رکانه‌ دام‌ات‌وو، که‌ واش نییه‌. ئ‌گه‌ر
کۆمه‌ل به‌ پ‌و‌ژی به‌خته‌وه‌ریی خۆی
گه‌شت‌بوایه‌، شیع‌ر که‌ بۆ ئه‌وه‌ دانراوه‌
یه‌که‌کی وه‌ک‌ مه‌وله‌وی بینی که‌ ئه‌زانی
چونی ئه‌لی، بۆ بابه‌تی واب‌و‌تری که‌
هه‌رگیزاوه‌رگیز مردن به‌خو‌یه‌وه‌ نه‌بینی،
له‌ هه‌موو کاسه‌یه‌که‌دا ئه‌نه‌بوو به‌ که‌و‌چک و
له‌هه‌موو دیزه‌یه‌که‌دا ئه‌نه‌بوو به‌ ئه‌سک‌و‌ی...
مه‌لای مزگه‌وت نه‌ینه‌کرد به‌ه‌و‌ی فیه‌ره‌
تاره‌تگرتن و ده‌سن‌و‌ژشتن و نو‌ژ‌کردنی
خه‌لکی نه‌خو‌ینه‌وارو م‌ن‌الی قوتا‌بخانه‌...
خاوه‌نی (ئه‌حمه‌دی) و خاوه‌ن
ئه‌حمه‌دییه‌کانی تر نه‌یان‌ه‌کرد به‌ قه‌ره‌نگ
بۆ زمانی بێگانه‌ به‌ م‌ل‌ان فیه‌ر‌کردن...
سیاسیه‌یه‌کان نه‌یان ئه‌کرد به‌ چه‌کی
رو‌ژ‌اندنی خه‌لک بۆ خه‌بات له‌دژی
داگیرک‌ه‌ران و خو‌ین م‌ژان... پ‌و‌ژ‌نامه‌نووسه‌
شو‌رش‌گێزه‌کان جیگای سه‌روتاری پ‌و‌ژ‌نامه‌و

گۆڭرەكانيان پېرەش نەئەكردەو... پەشە
خەلكەكەش نەئەهاتن تاقىكردەو
كۆمەلەيتى خويانى پېداپېژن... ئەمە ھىچى
لەبنەپەتا ئەركى سەرشانى شىعەرنىيە
گرتوويەتپە ئەستوى خوى يا خستوويانەتە
ئەستوى. بەلام وەك ئەلەين پووى نەبوونى
پەش بى".

ناچارى حەرام حەلال ئەكاو شتىك نىيە
كەس لە ئاستيا بتوانى بلى(لەل)... بۆيە
ئەگەر لاي ئىمەش، وەك لاي ھەر گەلەيكى
وەك ئىمە، لە پىڭاي شىعەرەو دەرزی ئايىن
بە منالان بلىن و، (شىيخ مافى نوڭى) بە
شىعەر(كەك ئەحمەد)ى كوپى فېرە عەرەبى
بكاو، (حاجى قادى كۆيى) كۆمەلانى
دواكەوتووى كوردستان بە شىعەر وشىيار
بكاتەو، مژدەى جىھانى نوڭى پى بېنىتە
ولات و، (پېرەمېرد) قسەى نەستەق و
تەجرەبەكانى ژيانى كۆمەل بە شىعەر
بھونىتەو، (قانع) بە شىعەر جووتياران لە
خەوى بېناگايى راست بكاتەو، لەدزى
دەرەبەگى خەرمان تالان كەرو شىخى
مفتەخۆر مەلای دەس بېرو بازىرگى
بەسوود و سەلەم سەوزخېيان بووروژىنى،
ديارە ئەبى(بېكەس) و بېكەسەكانى تىرىش
ھەروا بگەن و بېكەن بەچەكى خەبات و
پروگرامى سياسى و پاستكەرەوى بارى
كۆمەلەيتەى و ئاوينەى دەرپىنى داخووزىيە
كۆمەلەيتەى يەكان و، بەلكو ئەگەر وا نەكەن،
لە ئاستى گەل و نىشتمانەكەياندا بە
كەمتەرخەم و درىغىكردو دانەنرەن و
پاستىشە ئەبىوابن. شىعەرى كوردى كە
لەبەرناچارى ھىنرايە ئەم مەيدانانەو،
پياوانە لە ھەقى ئەم ئەركە تازەپەش ھات و
تاسەردەمىكى دەرەنگى لەمەولاش ئەم دەورە
ھەر ئەبىنىو، ھەلەو تاروانە بمانەوئ
ئەكتەرىي ئەم شانۆنامەيەى ئى بىسەننەو.

بۆيە ئەگەر شىعەر لەم مەيدانەدا
لەسەرچادەو لە ناو پولى قوتابخانەو لە
دەرگاي مەزگەوتەكان و گەرەكەكانى
ھەژارەدا تۆزەوى و خولەوى و قوپاوى بوو،
جار جار شىعەرىكى كالوكرچ يا لارو وىر يا

سادەو بى وىنەى ئى دەرچوو، گەلەيى لە
شاعىر ناكرى و شاعىر بەرەبەر بە ھونەر بە
تاوانبار دانانرى.. خزمەتى خەلكى كردو
كە لەپېش ھەموو ئەركىكەويە تەنەت بە
پاراستنى نازدارىي ھونەرىشەو. ئىمە
ئەگەر بمانەوئ شىعەرمان لە ناسكىي پەپەى
گول و پاراويى پەشە پىخانەو جوانىي
ساقى وەنەوشەو دەم بەخەندەيى چاوى
نېرگسدا بى.. كچىكى شوخى چاوپەشى قژ
دريژو شانە كراوى شەپۆل بەسەر شانە
ھاتووە خوار بى، ئەگەر بمانەوئ شىعەرمان
خۆزەكى گيان بىنو ھەمىشە ھەر نەمىس،
ئەبى تېكۆشەين كۆمەلەكەمان بگەيەننە ئەو
ئاستە بو ھەر كارىكى ھوى تايپەيتى خوى
بەكارىيت.

جەبەشەبەحالى شىعەرىش، كە كۆر و
كۆمەلەى سياسى و دەرپى ئاواتى
خەلكەمان بەنازادى ھەبوو، كە پوژنامەو
گۆڭرەى سياسىمان بە فراوانى و مەمەرى
پېدەرەكراو ھەموو خواست و داخووزىيەكى
خەلكيان تيا يەكالاكرایەو... ئەگەر
توانيمان بېتەس و لەرز پەخنە بگريى و
پىويستمان بە شىعەرى پەمى ئەما بو
پەخنەگرتن، كە كۆپوونەو و كۆپەستن
بەرەللەبوو، وتارى بېپىنچ وپەناى تيا
خوينرايەو، ئەوكاتە پىويستمان بەو
نامىنى بو دەرپىنى داخووزىيەكانمان پەنا
بەرىنەبەر بەكارھىنانى توندو تىژى و،
پىويستمان بەوش نامىنى تووپەيى خەلك
بوورووژىنەين و سەرەوژىرى ناو
شەقامەكانيان بگەينەو. ئەوكاتە شىعەرىش
ئەو مەيدانانە بەجىدىلى كە لە بنەرتدا ھىي
نەونىن.. ئەچىتەو ناو باغچەو گولزەزى
خوى و، لەپشت پەردەى ناسك و پەنجەرەى
شووشەبەندى پەنگاو پەنگا دانەنىشتەو
چاوەتاتكى لەگەل دلدەرەكانى ئەكا..
شىعەرمان ئەبى بە شىعەرىكىت، غەيرى ئەو
ئىستا زۆرەى ناوچەى شىعەرى داگرتووە..
لە ناسكىي شىعەرى مەولەوى و بېسارنى و
كوردى و گۆزان و ھەردى و ھەموو شاعىرە
ھونەرمەندەكانى ترمانا ئەبى و، مەسەلەى

پىوھندى نىوان كارى ھونەرى و خزمەتى
كاروبارى پوژنەى كۆمەل ئەكەويە ناو
چوارچىووى راستەقىنەى خۆيەو.

بىكەس تىكۆشەرە بەرلەوھى
شتىكىترىي تىكۆشەرى سياسىيە.
تىكۆشەرى كۆمەلەيتەى يە مامۇستاي
منالانىشە. شاعىرىشە. بەلام ئەو تىكۆشەرە
نىە كە بو راگەياندى بىروباوھرى خوى پەنا
بەر كۆر و كۆمەلەو شان و پوژنامە و
بەياننامە بەرى. چەكى دەستى ھەموو ھەر
شىعەرەكانى و ھاوجووتىي گوفتارو
كردارىتەى. ئەو مامۇستايەش نىيە مېرى
كتىبى بو دابنى و ئەويش ئەوھى لەسەر بى
بو منالانى لىكېداتەو ديارە نابى
دەسبەردارى كىتپەكانى مېرى بى، بەلام
خويشى بابەتلىكى ھەيە بە منالى بلى.
كتىبى ئەم بابەتانەيشى شىعەرەكانىيەتى، چ
شىعەرى منالان و چ سروودى سياسى.

بىكەس شاعىرىكى نەتەو پەرسەتە. وەك
بنووسىك لە يادى دە سالەى كوچ كردنىدا
نووسىويەتى دواى حاجى قادى كۆيى
يەكەم ھەلگىرى ئالای كوردايەتى و
نەتەو پەرسەتەيە. وەك مامۇستا پەلىق
حىلمىش ئەيگىزپەتەو پەخنەنووسىكى
ئەدەبىي فەرەنسەيى لە پىزى شاعىرە
قەومىيە تازەكانى كوردا ئەيژمىرى. من
لاموايە ئەم پەخنەنووسە ھەقى تەواى
بىكەسى نەداوتە دەست، بەلام كەس واى
بو نەچى من كەوتم بىكەس شاعىرىكى
نەتەو پەرسەتە، مەبەستم ئەو مەعنا سادەو
كالو كرچەيە لە ئەدەبىياتى سياسىدا
نەتەو پەرسەتەى پى مەعنا لىئەدەنەو.
جارى لە ھىچ شىعەرىكى بىكەسدا ھىچ جۆرە
گيانىكى نەتەو پەرسەتەى شىت گىرانە و
بەكەم زانىنى نەتەو ھەكانى تر بەرچاو
ناكەوئ، ھەرچەند ئەو بارە سياسى و
كولتورىيەش كە تيا ژياو ئەوھى بو تەخت
نەكردو لە مەعناى پىشكەوتخووزانەى
نەتەو پەرسەتەى بگات و پىڭاكانى بەرپىي بە
جۆرە شوقىنەتەيكى نەگەيەن.

بىكەس كە لەگەل راپەرىنى بەگۆرمى

جەماۋەرى پۇڭزى رەشى شەشى ئەيلول و شەپى بەردەركى سەرادا، بۇ يەكەمجار، ئەتەقەتتە، كە شەپىك بۈۋە بەرامبەر بە ئىمپىريالىزىم و دەۋلەتى ناوخۇ دەسنىشانىدە، بە دلىكى ۋەك بوركانەۋە دىتە كۆپى خەبات و خەلك ھانئەدا. بەداخەۋە ھىچ شىعەرىكى ئەمەى بىكەسمان بەدەستەۋە نىيە كە لەو پۇڭزەدا لەناۋ كۆپى جەماۋەرا خۇيىندىتتەۋە ناگرى پى بەردابىتە دلو دەرونيان. بەلام ديارە ئەبى شىعەرى ۋاى بوۋى، ئەگىنا شاعىرى كەلەپاش گرتنى بەبۇنەى ئەو پاپەپىنەۋە لەناۋ قوۋلايىسى بەندىخانەدا شىعەرى ۋەك(ئەى ۋەتەن)ەكەى بلى، بە دلا ناچى ئەو پۇڭزەشدا چەند پارچەى ناگرىنى نەوتى.

بىكەس لەبى چالى رەشەۋە پاپەپىنى خەلك بە مژدەى بەختەۋەرىى دواپۇڭزى گەل دانەنى. راستەۋايە، چونكە بەختەۋەرى ھەر لە تىكۇشان و كولۇلى ھەر لە سەرشۇپىدايە. مادەمىش خەلك ھاتوونەتە كۆپى خەباتەۋە سەردەمى كېرۈكپىيان ناۋەتە لاۋە، ديارە ئىتر نۇبەى شادمانىيە بۇ بىكەس و ئەبى دۇڭمەن بە داخى خەباتى خەلكەۋە بتلىتەۋە. بەرپەرجى ئەم بە دەم نىشتىمان پەرۋەرەنش ئەداتەۋە كە لە قەسە بەۋلاۋە ھىچيان لەبارا نىيەۋە بەراۋردىيان لەگەل ئەۋانە ئەكا كە لە خۇيىنى خۇيانا ئەتلىنەۋە كە دۇڭمەن گلاندوۋنى و، پەيمانى خۇى تازە ئەكاتەۋە بۇ گەل و نىشتىمانەكەى كە ھەر رۆلەكەى جارانيان بىۋە ديارە ئەو پەيمانەشى مەردانە بەردەسەر و تا مرد نەيشكاند.

ئەى ۋەتەن مەفتوۋنى تۇم و شىۋەتەم بىرەۋتەۋە ۋەختى بەندىۋى ئىسارەت، بى بە تەۋق و كۈتەۋە مەن لەزىكرو فىكرى تۇ ھافل نەبوم، ۋا تىلەكەى جەپس و تىلەلدان و زىللەت تۇى لە بىر بەردۆتەۋە بەو خۇدايەى بى شەرىك و لامەكان و واحىدە ەمشى تۇ نەۋى لە دالما ناگرى كەردۆتەۋە ئاگرىكىۋا ھەزار سال ئاۋى بىرۇنئە سەر قەت كرو كلبەۋ بلىسى تا ئەبەد ئەكۈزۈتەۋە باسى مەجزوۋىو كەساسى حۈت ئەكەى توخۋا ۋەتەن چۈنكە ئەو باسە برىن و زامەكەم ئەكۈلۈتەۋە

ماتەمىنى قابە كەى، دەى پىكەنەۋە سەر ھەلپە موفتەخىر بە، شۈھرەتت ۋا عالمى كىرۈتەۋە نەگەتەى لاچوۋ، سەعادەت بۇتە پىشۋانى تۇ كەۋكەبى بەحت و فرىشتەت بەرزە، ئەدرە ۋىتەۋە گەرچى بەنىكە زەلېل و دىلى دەستى زالىمى نۇبەى شادىتە ئەمجا ناھەزەت لىك بىتەۋە لافى،مىللىيەت بە دەم لەم ەسەردەا كەلكى نىيە پۇڭزى ھەۋلە، ھەر بە ھىمەت كۆى ھۈنەر ئەبىرەتەۋە بى قوسوۋرە، چەند جەسوۋرە سەد شوكر ئەۋلادەكەت ۋالە رلى تۇدا لە خۇيىنا سەيرى چۈن ئەللىتەۋە بەسپە، ئەغەم لى مەدە، ھەر رۆلەكەى جارائەم ھىتە جىلەت بى ھەتاكو دەست و پىم ئەكرىتەۋە شەرە شەرتى پادەتەى بى گەر خۇدا دەستەم بەدا دۇڭمەن پەت كەم ۋەكرو سەگ بىخەمە زۇر پىتەۋە

كە خەباتى گەلىش لە قۇناغىكدا تىكەشكى و ئەو يەكىتتەيەى كە پىشتەر لىشاۋى گىيانى شۇپشگىپىرى گەل لەناۋ ھەموو چىن و تۈزەكانى كۈمەلدا دروستى كىردىۋو، ئەپسىۋو چىنە سوۋدپەرسەتەكان پەردە لە پەۋى خۇيان دانەمالن و بىنەۋەى شەرم و شىكۈيەكيان لە پەۋدا بەمىنى، ئەچەن پاكانە بۇ دۇڭمەنى خۇيىن خۇرى گەلەكەيان ئەكەن و چىكى نۇكەرايەتتى خۇيانى بە ھەر دە پەنجە بۇ مۇرەكەن و، تەنھا ئەۋانە لە كۆپى خەباتا ئەمىننەۋە كە شتىكى ئەۋتۈشك نابەن بە داگرىكەران و نۇكەرانى داگرىكەريانەۋە بىبەستى و، پىرەمىزدى نەم بە پارچە شىعەرى(ۋەفدى كوردستان)ەكەى بەرەۋ باشوۋر بەرپىيان ئەكاۋ داخى پەۋزەردى و نەنگ و عار بە ناۋچاۋانىانەۋە ئەنى، بىكەسىش بەسەر پارچە شىعەركەى پىرەمىزدىدا دىتەۋەۋە ئىكا بە خشتەكى.

كە بىنيادەم ئەم پىنج خشتەكىيە ئەخۇيىنئەۋە، ھەست ئەكات چۈن بىكەسى نىشتىمان پەرۋەرى دلسۇز، ھەرەك بلىسىەى ناگر، بە پەۋى ئەو خۇفۇش و بىمىللەت و بىنىشتىمانانەدا بەرز ئەبىتەۋە كە ھە موو مەبەستىكيان لە ژيانا ھەر ئەۋەيە ھەلپەى سوۋدى تايبەتتى خۇيانيان بىۋە بازىرگانى بە خۇيىنى ھەزاران سەربازى نەناسراۋى پىڭكاي خەباتەۋە بىكەن كە لە پىناۋى نازادىسى نىشتىمان و بەختەۋەرىسى گەلدا خۇيىنى

خۇيان ئەكەنە سەر لەپى دەستيان، ئەو خۇفۇشانەى كە قوربانىدانى تىكۈشەران ئەكەن بە پىپىلكە بۇ خۇيان تا بەسەر لاشەى قوربانىيەكانى نەتەۋەدا پەۋن و بىگەنە ئەو پايەۋ شۈيىنە دىيائىيە سوۋكەى ئەيانەۋى و ھەرچى پىروباۋەر و شامانجى پىرۇز و داۋاى دۇيىنيان ھەبەۋە، ھەموۋى ئەخەنەلاۋە.

بىكەس ئەلى:

قەدرى مىللەتتان بە جارى شكان

نە جەيانان ما، نە ناۋو نىشان

بارى ئەغەتەن ۋا ھاتە سەر شان

"ۋەفدى كوردستانا مىللەت فروشان"

"ھەرزە ۋەكىلى شارى خامۇشان"

بىكەس ۋاتاي شىعەركەى پىرەمىزد لە چوارچىۋەكەم دەرەتەنەكەى ئەكاتە دەرەۋە و، ۋەك ھەر شۇپشگىپىرى راستەقىنە كە بزانى چىنە خۇيىن مژەكان ھەرچى لافى نىشتىمان پەرۋەرى لىبەدن لەراستىدا بۇ نەۋەى پىڭا بۇ دەسختىنى سوۋدى تايبەتتى خۇيان خۇشەكەن، دى ناۋەپۇكى چىنايەتتى خەباتى نەتەۋەيىمان بۇ دەرەخاۋ لە دەلاقەى شىعەركەۋە ئەو راستىيەمان ئەخاتە بەرچاۋ كە ماركسىزىم لىنىنىزىم زوۋتر دەرى خستەۋە، ئەۋەش ئەۋەتە كە بۇرژوا لە بازارەۋە فىرى نىشتىمان پەرۋەرى ئەبى و ديارە ھەر بەۋەى بازارپىشەۋە لەبىرى ئەچىتەۋە:

حاجىا تۈۋتەكەت مادەم فروشا

فىروۋسىا لە سەد كۈشتىن ۋەھرا

دەخىلە ھەستە، پىكەۋە، خىرا

"دەسكى لەو گۈلەى باغەكەى سەرا"

"گەۋا بە خۇيىنى لاۋان ئاۋەرا"

تاقى رىك خەن زۇر بە پىلاقى

بە بەزم و پەزم و ئاھەنگ و ساقى

بۇ ئەۋەى بىكەن دەۋەى مەراقى

"بىيەنە بەردەم ەرشى خىراقى"

"بلىن يار باقى و ھەم سۈجەت باقى"

ئەنجا بە تەۋسەۋە بە شىۋەى تاشەۋە تەشەر، ئەۋەى لە دلى ئەو خۇفۇشتەۋانەدا ھەيە كە ئەگەر بىيانوۋىرايە بە خەلكەكەيان ئەۋەت، بۇمانى دەرەخاۋ ئەلى: نە بارائەتەن دى، نە با، ئەى فەقىر

نە لاوان كوزران بە گوللو شەستىر

نە پىتى نازداران خراپە زنجىر

"پەردەو تاراي سۈر بەرن بۇ ئەمىر"

"بلىن دواي كوشتار ھىشتا تۆي دىگىر"

جابە زوبانى خۇي و خەلكەمە دەنگك و

ھاوارى نارەزايى ھەلئەبېرى و، ئەلئى:

ھاوار بە مالم چىمان پى كرا

لە چارە كىكا مەدەمان ئى خرا

ھىشتا خەلئان ئەكەن بە بەرا

"دەك خەجالتەن بىن لە رۆي مەھشەرا"

"ئىمە خاك و خوئىن ئەكەن بە سەرا"

"تۆمەش ئەو مەرشەي بە خوئىن گول دىنگە"

"سۈجەدى بۇ ئەبەن ھىچ ئالئىن ئەنگە"

نەماوە. گۆي پانگرن بۇ بىكەسى نەبەز، بۇ

بىكەسى دل بە باوېر ئاۋەدان، بۇ بىكەسى

بەرچاۋ پروون كە ئەلئى:

قەت وا تىمەگەن چاۋمان شكاۋە

كوشتن و بىرىن دائىم بۇ پياۋە

لەناۋ دۆشەكە كەي حق سەنراۋە

"خەبائتان خاۋە كورد نەفەۋتاۋە"

"بەراقتى نەجات بە خوئىن نووسراۋە"

مىللەت مەتئە غەزەمى ئانەۋى

لە غايەي بەرزى خۇي ھەر ئاكەۋى

لەت ۋەت كرى حقوۋى ئەۋى

"مەن رەنگى سۈرۈم بۇنە خوش ئەۋى"

"مۇدەي شەفەقى ئى دەرئەكەۋى"

زەمانىكى كەش بدوئى بىۋىە لە

سەرەتاي ۱۹۲۷دا لەسەر كارى لائەبەن.

بىكەس لەم سالەۋە تا سالى ۱۹۶۱ ۋاتە تا

پاپەرئەكەي غىراق لە دىۋى ئىنگلىز دور لە

قوتابخانەۋ قوتابپىيان ئەبى، بەلام لە ۱۹۶۱دا

ئەخىرئەۋە سەركار و ئەنئىرئەۋە بۇ لادى.

جوۋلانەۋەي نىشتەمانى و نەتەۋەيى لەم

ماۋەيەدا ھەر لە پتەۋكردنى جىپىنى خۇيدا

ئەبى. جوۋلانەۋەي پىكوپىكى چىنەيەتەشى

دەتە پال. پۇشەنپىراني تازە پىكەيشتەۋ

كۆپۈ كۆمەلەر پىكخراۋى نوئى پىكەۋە

ئەنئىن. دەنگى خەبائتى گەلەكەي خۇيان

لەگەل خەبائتى گەلەي غەرب يەكەنەخەن..

ئەنۋوسن.. گۇڧار و نامىلكە بلاۋەكەنەۋە.

بەلام بىكەسى لادىنشەن لىيانەۋە دورە و

دەنگىكى كىيان ئەبى بە يەكترى ناگا.

شەپ ئەبىرئەۋە.. فاشىزم فېرى ئەدريئە

سەر سەلۋىنكى مىژۋو.. جىھانى

سۇشالەيزم تەۋقى دەۋرى خۇي ئەشكىنى و

ئىشكى پۇزى خۇي ئاراستەي سەرۋچاۋى

ھەموو جىھان ئەكا.. عالم ھەموو بەھىۋاى

جىھانىكى نوئى ئاۋاتى كۆن لە دۇو دەروندا

تازە ئەكەتەۋە.. مقۇ مقۇ پەيدا ئەبىتەۋە كە

ئەمجار ۋەك پاش جەنگى يەكەم ئابى و

جارىكى تىرىش كورد بە گورگان خوارد

نادرى و شتىكى چىنگ ئەكەۋى. بەلام

بىكەس، ئازانم لە ھوشيارى و تىگەيشتىنى

سەنگ و ترازۋى ھىزەكانى جىھانەۋە بوۋە

يا ھەر لە ناھومىدىيەكى پاشماۋەي

ناھومىدىيەكانى پىشەۋە، باۋەپى بەم قسانە

ھىچى نىيە. ئەو لايۋايە ھەرچى ئەۋترى

ھەموۋى ھىچ و پوۋچەۋ ماف ھەرگىز

نەدرارە، ستىنراۋە. گەلەيش كە نەزان و

نەخۇندەۋار بوو و چاكەۋ خراپەي خۇي

نەزانى ھەر ئەۋەي بەنسىب ئەبى كە دىلى

دەستى بىگانە بى:

دەنگ بلاۋەۋ خەلق ئەلئىن ئەمجارە كورد سەرەست ئەبى

چى ئەلئىن، پىلئىن، لەلام ۋايە درۋو چاۋەست ئەبى

سەد ھىزار جارمان سىياسەت ئەجروپە كورد كەچى

تەستەكەش رۇمان بە لىشائى ۋەھا سەرەست ئە بى

كەي حقوۋى ئەدرى؟ ئەسەرى. غەپە ئىتر ئىكەن

لەم قۇناغە بەدۋاۋە لەناۋ چىنەكانى

كۆمەلەي كورددا پىزەندىيەكى نوئى لەپۇرى

كۆمەلەيەتەيەۋە دەستەكە بە پەيدا بوۋن.

ماۋەيەك دىناكە چەشەنە ئارامىيەك

ئەيگىرئەۋە. ئەۋە ماۋەي ئاۋسبوۋنى

كۆمەلەي غىراق و كوردەۋارىيەشە بەۋ

پوۋداۋانەي لەۋەلا دەستيان بەسەرەنپىر

كرد كە مىژۋى سائەكانى سى پىرئەكەنەۋە.

ھەر لەم ماۋەيەدا بىكەسىش ئەكرى بە

مامۇستاۋ لە شار دورەئەخىرئەۋە، بەلام ئەۋ

ھەر لە تىكۋشانى خۇي ئاكەۋى. ھەرچەند

ئەۋ جەماۋەرەشەۋە دور ئەبى كە كاروبارى

نەتەۋەيى بىجىزۋىنى، لە پىگاي دەرزى

قوتابخانەۋە كە بە قوتابپىيەكانى ئەلئەۋە،

تۆۋى شۇپش لە دلى ۋەچەي نويدا

دائەچىنى. سىرۋود و شىعەرى نىشتەمان

پەروەرىيان بۇ ئەلئى و پىيان لەبەرئەكا.

خەبائتىش لە پىناۋى خۇندەۋاريدا و لە

دژى بىرۋاۋەپى كۆنى پىزىو كە بالى

بەتايەتەي بەسەر لادىكاندا كىشاپوۋ،

مەيدانىكى گەۋرەي خەبائتى ئەم سالانەي

بىكەسە. مىرى بىكەسى بۇيە ئاردبۋە لادى

چونكە لە شارا بۇي قوۋت نەئەچۈر. دىتى

لە لادىش ھەر سىرپىزۋەكەي جارا ئە..

ئەنئىرى بۇ خىللە، بۇ ئەۋەي كەس ئەبى

قەسەي بۇ بكا، بەلام چۇن كەس نىيە؟ لە

خىللەيش ھەر مىللەتىكى دەس بەسەرۋ

ستەمدىدە و چەۋساۋە بوۋە، با بە

بەلام لەگەل ئەۋ ئەنجامە ناخۇشەش كە

بەزىنى پاپەرئەكەي خۇفۇشتىنى كۆمەلئى لە

سەرگىدەكانى، لە دلى جەماۋەردا بەجىنى

ھىشتەبۋو، بەتايەتەي لەۋ پۇژەدا كە

ھوشيارى سىياسى ھىشتا زۇر كىزىۋو، خەك

لەۋە ئەئەگەيشتىن كە تىكۋشانى سىياسى

پەنگدانەۋەي سوۋدە چىنەيەتەي و

كۆمەلەيەتەيەكانى كۆمەلەۋ، مىللەت

ۋەنەبى برىتى بى لە تاقمى سەرگىدەۋ لە

توۋىژەكانى سەرۋەي كۆپۈ كۆمەلە دەم

ھەراش و قەسەزەكان و شارەزاكانى

كاروبارى دىنا، تا ئەگەر ئەمانە خۇيان

فروشت ئىتر ھەموۋشت بىرئەۋە، بەلكو

مىللەت ئەم جەماۋەرە بىشۋمارە پەشو

پوۋتەيە كە سوۋدى ھەرگىز لەگەل سوۋدى

داگىرگەران يەكناگىرئەۋە و قەت ئاتۋان

لەگەل يەك ئاشت بىنەۋە.. ھەروەھا لەگەل

ئەۋەش كە دوزمەن بە ھەموو ھىزۋ تۋاناي،

ۋەك ھەمىشە ھەر ۋائەكا، ھەۋلى ئەدا گىيانى

ۋرەبەردان و بىباۋەپى و ئاۋمىدى لەناۋ

پەشە خەلكەكەدا بلاۋىكاتەۋە كە ھىزى

سەرەكىي خەبائتن.. بەلى لەگەل ھەموو

ئەۋەش و بە پىچەۋانەي ھەموو ئەۋەشەۋە،

بىكەس پاست ئەبىتەۋە دارىك ئەدا بە لوۋتى

ئەۋانەدا كە دلى خۇيان خوش ئەكرد گۋايە

ئىتر پاپەرئەي مىللەت بىراپەۋە و تىكۋشان

بەزىو جگە لەسەر شۇپكردن بۇ داگىرگەر و

مەل بۈكەچكردنى ھىچ شتىكى تر لەئارادا

سەربەخۇنى چۆن نىسبى قەۋمى ۋا بى دەست ئەبى
مىللەتى جاھىل لە دىئادا ئەبى ھەر بەندە بى
نۆكەرى ھەر خشت بە بالاي قەۋمى دىل ۋەست ئەبى
لەگەل ھەندى سەرى نىۋە ۋ ئاتەۋاۋ
راستى بىرى ئەم شىعەرەشدا، لە سەرىكى
كەشەۋە بۆنىكى خەستى ئاۋمىدىشى
لەنەكەرى. راستەكەى بىكەس سەروم لە
حالتى پەشۋى ۋ دالەكوتەۋ پەرىشانى
دەروندا بوۋە. لەبەرئەۋە كە نىشتەمان
پەرۋەرى ۋ نەتەۋە دۈستىيەكەى - ئەگەر
پاستى بلىن - شىتەكبوۋە لە ناخى خۇيدا ۋ
لەسەر بىناغەى ھوشيارىيەكى زانستانە
نەبۈ، گەل پۈوداۋى پۈژانە بە چاك يا بە
خراب كارى تىكردۈۋە. لە تۈيكانى ناۋەۋەى
دەروونىدا، ۋەك تىكۈشەرىكى ھەمىشە
سەربەز، ھىزىك بوۋ پالى پۈۋە ناۋە ھەردەم
شىعەرى شانازى بە تىكۈشان، بەقارەمانەتى،
بەرۋە بەرنەدانەۋە بلى. بەگىزى دەردە
كۈمەلەتەيەكاندا بچى. پەردە لە پۈۋى
تۈۋزە دەسپۈۋە ساخەتەچىيەكانى كۈمەل
ھەلمالى. نەدىتنى ئاسۋى پۈۋى دۈپۈزىش
گەل جار شىعەرى ئاۋمىدانەى پى بنوۋسى.
ھەرچەند بە خەيالى خۇى بەلگەى زانستانە
بۇ ئەۋ ئاۋمىدىيەشى ئەدۈزىتەرە، بەلام
چۈنكە ھۇى راستەقىنەى ئەۋ ئاتەۋاۋىيانە
ئازانى كە گىيانى ئاۋمىدىيەكەى تيا
ئەبۈزىننەۋە، ئاتۈانى ئەنجامى دروستىش
لە زانستەكانى خۇى ۋەرگىزى، ۋەك لەم
پارچە شىعەرەيدا كە ئەلى:

كورد ئەبەد ئاگانە مەقەدە، نۆكەرى بىگانەبە
دۈۋەل، پىسن لەگەل ئەك، بۆيە ۋا بىلەنە
مىللەتەن بۇ نەمانى يەكترى ھەر ھەۋل ئەدەن
داخەكەم ۋەدو درشتى شىت ۋ شەيداي ئانەبە
سەنەت ۋ ەلم ۋ مەعارىف زەررەپەك باۋى نىيە
پاۋەتى لاىان بەنەنە چەتەۋو جامانەبە
بۇ قەسى زل بى قوسوۋون، باسى كوردىيەت ئەكەن
كوردىيەت حورمايە بۇجى، يا قەسى شىتەنەبە
مىللەتى بىلىم ۋ ئەخلاق چۆن بە ئىستىقلال ئەگا
ۋاستەى بەزىۋە تەرەققى ھىمەتى مەردانەبە

زۇرجارىش كە ئەبىنى شىعەروتن
دەرمانى دەردى بۇ ئاكاۋ ھىچى بۇ ئاگۈپۈى

جىھانى ناپەسەند خۇى لە بەرچاۋى
ۋىناكا، ئەيەۋى ئەم خۇى لە بەرچاۋى ئەۋ
ۋىكاۋ بۇ ئەۋ مەبەستە پەنا ئەباتە بەر
خواردنەۋەۋە لەۋ تارۋە پەش ۋ تارىكانەى
ژيانىدا پىكەكەى ئەبى بە فرىادپەسى.

لە مەيدانى باسى نىشتەمان پەرۋەرى ۋ
ئازايى ۋ بەجەرگى بىكەسدا پىۋىست بە
ھىنانەۋە يادى پارچە شىعەرى (بىست ۋ
حەۋت سالە...) نىيە چۈنكە راستەكەى لە
يادى زۆرەى خۇندەۋارنى شىعەردايە.
ئەۋەندە بەسە كە بلىن ئەم پارچە شىعەرە
لە سەردەمى پۈۋى كۈمەلەى مەھاباد ۋ بۇ
كارىيەدەستىكى گەرەى ئىمپىريالىزىمى
ئىنگلىز ۋ تراۋە، بانگەۋازى ئىفلاسى ئەۋ
بۈۋچۈنە چەۋتەبە كە تا ئەۋكاتەۋ بەلەكو
ھىشتا ئىستاش تۈۋزىكى كەم ناي
كۈمەلەى كوردەۋارى باۋەريان پى بوۋە بە
راستەقىنەى يەكەمى ژيانىان زانىۋە كە
ئەۋىش ئەۋەتە: كورد خۇى ھىچى پىناكارى
ۋ ئەبى ئىنگلىز ۋ ئەمەرىكا شىتەكى بۇ
بەكەن. بىكەس بەئاشكرا لەم پارچە
شىعەرەيدا ھەۋو ھىشال ۋ گەفتۈ درۋى
ئىمپىريالىزىمى ئىنگلىز كە ئەۋكاتە ھەر خۇى
بەناۋبانگ بوۋ ھىشتا ئەمەرىكا جىنى
نەگرتبەۋە، ئەداتەۋە بە پۈۋى
نۆنەرەكەيداۋ جارى پزگارپۈۋى بىرى خۇى
لە داۋى ئەۋ ئەداۋ، مژدەى گرتەبەرى
پىگەى راست، پىگەى ناسىنەۋەى دۈست ۋ
دۈزنى راستەقىنەى پلاۋنەكەتەۋە. بۆيە لە
خۇپايى نىيە لە مژۋۋى ئەدەبى سىياسىي
كورددا ئەم پارچە شىعەرە بە يەكى لە ئەۋنە
پلاكانى بەرەنگارپۈۋى دۈزمن ۋ نىشانە
دىارىيەكانى ھوشيارى سىياسى دانراۋە.

بەرلەۋەى لە لىكدانەۋەى پۈۋى سىياسىي
شىعەرى بىكەس بېمەۋە، ئەمەۋى
نەۋنەيەكى گەشى گىيانى شۇپشگىپرانەى
ئەۋ شاعىرە تىكۈشەرە بىخەمە بەرچاۋ كە پەرە
لە شانازى كوردن بە قورپانى دانەكانى گەل ۋ
پۈلە دلسۆزەكانىەۋە... لە مەتەنە بە
دۈپۈزى گەل... لە دەستەۋ دامىن پۈۋى
لاۋان بۇ بەتەن كوردنى خەبات... لە

دەستەۋىيەخە ۋەستان لەگەل ئەۋانەى كە
خەمى ۋلا ۋ گەلىان لە دالدا نىيە ھەر لە
سۈۋدى خۇيان ئەگەرپىن... ئەۋەش ئەۋ
پارچە شىعەرەبەتى كە بەۋنەى ھىنانەۋەى
تەرمى چۈر ئەفسەرەكەۋە نوۋسۈيۈپەتى كە
بۇ تۈلەسەندەۋە لە بەشدارپۈۋىيان لە
شۇپشى ۱۹۴۵ى كوردى عىراق ۋ پۈشنىيان
بۇ ئاۋ كۈمەلەى مەھاباد، لە ۱۹ى
حۈزەيرانى ۱۹۴۷دا لە بەغدا كران بەدارا.
بىكەس ئەم پارچە شىعەرە بەسۆزەى لە
پىشۋازى لىكردنى تەرمى ئەۋ شەھىدانەدا
ۋتۈۋە كە دۈنەيان ھىنزابۈۋنەۋە بۇ
سۈلەيمانى بىكەس لەم پارچە شىعەرەيدا
ئەلى:

قەۋمى كورد ئىسپاتى كورد بۇ عالمى سەر پۈۋى زەمىن
مىللەتەكى قارەمان ھەر ئەبى سەربەست بۇزىن
مىللەتى لاۋى لە پىگەى سەربەخۇنى بىشتەمان
پىتە بەر سىدارە، بىتۈسى، دەم بە خەندەۋ پىكەن
قەۋمىۋا نەمى، ئەۋى، با دۈزنى ھەر شەق بەرى
ساحىتى پۈلەى نەبەردە، خاۋەنى مەزى مەتىن
ئەۋكەسەى گىيانى لە پىگەى بىشتەمان بەخت ئەگا
پى مەلەن مەروۋ، شەھىدە، ۋالە فېردەۋسى بەرىن
لاۋى كورد مەردە، لە مەردن قەتەيىمەن باكى نىيە
پەندى پىشپانە، راستە "بەرخى تىز بۇ سەربەزىن"
ۋا ۋەتەن دىسان بە مەجروۋى ئەلى، ئەى لاۋەكان
بۇچى ۋا مات ۋ مەلۈۋى، بەسەتى شىن ۋ گرېن!
پۈزى تىكۈشەنە، سادەى ھىمەتى ئاكاۋ زوۋە
بەشكو لەم حالە بەجاتان بىۋ لە دىلى دەربەزىن!
گەرچە ھەندى گەس خەرىگەن ۋرگ ۋ گىرفان پىرئەكەن
شەۋ بە بىخەم سەر ئەتە سەر سەرىن، ھەر سەرسەرىن
پىا ۋ ئەبى دائىم خەمى قەۋم ۋ ۋلاتى خۇى ھەبى
ئەۋكەسەى بىخەمەن حاشا نەۋەى ئەم خاكە نىن

لە دۈسەلەكانى ژيانى بىكەسدا بوۋ
قەلەمبازەكەى كانوۋنى دۈۋەمى ۱۹۴۸
پۈۋىدا. قەلەمبازى كانوۋنى دۈۋەمى ۱۹۴۸
كارىكى ئىجگار گەرەى كوردە بەشىكى
زۆرى خەلەكى عىراق، چ ئەۋانەى لە
سىياسەتدا بوۋن ۋ چ ئەۋانەى لىى دۈۋر
بوۋن. تۈۋىنى بەزاندنى ئىمپىريالىزىمى
ئىنگلىزو نۆكەرە حۈكەمراۋەكانى ۋ
ھەلۋەشانەۋەى پەيمانى (پۇرت سەۋاس)
ۋ داسەپاندنى ئازادىيە دىموكراتىيەكان
بابۇ ماۋەيەكىش پۈۋى، ۋاۋكارىي گەرم

و گوڭرى كورد و عەرب و لىكنالانى
ئەلقەكانى خەباتى ھەردو گەل و، بەشدارى
كردنى چالاكانەى ژنان لە خەباتداو
ورىابوونەوى كۆمەلانى خەلك لە ئاست فېل
و تەلەكەى جۆرەجۆرى ئىمپىريالىستەكان،
ئەمانە ھەموو بەرھەمى قەلەمبازى ۱۹۴۸ن.
بەلام بەشەبەھالى شاعىرىكى نەتوۋەپەرستى
و ھەك بىكەس كە پىشتىر مېرىكى پۇشنى لەمەپ
براىەتتى كورد و عەرب و خەباتى
پىكەھەى ھەردو لايانەوى ئى نەرنەكەوتوۋە،
پەيدا بوونى ئەم بېرە گەورەترىن ئەنجامى
ئەو قەلەمبازەيە. شايانى وتتە ئەم قەلەمبازە
ھەمان كارى لە پېرەمىزدىشدا كوردوۋە كە
ئەويش لەگەئى پرووى ھوشيارتر بوونى
سىياسى خۇيەوۋە قەرزارى ئەم قەلەمبازەيە.
كارى قەلەمبازى ۱۹۴۸ لە بىكەسى
نەمردا لە پارچە شىعەرى (دارى نازادى) يەوۋە
دەرنەكەوى كە لە بېرى خەلكدا بووۋە بە
يەككە لە پارچە شىعەرە پېرسۆزە
بەشۆرەتەكانى خەبات:

دارى نازادى بە خۇيىن ئاۋ نەدرى قەت بەر ناگرى
سەرىخۇيى بىي فېداكارى ئەبەد سەر ناگرى
پىاۋ ئەبى بۆ سەندىنى جەققى لە مردن سەل نەكا
ھەر (پروخى) بەس نىيە، تاكوۋ نەسەزى، نادىرى
كورد ئەگەرچى مودەتتەكە دىل و داموۋە، بەلام
باوەرت بى پۇخى مېللى ھەر ئەمىتى، نامىرى
تۆ ئەگەر ئىسلاھى قەوم و نىشتەمانى خۆت ئەوى
لەت موحەققەق بى بە بى شۆرش مەجالە ناگرى
بېرى نازادى جىھانى گرتەوۋە، توخوۋا بەسە
ئەم نىزامە كۆتە تاكە؟ ھىمەتتى كەن لابرى
قەت مەلئىن دوزمەن بەھىزە، تۆپ و تەيارەى ھەيە
ئېتىفاتقان گەر ھەبى زۆر زەھمەتە خۇى راگرى
ئەم عىراقە خۇشەوۋىستە خاكى گول گورون بوو بەخوتىن
تاجەقى دەسگىر ئەبى لەو خۇتتە دەس ھەلناگرى
نېزو مى ھەردوۋە بە جوۋتە بۆ وەتەن ھەولئى نەدەن
دوۋرە دەرچوونى لە دىلى، مەل بە بالئى نادىرى
ھەولئى راستى ھەردولا ئامانجى مېللەت سەرتەخا
چونكە مەلۇومە بە يەك دەس چەپلە قەت لى نادىرى
وا گۆلەى گەوۋە لېزى، باۋى ئىستىعمار ئەما
ھىچ كەسى ئېتر بە زورناۋ تەپلى ئەو ھەل ناھەرى
دۆستى كوردو عەرب زۆر كۆتە، تەئرىخ شاھىدە
ناھەزى روۋرەش لەداخا با يەخەى خۇى دادىرى

لەم شىعەرەوۋە بە خەستى ھەست بەو كارە
ئەكەين كە قەلەمبازى كانوونى
دوۋەھەمى ۱۹۴۸ لە دەروونى ئەم خەلكەداو
لە ناۋ ئەوانىشا لە دەروونى پۇشنىبىرانى
و ھەك بىكەسدا كوردبوۋى. بەجۆرى مەمانەى
بە ئەنجام بەخشىنى خەبات پىي پەيدا
كوردبوون، تەننەت بىكەونە زىادەپەرەى و
ھەلەيشەوۋە تىيادا، ئەگىنا پاش ۱۹۴۸و
تائىستاش ھەموو لېرەو لەوئىو لەگەئى
شويىنى تردا بە چاۋى خۇمان دىمان
گۆلەى ئىستىعمار بەجۆرىكوا نەكەوتتوۋە
لېزى باۋى نەمىنى و لە زۆر لاي عىراق و
شويىنانى تراكوپو كۆمەلەو دەستەى زۆر
ھەبوون و ھەن بە زورناۋ تەپلى ھەلپەن و
مەرامەكانى بەجىيىن و بېنە پردەباز بۆ
ھىنانەدىي ئاۋاتە چەپەلەكانى. بەلام ديارە
ئەمرو بىو سەبەى بى لاۋاۋى ھوشيارى و
بىر كوردنەوى راست پاشماۋەى ئەم
دياردەيەش پائەمالئى و جىھاننىكى وا دىتە
پىشەوۋە ناۋى ئىمپىريالىزى تەنھا لە
لاپەرەى مېژودا تىا بىمىنىتەوۋە و گەلان،
وردورشت و گەورە و بچووكيان، بە
وەرگرتنى مافى ديارىكردنى چارەنوۋسى
خۇيان بەختەوۋەربىن.

بىكەس كۆمەلنىكى زۆر شىعەرى
كۆمەلەيتىشى ھەيە. لەو شىعەرەنەيدا پەختە
لەگەئى پرووى ژيانى كۆمەلەيەتيمان ئەگرى.
كە ئەلئىم ژيانى كۆمەلەيەتى مەبەستىم و اتا
فراۋانەكەى وشەكەيە كە كەلتور و شايىن و
داب و نەرىت و خورپەرەشت و گەئى بابەتى
ترىش ئەگرىتەوۋە. جارجارىش لەم چەشەنە
شىعەرەنەيدا ئەوۋەندە پەشپىنە، ھەك بلىنى
تروۋسكەى چاكەى لەم جىھانەدا بەرچاۋ
ناكەوى.

ھەموومان ئەزانىن كۆمەلئى لەسەر
بناغەى سوۋدى تايبەتى بەرپوۋەبچى ھەموو
ئەو بەھا كۆمەلەيتىانەى تىا ئەخرىتە زېر
پىۋە كە خەلكە خۇيان لە سەرىكتىرەوۋە بە
شان و بانىدا ھەلنەدەن و گورانىيى بۆ ئەلئىن.
ئەم راستىيە زۆرچار و لە گەئى كەس ئەكا
مەمانەيان بە كەسىتر نەمىنى و خەلك

ھەموو بە گورگ بزائن. لەگەل ئەوۋەشدا كە
ھەموو ئەزانىن ئەمە راست نىيە و دىنيا
ھەمىشە ھەك خراپى تىا بوۋە و تىايە،
چاكىشى تىا بوۋە و تىايە، زۆرچار بە
زىادەپەرەى ئەم روۋەكەى مەسەلەكە لە
بەرچاۋى خۇمان و نەكەين و تەنھا پروۋە
پەش و دىزەكەى ئەبىنن، ئەى خۇمان
بېرسىن ئەگەر پاستە دىنيا بەم جورەيە كە
ئىمە ئەلئىن، ئەى خۇمان لەم ناۋەپاستەدا
ئەبى چىبىننۇ لە چ بەرەيەك بىي؟ كەس
بەشەبەھالى خۇى بىر لەم پېرسىيارە ناكاتەوۋە.

بىكەسىش يەككە لەوانەى كە
تاقىكردنەوى قال و سوۋىرى ژيان و
ھاۋپىي بەدو بەدەنگەوۋە نەھاتنى كۆمەلە لە
پۆزەكانى تەنگو چەلەمەيدا، كە ئەوۋەش بە
نىسبەت كەسانى خاۋەن ھوشيارىيى
كۆمەلەيەتىيەوۋە ھەرگىز بە شتىكى سەيرو
لە قانۇنەكانى سىروشت بەدەر دانانرى،
كارىكى خراپيان كوردوۋەتە سەر جۆرى
بىر كوردنەوى و لە ھەندى پارچە شىعەرىدا
ئەو بۆچوۋانەى خۇى ھەكو راستىيەكى ژيان
لە قەلەمدادە و پىشكەشى خەلكىشى
كردوون، كە ئىستاش لەوانەيە دەورىكى
نادروست لە پەروەردەكردنى خەلك و
داپشتى بىرياندا بىيىن، ھەك ئەم شىعەرەنى
كە تىاياندا ئەلئى:

سەرم سوۋىماۋە نازانن چ شەخسى بىي غەش و چاكە
لەناۋ ئەم قەومەدا كىيە لەگەل ھاۋجىنى خۇى پاكە
لەلام وا باشە ئىستاكە بە كەس پىشتى نەبەستى تۆ
لە خزم و دۆست و ئاشايان ھەق ئەتۋانى ھەر راکە
كەس و كارت وەكوۋ مارت، ئومىدت ھىچ نەبى بىيان
لەزىر سايەى ئەۋان دەرچۆ، برادەر، خۇتى لى لاکە
ديارە ئەم بېرە ھەلەيە ئەنجامى
بۆچوۋنىكى نادروسى تىگەيشتىنى مەعنەى
ئەو راستىيەيە كە ھەر لەم پارچە شىعەرەيدا
لە بەيتىكى تىرىدا دوۋبادى ئەكاتەوۋە كە
ئەلئى:

ئەگەر پارەت نەبى بەخودا ھەزار خزم بىي پەشمە
كە پارەت بوو ھەموو ھالەم براۋە پىت ئەلئى كاكە
بەلام ئەبى ئەوۋەش بلىيىن كە ئەم جۆرە
بىر كوردنەويە بىر كوردنەوى ھەمىشەو
سەرەمى بىكەس نىيە. بىكەسىش ھەك

ھەر كەسكىتەر بىنايەتلىككە لە گوشت و خوڭن و ھەست پىڭكەتتە. جارى تەبىئىي و جارى ئاتەبىئىيىشى ھەيە.

توۋرەيى و پوۋخۇشى، شەپو ئاشتى، توشى و شىرىنىي لە ژيانى خۇيا بىنىيەو ئەبىنى و، لە ھەردەمىڭدا بارى ژيانى بەجۈرى كار ئەكەتە سەرىر كىرگەنە. ئەو ھەر تەنبا كەسەنى بەرەستى ھوشيار، ئاڭدارىي خوڭان ئەكەن ھەنەچن و ھوكمى وانەدەن كە بەرەمى بارىكى ئىجگار تايەتسى و كاتىكى زور تايەتسى و زو بەسەرچوۋى.

كۆمەلەي كوردەوارى لە سەردەمى بىكەسدا ھەرچەند پىيشى ئابوۋ قۇناغى سەرمایەدارىيەوۋ چىنى كىركارىشى تىدا پەيدا بوۋوبو و قەۋارەو تاپۇيەكى تارادەيك پىگەشتوۋى ھەبو، بەلام ھىشتا لەبارەي جۈزى بىر كىرگەنەوۋ لە دۋاي نەربەگى پىزگارى نەبوۋبو. خاسىيەتلىكى بىرى نەربەگى ئوسانە بە دابو نەرىتى كۆنەو و لاتەدانە لىيۇفېزو خوڭ بايى بوۋنىكى بىبىنچىنەو بىناغەي راستەقىنەيەو كەللەرقىيە لە ئاست گۇرەنە راستەقىنەكانى ژياندا. بىكەس لە پارچە شىعەرى(غەيبە.. غەيبە)دا پەخنە لە پەشتىكى كۆمەلى نەربەگى ئەگرى كە ئەۋەتە مەۋلا لەبەر شەرمى دەسبەردار بوۋن لە داب و نەرىتى كۆن خۇي توۋوشى ھەزار جۈرەدەردە مەينەت ئەكا. ئەگر پەخنەگەرتن بوۋايە بە مايەي چەند ۋەرگەرتى پەخنە لىگىراۋەكە، نەبو ئەم كۆمەلە نەرىكى ئەۋتۈي لەو پارچە شىعەرى بىكەس ۋەربىگرتايە بەشى ئەۋە بكا بىگىرگەتتەوۋ سەر پىڭكەي راست، بەلام لەم ژيانەدا تەنبا ھەر ژيان ئەۋتۈنى نەرزى خەلك دابداۋ ئاچارى گۈرۈنى سىروشتىان بكاۋ ئەۋە بەۋلا ۋە چارەيەكىت نىيە.

جارىۋايش ھەيە بىكەس ھەست بە ئاكۈكىيەكانى ژيان ئەكاۋ دەريان ئەبىرى، بەلام چارىيانى بو ئادۇرگەتتەوۋ، چونكە ئاستى پىشكەۋتۈۋىي كۆمەلەكەي پىڭكەي

ئەۋەي ئادا. لە پارچە شىعەرىكا كە پەخنەي تيا لە بوۋنى تىپىكى دانس ئەگرى لە سولەيمانى، پوۋ خراپەكانى بوۋنى ئەۋتۈپە نەربەگى كە ئەۋەتە بوۋە بەمۋى لات كەۋتەنى خەلك و مالىيەجىيەشتىنى پىۋارن.. لەۋلا تىرەشەۋە كە تىپەكە نەۋار ھەموو شتى ئەگەرتتەۋە دۇخى جارانى، لە پارچە شىعەرىكى. تىرىدا بىزىرى لەۋە نەربەگى كە ھەر دىنا نارىك داهات شار چوڭ و خامۇش ئەبىو، ھەركەس ئەبى بچىتەۋە بو مال و ئەگر ماۋەيەكەش بە گەتۈگۈيەك شىكەۋە خەرىگەن، ئەبى ئىتر خوڭان بگەن بە ژىر لىفەدا. ھەندىكىش كە پارەداران، بو بەسەرىدىنى كاتىيان دەسكەكەن بە قومار كىرگەن و لەم پىڭكەيەۋە مالىيان وىزان ئەبى و قوۋ ئەگرى بەسەرىندا.

دىارە ئەم دوو سەرى بوۋن و نەبوۋنى تىپى دانسەكە ھەردوۋكىيان راست ئەم ئاكۈكىيەي بىكەس بەدەستىۋە داماۋ، تەنبا ژيانى شارستانەنىي پىشكەۋتۈۋ ئەۋتۈنى چارى بكا، ئەۋىش لە پىڭكەي فرەكەردى شۈنى پابۋارن و گەشەپىندى گيان و دەروۋنەۋە ۋەك شانۋو كۆلۈۋىي مۇسىقاۋ يانەي كۆلتۈۋ و سەينەماي پىشانەرى فىلىمى بەسۋود و پەروەردەكەر و شتىۋا، ۋەك لە ژيانى شارانى پىشكەۋتۈۋى جىھانا ئەبىيىن. بەلام ۋەك دىارە بىكەسى دىنا نەدىۋ ئاتۋانى ئەمە بزانى و لەگەل گەلبەكەيدا لە ھاتن و لە چوۋنى تىپى دانسەكە دروشمى راستىش ھەلبىگىرى و پىڭكەي چارەي دەردە كۆمەلەيەتسىيەكە پىشان بەدا.

بىكەس غەۋدالى دۋاي كارو ھەۋلو تەقەلاۋ پەنجەدانە كە بىي بە پەۋشتى ھەموو ئەندامانى كۆمەل.. خەلك بانگ ئەكا بە بەلگە بو قەسەكانى... مىسالى لەبەرچاۋ بو خەلك دىنچىتەۋە.. ئاپەسەندىي كارنەكەردىيان ئەخاتە بەرچاۋ.. ئەمە ھەموۋى لەۋەۋەيە كە ھەموو پوڭى پوڭ پوڭ خەلكى بىكەرى دىۋە يا لە مەزگەۋت و تەكىۋە خانەقاكاندا بە ناۋى

خوۋاپەرسىتىيەۋە پائىيان لىداۋەتەۋە، يا لەناۋ كۆلن و بازارا خەرىكى سۈۋال كىرگەن بوۋن، بەلام دىسان بەداخەۋە لەبەرئەۋە كە نەرقەتى تىگەيشتىنى راستەقىنەي نەپىيەكانى دەردى بىكەرىي نەبوۋ و نازانى خەلك بو بىكار ئەسۋورگەنەۋە و بوۋچى بو ژيانىان پىشت بە پىڭكەي ئادۇست ئەبەستەن، لاۋايە ئەم خەلكە بىكارە ھەر بەئارەۋو پىڭكەي بىكەرى ئەگەنەبەرو تاقەتسى كارىيان نىيە... ئەۋ ئاتۋانى بىنەما ئابۋورى و بىرىيەكانى بىكەرى دەستىشان بكا، لەبەرئەۋە ھەر ھارۋ و دادى كە بو كار كەردى ئەكا لەۋەنچى لە دۆلىكى قوۋلا ھارۋ بكاۋ، ئەنجامىكى ئەۋتۈ لە ژيانى كۆمەلدا بەجىناھىلى.

بىكەس تەقەلاي ئەۋەشى ھەيە كە ھۈيەكانى دۋاكەۋتەنى گەلەكەي بەۋ سىروشتە بەدانەدا بدۇرگەتتەۋە كە لەناۋ كۆمەل و چىن و تۈۋرەكانى كۆمەلدا بوۋن لەمەۋە ئەكەتە ئەۋ ئەنجامە كە ھەرچىمان بەسەردى ئەنجامى كارى خۇمانە بىگومان ئەم جۈرە لىكەندەۋەيە كە تارادەيك يەكسەرەۋ بەشۈۋەيەكى مىكانىكىيە، ئەگر لە بەستەنەۋەي ئەنجامىشدا بە ھەندى ھۈۋە بەھەلەدا بچى، پوۋيەكى دىۋست و يەجگار راست و بايەخدارىشى ھەيە كە ئەۋەتە چار كەردى دەردى ھەر كۆمەلەك بەر لە ھەرچى لە دەستى كۆمەلەكە خۇدايەتسى. نەۋونەي ئەم چەشەنە بىر كەردەۋەيەي بىكەس لە پارچە شىعەرى(خۇا كىۋ ئەبىنى، بەفرى تىناكا)دا بەناشكرا دىارە كە ئەمە چەند كۆپلەيەكەتسى:

ئەگرچى ئەمە قەۋمىكى دۋىن،
بەلام داخەكەم چەۋت و خوڭۋىن
بۈنە ۋا ئەزىر جەۋك و دۋىن
كاكە خۇا ئىشى ئابەجى ئاكا
ئا كىۋ نەبىنى بەفرى تىناكا

بو كۈشتى يەك كۈچ و بەكارىن
يۈزى دەستمان بى بلەج و زۆرەلەرن
لە پىۋستىدا ۋەك ئىن ھەۋلەرن
كاكە خۇا ئىشى ئابەجى ئاكا

ټا کيو نه يسي به فری تې ټا کا

مونه وومر روژي هر لمبر ناني
و دتن نفروشي به يک ټاراني
نه خاله ژير پي دين و نيماني
کا که خوا نيشي نابه جي ټا کا
ټا کيو نه يسي به فری تې ټا کا

نمرا افغان هموو برېڅ و سستن
ده جيله پشيان هېچ پي مېهستن
هموو ټاکوک و پاره پهرستن
کا که خوا نيشي نابه جي ټا کا
ټا کيو نه يسي به فری تې ټا کا

بيکس لايه ننگري نازاديس خافرت و
خويندن و کارکردنيه تي. دژي سرپوش و
عاباو په چو چارشيوه... همروا دژي خو
خهريک کردنيه تي به نارايشت و
خوپزانندنه وه. بیکس به خافرت نه لي
جواني توله زانست و فيريوون و
هاوچه رخايه تيدايه. ژن و پياو ټيکړا به دوو
قولی ته واکهري کومل داننه. نه مه
به ناشکرا له پارچه شيعري (نه سرين) دا
دهر نه که وي، وهک له پارچه شيعري (داري
نازادي) يشدا دهر که وت.

بيکس له پارچه شيعري (نه سرين) دا
نه لي:

نه سرين! ده ميکه داخه له دلته
گبرو ده ي بندن، ژيان زولته
وامن پي نه ليچ چونکه له سره
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

نمرؤ زه ماني عيلم و ميرفانه
عالمه شهو روژ وا له فرمانه
فرقي تېرو مي نه يه بيزانه
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

ملي من کچم، تو تش وه کوو مني
موحتاجي عيلم و فلي و خويندني
مه جووړي نيش و خرمهت کردني
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

هينده دانيشتي پشت چماوه
زهر دو لاواز بوويت هيرت نه ماوه
کچي بيگانم خوله بهرچاوه
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

خشل و جواني تو حمياو فيريوونه
پاشه روژيشت هر بهوان روونه
کچي بي عيلم ديل و زه بوونه
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

وهک خوشک و برا نبي هر دوکمان
قولی لي هلکين بچنه مېدان
ټا کورده بهر نه ريزي ميله کان
هسته ټيکوشه ټا خوئت گهره
سرپوش فریده، چ وادهي شهره

بيکس دوزمنی باوک کونشته ي
شيخي ته و پروپوچي شيخه کان و نه و
نه فسانه به ناو ناييني يانه يه که مه لاياني
پاشکوتوو به ناو خه لکدا بلاويان نه که نه وه و
نهم ره شه خه لکه به سه زمانه ي پي له خشته
نمېن. له شيعره کان يا دژي کوپي ده فلندان و
چه قو به خو دا کردن و هه لخته نه وه ي
درويشانه و به پيچه وانه ي موسولمانه تي
راسته قينه ي داننه... دژي نه ويره کوڼ و
پزيوانه يه که کومه ليکي زور له مه لايان به
خه لکياندا رانه گيه من و کومه لايان له ژيان ي
نوي پي دوور نه خه نه وه... دژي شيوه ي
پاشکوتووي له سه ده کاني ناوهر است
به جي ماري خويندني فقي و دژي شيوه ي
ژيان يانه. به اوردي ژيان ي ولا تاني نيسلام و
نه وروپا نه کا که نه وروپا ريگاي زانست و
هونه ري گرتو ته بهر و وا پيشکوتوو که
هموومان چاو له ده ستيني و، ولا تاني
نيسلاميش له بهر مانه و يان له سر پړو
شويني سرده م به سه رچوو همروا به
پاشکوتوويي ماونه ته وه. نهم بيرانه ي
بيکس له پارچه شيعري (نه ي مه لا) و (مه لا و
شيخه کان) دا به ناشکرا دياره. واله پارچه
شيعري (نه ي مه لا) نهم کوپله يه هه لته بزرين

و نه ي که ين به نمونه:

هر دو گوڼم پر دوو له باسي وهر و سرفيترو زه کات
هر هوالي حشر و نشرم پي تليان ټا کو محات
به سبه لم همو ووه لاده، فيري نوژي بوو کانيات
نه ي مه لا تو يي خودا لم فيکوه کوته لابه
فني نازم پي نيشانده بو تهره قبي کانيات
خواييا يک (لوپير) بيزي بو گلي کوردي فقير
ټا نه جاني بي له ژيو ده ستي مه لاو شيخان و بير
له پارچه شيعري (مه لاو شيخه کان) يش نهم دوو
کوپله يه نه خه ينه بهرچاو:
مامه سوقي يش واي ته ما يه هر به ريشي پانه وه
فمري بو حازر کرابي پر به حوزي جوانه وه
نه و نه لي جهنم به ريشه جبي به سر ميرفانه وه
سه ده سلاحه دين و دارا قيمه تي يک ټا نه يه

چاوه کم به خوا خه لکان خاوه چاکي تي ټکن
خوا به کيکي خوش نه وي دانا بي خاوهن عيلم و فلي
که لکي بو حوزي بهر پي، خاويي راستي و نه ن
هاي هووي بي سه هر گرده و ي شيخانه يه

بيکس له مهيداني نووسيني نه ده بي
منالانيشدا نه بي به پيشهنگ دابزي نه و
سهره پاي نه و هموو سروده نيشتماني و
کومه لايه تي و په روه ري يه ي بو نووسين
و له قوتا بخانه کاندا پي و توون، کومه لي
شيعري منالانيشي هيه هر به سامانجي
په روه ري کردن و ريگاي پيشاندا ن له ژياندا
بوي دانا ون. بويه پوژي له پوژان که ميژوي
نه ده بي منالان له زماني کورديدا
نه نووسري، بیکس له پزي پيشه وه ي
نه وانه وه نه بي که جيگاي شاياني خويان
له و ميژوه دا وهر نه گرن.

پيشتر له په راويزي شيعري کيدا که ميک
باسي نه و گياني نا نوميد ي و په شبي نيهمان
کرد که له هه ندي پارچه ي شيعري بیکس دا
دهر نه که وي. راسته که ي نهم گياني
نا نوميد يه هر چنډ له کم پارچه شيعري
بيکس دا خو ي دهر نه خا چونکه بیکس
خه باتکرو پوله ي گه له که ي بووه و خه بات و
خزه تي گه ليش هر گيز له گه ل به
ري باز کردني په شبي ني و بلاو کردنه وه ي
گياني نا نوميد ي يه کنا گرنه وه، به لام من واي
بو نه چم له ناخيا چه که ره يه کي هر گيز
نه مردوي نهم گيانه بووه. که سيک به منالي

له گهل دايکيا بکه وخته ناموږي، برای له ناوی
ديجله دا بخنکي، باوکی به هوږی کاره ساتی
جه ننگه وه بکه وخته تورکیاو ئیتر بپرای بپر
له گهل مناله کانی یه کتری نه بیننه وه..
سهره تای منالی، به خوشی ژيانی منالی
کار به ده ستیگی سوپای میری به سه ریردی،
که چی له ساله قاتی به کانی جهنگدا له گهل
دایکیکی غریب که وتووی شاران له مالی
کابرایه کی بیگانه دا بژی له به غدا.. هر به
منالی له نیعمه تی چاریکی بی بهش بووی و
سهره پای نه وه ناو لهش سهر و سیمای
ناشرین کردی.. نه وه نه اندازه که موی
خویندنی به هزار مهینه ت له چوار شوین بو
ته واکرابی.. له گهل نه بوونی خوینده وارو
پوشنیرا له و سهره مه دا مگر به ده گمه ن،
که کوکله خوینده وار هکان و مزیفه ی به سنگ
و ترانووی نه و پوره زیان نه درایه، ناچاری
جگهره فرشتنی ده ستیگری ناو چاخانه و
بازار و کریکاری قیرتاو کردنی پنگا بی..
پاشانیش که له سهر کاریک داینه نین،
ماموستایه تی قوتا بخانه ی لادی دور له
شاره کانی شی پی پوهانه بینن و به ره و حیلله
لیژی که نه وه، له وه زیاتریش له کاری
دیریکه ن.. هر پوژی جوړه راپورتنکی لی
بنووسن و، هر تاوه داوینکی بو بنینه وه،
به م جوړه له پنگای ژيانا ده یان جوړه
کولولی و کویره وه یی بیته پی، که سینکی و
ناهه قی ناگرم نه گهر خو ی له جیهانه دا به
بیگه س و نامو دابنی و له هه موو داب و
نه ریتنکی کو مه ل یاخی بیو جارویار بو به
سووک ته ماشا کردنی نه و به هایانه ی له
کو مه لدا هره مانره وان، شیعر ی وه که نه م
پارچه شیعره بلی:

تووشی لافاوی عیلم بووم و به لام زوو دهره پریم
سوار ی واپوژی جهل بووم و به ناوایه تهریم
سه د شوکر نوخه نه جات بوو له باسی عیلم و نه
نامگون جارتی تر، بوته له که یی هه تهریم
که چی نا ئیستا وتوومه: تی بکس روو پی بکس
به و فسانه قه تی یان باومر مه کن، سهک بووم وهریم
خوینده واری شین یه، هر جهله ئیسان سهر نه خا
که له مه ولا ناوی عیلم برد براین سهره پریم
هینده ته عقیبی هه م کرد تا کو نانی حوم بری

سووک و ریسوا بووم له ناوا کیرو ده ی ناخر شریم
من که زانیم حالی زانا نه یه، جهسه یا شقه
هر کیتا بیکم هبوو دوتی له داخانا دریم
پیاوی دانا عقلی دانا، زانینی بو ناچته سهر
به رکی نادانی له بهر کرد، بوو به خاوه ن زرو سیم
شمر ته که ریم باره گویم لی بنن خیره ی نه یی
با ده می زرو که می وه که بی غمی بو حوم بزیم
نه م له مه دانی ناو خندا.

له مه دانی دهره و شدا که نه نجامی
کاری نیمه ریالیسته کان له ولاته ژیرده سته و
داگیر کراوه کانا بیینی نا کوکی له چار کردن
نه هاتووی ئیددیعا کانی مافی گلان و ژيانی
راسته قینه ی گلان بیینی ته بهر چاو و پروانی
چون چه کی قه لاچوکاری دانه مینن و
ولاتانی پیکول نه کن، هیچ به سهری
مه زانن جارتی کتر نه م گیانی بیتمانه یی و
نا هو می دیه ی سهر هه لدا ته وه له تاوینکی
بهر چاو تاریکیدا شیعر ی وه که نه و شیعره ی
بلی که به بو نه ی ته قانده وه ی بو مبای
نه تو می نه مریکا وه له هیروشیما و نا کازاکی
وتوویه تی:

داخه کم بو نو زمانه ی رو ی زمین
وه که به هشت بوو پر له خوئی و پیکمین
بی تماع و بی تروو خالی له قین
دلناو دور بووین له نو تو می له عین
تف له عیلم و سمنه ت و سه د کاره یا
مهرجه یا نه ی جهل و وه حشمت مهرجه یا
یادی تو ئیستا له دل خم لانه یا
- - -
عیلمه ئیستا بوته هایه ی دهردی سهر
عیلمه بوته واسینه ی مه حوی به سهر
عیلمه ته سخری نه کن هر بو دهره
عیلمی چی وایی، هزار خورگم به که
با وجودی رادیو شمه منده سهر
وا نه یی پشکه و تن و عیلم و هونه ر
تف له عیلم و سمنه ت و سه د کاره یا
مهرجه یا نه ی جهل و وه حشمت مهرجه یا
یادی تو ئیستا له دل خم لانه یا..

باشترین بابیت نه م پیشه کی یه می
پیداوی بیتم لاوانده وه که ی ماموستا
گورانه بو بیگه س که هر پاش مردنی
ده سه بجی و توویه تی و یه کم جار له یه کم
ژماره ی "گه لویژ" ی پاش کوچی دوا یی

بیگه سدا له گهل هه والی کوچ کردنه که یدا
بلا وکراوه ته وه.

گوران له م لاوانده وه یه ی بیگه سدا
وه لای گهل پر سیار له باره ی هونه مندی که وه
نه داته وه که له نریکه وه ناسیویه تی گهل
شتی وای لی که نه داته وه که پیویستمان به
لیکدانه وه یه تی. لیکدانه وه ی ماموستا
گوران، به تایی به تی له بابیه تی بیگه سدا،
بایه خنکی زوری هیه چونکه وه که
هونه رمندی و وه هاوچرخیک و
هاوکاریکی له نازارو ژانه کانی دهر و نی دا
له گهل هاو بهش بووه. شمه ش ته واری
لاوانده وه که ی گوران:

هاو پریم بیگه سدا
نه ی فرشته ی شیعر ی جوان
کوشتی که وتووی هره و کمان
بو نه مجاره (بیگه سدا)
که وتمان (بیگه سدا)، به سه
شاعیرنک بوو فضا بوو
نه دای خو، خروشان بوو
بو باغچه ی کزی کوردی
بلبل بوو به غمی وردی
سهره پای به ره ی فضا
دلنور بوو بو وه نه یی
ترکه ی شیعر ی پژگاری
بیگه سدا، شیکه دیاری
له هه موو کوردستانا
له ناو بیر نارادانا!

- - -
پهری شیعر ی شوخ و شنگ!
تو دانه نک و، من دانه نگدا
با سکالا بو یه کتر
له گهل ناخی ساردو سهر
دور و درو هه لریژین
مه تی بیگه سدا نه ییژین!
ناشای تو بوو هاو پریم من
لینی داگیر کردین (مردن)!
نه ی پری نارو وایه
فرمیسک له جاومان نایه
چونکه بیگه سدا بچوک بوو
پایه ی (کو مه لی) ی سووک بوو
کام ییو مافوول، کام که وره
که به رزی جی زور هه وره
ونه ی نه و جویز بوو
به راکر دوژمن شیر بوو
له کاتیکا، نه وانه

ئۆگەر بون بۇ (يىگانە)

دەست لەسەر سنگ ئەۋەستاي

ياي بۇ پايە، ياي بۇ نان

يېگەس بوو ۋەك پالەۋان

پەنجەي لە چارۋى چەقان

پەنجەي ئىزى سەرزەشت

داخى دلى خۇي پى پىشت...

بەلى يېگەس ئابووت بوو

چار چار بىرى بوو، پووت بوو

بەلام كام تېر، كام پۇشە

ۋىتەي ئەۋ، ئەي فرىشتە،

بى ياك ۋەستا، بەرامبەر

ئوۋكى سۈنكىي ستمەگەر؟

كىۋا لەۋزى رىخىرا

ئارادىي ھات بە بىرا،

بە شىغىرى جوان نەپاسى

بە يادى كوردستانى!

ئەي شۇخ و شەنگ، ئەي بەرى!

رۇزىر بۇ ئەۋەي بىكرى

گە بى بەركى و بى نايى

خۇي لە روۋى ئۆ نەراسى

لەكەل ئەۋەتى تا مردى

نەگەوت لە بۇ پەرسى

مەكەچى قىلەي پووت بوو

دېۋانەي عېشۋە خوت بوو

ۋەك ھەندى شاعىرى ئو

ئارادەيەك كورچىكەر

تەماق ھەلى بەريوان:

شىغىر بىر ۋىشى بۇ نان،

ئەپرووت بەرى ۋەك بىردىن

بەو كىرەۋانەي كىردىن!

لەپاشانا، ئەي بەرى

ئابى لە بى كەس بىكرى

كە گىرۋەدى مەستى بوو

مەستىي ئەۋ مەستى بوو

ئوچىو سەردەسى زىسى

پىرۋو كە ئاشىرىنى

ۋاتى پەرىشان بوو

بۇ ھاۋۋلات رىيدان بوو

نەتۋەدى ھەمو ھەزار

مايەي پەنجىيان بۇ رۇردار

ھەمو بىرىسى، دەرەر

نەراي و نەخوتىدەۋار

دېل بوون: ھەم بۇ يىگانە

ھەم بۇ ئەۋ رۇردارە

كە خۇشيان ئەياي مۇين

بۇ خەلقىيان سەرنەپرىن!

ئەمجا كە ئەپدى ئاۋا

گەشتى بۇ گەرداۋ ئەۋرا

ھەزاران ھاۋار بىكرى

كەس بى يە پىي پاست بىكرى

ناچار خۇي سەرخۇش ئەكرە

ھەستىي ھەرامۇش ئەكرە

چار چار كە رۇر پەست ئەۋو

گەمگىش بەد مەست ئەۋو

داخى دلى خۇي ئەپىشت

بە جوتى، تۈنج، سەرزەشت

- - -

ئەي فرىشتەي چاۋ خوتار

بەلام بى كەسى ھوشيار

بى كەسى دىنەي نوۋسىن

دانەرى بەستەي شىرىن

مەبەستى مەن و تۆپە

بۇ ئەۋە ئەم رۇر-رۇپە

ئۆ: بەرىي شىغىر ھۈنى

مەن: ھاۋرىي كىيانى كىيانى

دانىشىي بە خوت دلتەنگ

بىر تىزىن ھەمىسكى مەنگ

بۇ شاعىرىكە (بى كەس) بوو

بەلام (كەس) تېمەي بەس بوو

ئۆ بالاى بۇ رەشپۇش كە

گرى شۈۋەي خۇش كە

بە پەردەي نىمى مانەم

بەستەي كوردىي پىر لە خەم

لەسەر مەپىي بىخۇپە

ۋەقەي ھۈنى بىۋىتە

بۇ شاعىرىكە كە كىيانى

لېنى ھەتتەۋلا ھۈنى

ئەكەرچى ھۈنى بەجى خۇي

ھۈنى ھەسالى نەۋو بۇي

ئاقۇلاۋ تېكسەراۋ بوو

روۋمەت كۈنج، كرى چاۋ بوو

ھۈنەر بوو، روۋخۇشى بوو

كە ھەۋشى داپۇشېۋو

بەلام، بەرى ئۆ زىرى

خاۋەندى ھۈش و بىرى

ھۈنىي بالاۋ دەم و چاۋ

بەمەرى تا سەرىن بۇ پىاۋ

ھەرر چاۋ ھۈنى، قەدىبارىك

كەۋىتە چالى تارىك

چى بەجى ما لە دۈيان

بۇ دۆست و ئاشايان

يا ھۈنىك تا پىرى ما

كام گىرۋەدى بىرى ما

خوتى كۈلى چەند گەش بوو

چاۋو بىرى چەند رەش بوو

يەك ھۈنىيە باي پايىر

گەلەي رەرد ئاكا ھەرگىر

كە ئە كىيان، سەرخاۋەي دىل

سەر ھەتتەدا قۇلە-قۇل

ۋەك رۇخ سوۋكى، روۋخۇشى

خۇنى گەرمى، خەمەت كۈشى

دلى باش، دەرۋونى پاك

بىرى روۋن، گەدەۋەي چاك

پىستىرى گشت ئەمانە

بەمەرى ھۈنەرى ھۈنە!

بەپاستى ئەۋ ھەتتەن بوو

سەلىقى شىغىرى ھۈنى بوو

- - -

ئەي شۈە شۇخ! ئەي بەرى!

دەپشە لاي زوۋر سەرى

ۋەك بارى ۋەقادار بە!

بەپاستى ھەققەنار بە!

قزى رەرد با پەشپو بى

بەستەي ھەم لەسەر لىۋ بى

ئۆ دلىۋ مەنى ھاۋرى

تا دەستە قەلەم بىكرى

نەۋوسم دىر دىر، بەن بەن

بۇلەي كەس (شىغىرى شۈەن!)

تەيىنى

ئەم باسە پوختەي ۋەتەنكە كە نوۋسەر لە
كۆرپىكى ئەدەبىي پەككىتى نوۋسەرانى كورد لە
سلىمانى رېكەۋى ۱۹۷۸/۱۲/۲۹ پەيۋنەي بىر ھۈمەرى
۳۰ سالەي كۆچى دۈبى شاعىر ھۈە خۇيىندۈپىتىيەو
دۈاترىش لە خىۋانەكەيدا بلاۋى كىرۋەتەۋە.

يېڭەسە و دوو وېسنگە ۋەرامۇشكراو

سىيامەند ھادى

شۇيىندا بەگۈنمەندە دەرىت، بەلام ئەو
ئامازە گىشتىيە نەيتۈنۈۋە ھەقى تەۋار
بەو شاعىرە بىدات. دەگۈرتىت شىعەرەكانى
(يېڭەسە) ھەلگىرى دەلەتلىكى

نىشتەمانپەرۋەرىي و ئازادىخۋازىن، بەلام ئاكرىت تەنھا بەئامازەيەكى
ۋا ئەو شاعىرە بىناسىنن. بەلكو دەبىت بەۋرەدىي و بەچەند
لىكۈلەنەۋەيەكى ھەمەلايەنە ئەو شىۋە ناساندانە روۋكەشە
تېپەرنىن و جگەلە دەستىشانكرىنى ھىلى گىشتىي و گۈتارى
شىعەرىي، ئامازە بەدەلەت و چۈنەتتى ئىشكرىنى ئەم شاعىرە بەدىن
لەرۋى قۇرۇم ئاۋەپۈكەرە.

دەبىنن زۆرەيەكات (يېڭەسە) دوو روانىنى دژەيەكى ھەيە
بەرامبەر بەشتەكان. جارىك ۋەسفى زانست و كۆمەلگەۋ رەۋشى
سىياسى دەكات و جارىكى دى لەدژيان دەۋەستىتەۋە. ئەمەش
پەيۋەندىي بەكۆمەلىك دىاردەۋ ئەزموۋنى سىياسى و كۆمەلەيتىي
ئەو سەردەمە ژيانى شاعىرە ھەيە، چۈنكە لەۋاقىعدا ئەو شىۋە
تېۋوانىنە دژەيەكەي راستدەكەۋىتەۋە. سەرەپاي ھەموو ئەمانەش
لەو ھەلۋىستە دژ بەيەكەشدا ئىمە ھەست بەگۈتارىكى نىشتەمانى
دەكەين، كە بۆتە ھىلىكى گىشتىي ناسىنەۋە شاعىر. (يېڭەسە)
نەيۋىستەۋە بەتەنھا ۋەسفىكى يېنەماي كۆمەلگەي خۇي بكات و
بەشانۋالىي پىڭكەتەي كۆمەلگەكەيدا ھەلېدات، بەلكو ھەموو ئەو
پىڭكەتەيە لەزۇر شۇيىندا دەخاتە ژۇر چۈرچىۋەيەكى
رەخنەنامىزەۋە، بەۋەش كۆمەلىك گومان و پەرسىيار لاي ئىمە
دروستدەكات. ھەموو ئەمانە جىڭەي لەسەر ۋەستەن و پىۋىستە
رەخنەگران بەشىۋەيەكى تايبەتتى ئاۋپ لەو دوو وېسنگەيەي ژيان و
بەرەمەكانى شاعىر بەدەنەۋە. ئىمە بەپىۋىستى نازانن ئامازە
بەكۆمەلىك ھەلۋىستى ژيانى شاعىر بەدەين. يان نمۇنە
لەشىعەرەكانى بەيىنەۋە، چۈنكە دەزانن ئەۋانە لاي زۆرەيە
خۇيىنەران ئاشكران. بەلام ئەۋەي لىرەدا جىڭەي بايەخپىدەنە
ئاۋدەنەۋەيەكى جىدىيە لەو دوو وېسنگەيەي كە ئامازەمان پىدان.

(يېڭەسە) بەھۋى ئەۋەي كەم ژىا، رەنگە نەيتۈنۈيىت ئەو
پروژەيەي كە لەسەرى دەپۇشت بىگەيەننە ئاكام، چۈنكە ئەو
تەنھا چىلو سىي سال ژىا. سانى ۱۹۰۵ لەدايىكۈۋە لە
۱۹۶۸/۱۲/۱۸ دا كۆچى دوايى كىردۈۋە.

زۆرەيەكات لەگەرەنەۋەماندا بۇ يادكرىنەۋەي شاعىرىك،
بەشىۋەيەكى گىشتىي لەسەر دوو وېسنگەي گىرگ دەۋەستىن.
لەلەيك دەبىت بەقۇۋلىي بەننۋ بەرەمەكانىدا رۇبچىن و، لەلەيكەي
دىكەشەۋە پىۋىستە ئامازە بەژيانى تايبەتتى ئەو شاعىرە بەدەين.
گەلېكجار وېسنگەي دوۋەم بەتەنھا ئامازەدانىكى روۋكەشە
ۋەردەگىرت و زىاتر لەسەر وېسنگەي يەكەم دەۋىنن. بەلام
ھەندىكجار ھەلۋىستى نەفسوناۋىي و رۇلى ژيانى تايبەتتى ئەو
شاعىرە لەگۇرانكارىيە سىياسى و كۆمەلەيتىيەكاندا ۋادەكات بەقەد
بەرەمەكانى، بەتەۋاۋى ئاۋپ لەژيانى ئەو شاعىرە بەدەينەۋە. يەكىك
لەو شاعىرەنەي ئەم روانىنە ھەلدەگىرت (فایەق يېڭەسە) شاعىرە.

لەتەماشكرىنى ژيانى تايبەتتى (يېڭەسە) دا ھەست
بەتراژىدىيەكى گەرە دەگىرت و دەرىدەرىي و راۋنان و گرتن
سەرپاي ژيانى ئەم شاعىرەيان داگىرەدۋە. ئەۋەي بەقۇۋلىي
ژيانى ئەم شاعىرە بخۈننەتەۋە، بەتەۋاۋىي دەكاتە ئەو پەۋايەي كە
تاكە تروسكەيەك لەژيانى ئەم شاعىرەدا نەبۋە ۋايلېكەت بۇ
ساتىكەش بىت باۋەش بەژياندا بكات. بەلام لەگەل ھەموو
ئەمانەشدا ئەۋەي جىڭەي رامان و لەسەر ۋەستەن ئەۋەيە كە دەبىت
بەشىۋەكى تايبەت لەسەر بوۋىرىي ئەم شاعىرە بوەستىن و ئەو
ھەلۋىستەنەي شاعىر بەئازايەتتى و بوۋىرىيەۋ گىردەدات ئەۋەندە
كارىگەرن رىگەنادەن ۋەرامۇشيان بگەين. ئەگەر بەۋرەي تەماشى
ئەو وېسنگەيە بگەين، دەبىنن شاعىر لەو سەردەمەدا روۋپەرۋى
گەلىك لايەن بۆتەۋە تا كۇتايى ژيانىشى بەھىچ شىۋەيەك چۆكى
لەبەرامبەرياندا دانەداۋە. ئاكرىت ئىمە ۋەستەنى شاعىر بەرامبەر
دەسەلات و ئايىن و دابونەرىتتى كۆمەلەيتىي لەۋسەردەمەدا بەھەند
ۋەرنەگىرن و بەشىۋەيەكى روۋكەش ئامازەيان پىدەين. ھەربۇيە
ئەو وېسنگەيە پىۋىستى بەچەند لىكۈلەنەۋەيەكى ھەمەلايەنە ھەيە
ئەۋەش تانىستا بەتەۋاۋەتتى بەئاكام نەگەيشتەۋە.

وېسنگەيەكى دىكە بۇ ۋەستەن و رامان بەرامبەر ئەم شاعىرە،
رۇچۈنە بەننۋ بەرەمەكانىدا. راستە بەشىۋەيەكى گىشتى ھىلىك بۇ
ناسىنەۋەي ئەم شاعىرە دەستىشانكرەۋە چەندىن جارى لەچەندىن

بېكەس... پاپاۋىك لەرەنگە نەمەكانە نېشتمان

ھەولدان بۇ ئوپتىنەۋەپەك نر شېعر بېكەس

جەبار سايىر

سەمەردەمى رۇشنگەرى ۱۷۲۰-۱۷۷۰
چاۋى مەۋى ئەرۋىپايى كىرەدەۋ، ۋاى
لىكرەن بەجۈرىكى تىر دىيا بېيىن، ھەر ئەم
تازە رۋانىيە دىيا بو، لەسالى ۱۷۷۸ گەلى
فەرەنساي ھىنايە جۈش ۋىخۇش ۋىشۈش
لەفەرەنسا ھەلگىرەساۋ قەلەي باستىل
كەرەمى سەركۈتەردىن ۋىتارىكى بوو
روخا

تىۋرسىنى شۈپشى فەرەنسى جان چاك
پۇسۇ ئەۋ دەم ۋى: دۋاى سەركەۋىتىنى
شۈپش تەكنىكارىك ھەزار شۈپش گىپ
دەھىنىت. ھەربۈيە ئىتر ئالەۋ دەمەۋە
فەلەسوف ۋىخۇندەۋاران جەماۋەرو
گەلانىان بەرەۋ شۈپش ۋىزگار بوون لەزۋەم
ستەم ئاراستە دەكر، ۋەك چۈن ماركس ۋى
ئەنگىلس ۋىتەرلىن ئىن لەپىگە تىزە
فەلسەفە شۈپشگىرەنەكانىيەۋە
پېۋلىتارىي ئەرۋىپايان بەگىشتى ئامادەكر
بۇ شۈپشكرەن ۋىست بوونەۋە بەپۋى
رژىمە سەرمەيەدارەكانى دەۋلەت ۋى
ئىمپىراتۋرەكانى ئەرۋىپادا. سەدەي بىست
بۇ تەۋاۋى مەۋقايەتى چەندە مايەي بەد
بەختى ۋى شەپۋىشۋى دەردەسەرى بوو
ئەۋەندەش سەدەي دۋىنەۋە نۆيكان بوو
لەۋارى زانست ۋى تەكنۇلۇژىادا. كوردستان
لەسەرەتاي سەدەي بىستە چەشنى پۇرى
خوراۋ لە ماپەينى شاي قاجارى فارس ۋى
سولتانى عوسمانى تۈركدا تەنيا پەپو پۇلى
مابو، ژىرخانى ئابۋورى سىفر بوو
سەرخانىش كەسىياسەت ۋى پەپۋەبەردى
ۋىلەتە لە خوار سىفرەۋە بوو، زمانى كوردى
كەتازە ئامىكى ھاتبۋەۋە بەرەۋ شاعىرانى
سىكۈچكەي بابان ئالى ۋى سالم كوردى ۋى
دۋاتر حاجى قادى كۈي شاعىرى

شۈپشگىرە تىۋرسىنى نەتەۋەيى مان
مشتومالان كىرەبو، جارىكى تر خەرىكبوو
لەدەرياي ھەردوۋ زمانى ھەربى ۋى فارسىدا
ۋەك ماسىيەكى ئابەلەد بخىكى، ئالەۋ
دەۋروۋ زەمانەداۋ (۷) سال دۋاى مەردى
حاجى قادى كۈي، لەگۈندى سىتەكى
نەزىك سىلمانى فايەق بېكەس لەسالى ۱۹۰۵
دەتتە دىياۋە. ئەۋ سەروۋبەندە بۇ تەۋاۋى
دىياۋ بەتايىبەت بۇ كورد چارەنوسسازو
يەكلايىكەرەۋەيە. لەپوسىيا قىلادىمىرلىن
سەركەرى ئاراستەكرەن پېۋلىتارىيە بۇ
پوخاندى قەيسەرو ھىنانە سەركارى
حكۈمەتى پېۋلىتارىي، لەتۈركىيە دەۋلەتە
نەخۇشەكەي سولتانى عوسمانى لە گىانەلا
دايەۋ لەئىترانىش سەردەمى مەشروە
خۋانى لەلەيەن قاجارىيەكانەۋە رادەگەيەنرى
كەبەنىيازى رىفۇرمى سىياسىن لەۋلاتدا.
گەرەبوۋى بېكەس لەناۋ ئەۋ ھەراۋ
زەنايە دىياداۋ بەتايىبەت لەكوردستاندا
بېكەس دەكاتە شاعىر. بەپىي لىكەندەۋەي
ئەنتۈنىۋ گرامشى فەلەسوفى ھۈچەرخى
نىتالى رۇشنىبىران دوو جۈن، يەككىيان
ئەۋانەن كە خۋىندەۋارن ۋەك مامۇستاۋ
فەرمانبەرە ئىتر ئەۋانەي دەۋانن
بخۋىنەۋە ۋەك سۇفستائىيەكانى پىش
سۈكرات ۋى فلاتون ئەۋەي دەيزانن بەپارە
بەخەلەكى دەلەنەۋە، ياخود خەلەكى پى
فەردەكەن ۋى جۈرەكەي تىرشىيان ئەۋانەن كە
ئەركى رۇشنىبىر جىبەجىدەكەن كە ديارە
ئەركى رۇشنىبىر رىبەرىكرەن خەلەك ياخود
جەماۋەرى خەلەكە. بېكەسىش دەچىتە
رەزەي دوۋەم دەستەي ئەۋ رۇشنىبىرانەۋە كە
بەپۋاى (گرامشى) دەپى پىشەنگى خەلەك بن
بۇ ھەر چەشەنە گۇرۋانىكى سىياسى ۋى

كۈمەلەيەتى پىشكەۋىتنخۋان. بېكەس لەپال
ئەركى مامۇستايىدا ئەركى نىشتەمانىشى
راپەرانەۋەۋ لىترەشەۋە ئەۋەندەي ۋەك
گوتارىيىزىك كارىكرەۋەۋ كەمتر بايەخى
بەلەيەنەكانى تىرى شىعر داۋە كەبەپۋاى
رۇبىرت شولس ئەۋەندەي شاعىر زىاترو
راشكاۋانەتر دەۋرى قەسەبىز بىگىرەي،
شىعەرىش ئەۋەندە لەسۈرەكانى ۋىتەرلىك
دەبىتەۋە. لەسەر ئەم جۈرە گوتارانەش
چەندىن چار لەلەيەن ئىنگىلىز رۇمى
پادشايەۋە بەندىكراۋە.

گەر لەمىژۋى ئەرۋىپادا (گارى بالدى
نىتالى ۋىلەدەرىنى ئەلەمانى) ۋەك شاعىرىك
لەپىگە شىعەرە ھەماسى ۋى
ئاگرىنەكانىيەۋە نەتەۋەكانىيان
كۈكرەبىتەۋە، ئەۋا بېكەسىش ھەمان ۋىنەي
ئەۋانەۋ ۋەك چۈن ۋىلەدەرىن پىي ۋىيە
نىشتەمان ئەۋ شۋىنەيە جۈگە خۋىنى
لەشمانى پىدا دەۋات ۋىلەششى ۋىشك
دەبىت. بېكەسىش لەسەرەۋەختى
رەزگار بوۋى زۇرەي نەتەۋەكانى ناۋچەكەۋ
جىھانداۋ لەئىركارىگەرى نايدۇلۇزى
سۇسىيالىستىدا كە دەۋلەتى كۇمۇنىستى
شۈرەۋى پەپۋەيەدەكرە ھۈارى دەكرە دارى
ئازادى بەخۋىن ئاۋەندەي قەت بەر ئاگرى
لاي بېكەسىش دەبىت خۋىنى مەۋقە بەخاكى
نىشتەماندا پەخش ۋىلەبىتەۋە، ئەۋ پىي
ۋىيە تا خۋىن جۈگەلە نەبەستىت نىشتەمان
ناپىتە نىشتەمانى ئىمەي كورد. ئەمەشى
لەزۇرەي شىعەرەكانىدا دوۋپات كىرەتەۋە.
دۈكەۋتۋىي كۈمەلى كوردەۋارى ۋى
دۈۋەخانى بارى سايكۇلۇزى كۈمەلەگەي
كوردى ۋىلەكات خەلەكى كورد مل بۇ فتاۋ
فەرمايشتەكانى سولتانى عوسمانى ۋى دۋاتر

شافەيسەلۋ ئىنگلىز كەچكەن ۋە پىشت
لەنەتەۋەي خۇيان ۋە رېبەرى ئەتەۋەكەيان كە
ئەۋ كات (شىخ مەحمۇد) ى نەمىر بۈۋە پكەن ۋە
خىيانەتلى لىبكەن، ئەمەش رەنگدانەۋەي
لەشيعرى بىكەسدا زۆر زەقەۋ بەلگەۋ
نمۇنەي ناۋىت. خۇيىندەۋارى غەيبەيەۋ
ئەۋكەمە خۇيىندەۋارەي كە ھەيە جگەلە مەلاۋ
فەقى لەلاي خەلەك قىزەۋىن ۋە ئەۋەشى ھىۋاۋ
ئومىندى بەدىن ۋە سولتانى عوسمانى ۋە
ئىنگلىز نىيە نەماۋە ۋەك (جەمال عىرفان)
غافل كۆز دەكرىت. ھەر ئەمەشە بىكەس
ناچار دەكات بە دوۋ ئاراستەدا كارىكات
لەھەردوۋ ئاراستەكەشدا خەمى بىكەس
نەتەۋە ناسنامەكەيەتلى كەزمانە، زمان لاي
بىكەس لەبىرناكرىت ۋە تا ئەۋەشۈشەي
دەستى بىر كات بەردى زمانى كوردى
دەھاۋىت... ئاراستەي يەكەميان
ئاراستەيەكى سىياسى نەتەۋەيپانەيەۋ،
ئاراستەي دوۋەمىشيان ئاراستەيەكى
زانستيانەۋ ھاۋچەرخانەيەۋ بەگشتى
ھەردوۋ ئاراستەكەش تەۋاۋ جەماسەتۋ
بەرگىيەۋ بىكەس لەيەك كاتدا ھەم ۋەك
سەرگىدەيەك، ھەم ۋەك فەيلەسوفىك، ھەم
ۋەك زاناۋ ۋەك مامۇستاۋ ۋەك تاكىكى ئەم
كۆمەلگەيە كارى كوردوۋە لە دوۋى حاجى
قادىرى كۆيىۋە بىكەس گەۋرەترىن شاعىرى
شۆپشگىپرو نەتەۋەيپانە، ئاگادارى
پىشكەۋتەنە خىراكانى بوۋارى زانستۋ
تەكنۇلۇژىيە لەدنىاداۋ زۆر ھەستىارو
خۇيىندەۋارەۋ يەكەم شاعىرى كوردىشە
كەلەرىگەي شىعەرەكانىيەۋە كورد لەۋ
داھىنانانە ئاگادار كاتەۋە لەسەر ئاستى
جىھانىش يەكەم شاعىرە كە شىۋەن بۇ
خەلەكى سقىلى ھىۋشىماۋ ناكازاكى دەكات
كە بەچەكى كۆمەلگەۋ (ئەتۇم) لەناۋ
دەبىرىن ۋە بىكەس تەۋ نەفەرەت بۇ زانستۋ
تەكنۇلۇژىيەدەنيرىت كەبەدەست زانستۋ
چەۋسەنەرەنەۋە خەلەكى پىدەكۆزى. تەۋ
لەيلىم سەنەتەۋ سەد كارەبا/ مەرحەبا
ئەي جەھل ۋە ھەشەت مەرحەبا/ يادى تۇ
ئىستى لەلدا خەم لادەبا. ئاليرشەۋە ئەۋەندە

ناۋمىدە لەگەۋرەكان ، ئەۋەندە سوكايەتلى
ئەۋ جىلەي چەشتوۋە ناچارو بەمەبەست
روۋدەكاتە مەللاۋ باسى دروستكردى
فېرۇكەيان بۇ دەكات ۋە پىيان دەلەت: لە
شەردا موسىبەتە، لەئاشتىدا نىعمەتە، ئەۋە
بوۋ يەكەم فېرۇكە لەناۋچەكەدا لەسالى ۱۹۲۳
شارى سلىمانى بۇمباباران كەرد. شىعەرى
بىكەس شىعەرى سەردەمى نوۋى يەۋ
قەلەمبازى شىعەرى كلاسىكە بەرەۋ نوۋى،
لەشيعەرى بىكەسدا كەرەسەۋ بابەتەكان
نوۋىن ۋە زمانىش ئەۋ زمانەي شاعىرانى پىشتەر
نىيەۋ، سىماي شارستانى ۋە ھاۋچەرخى بە
شىعەرەكانىيەۋە دىيارە. گەر شارل بۇدلىر
مەۋرىفەي تىكەلەۋى شىعەر كوردىت ۋە بۇ
يەكەمجار ۋەشەي مۇدىرنىتەي
بەكارمىنابىت، بىكەسەش لەۋ كەمترى بۇ
نەتەۋەكەي نەكردوۋە لەدوۋى حاجى
قادىرەۋە بىكەس دوۋەم شاعىرى كوردە
كەباس لەپىشكەۋتەن ۋە شارستانى بوۋىن
ھەلكردى چىراي زانست دەكات. بىكەس
باسى فېرۇكەۋ مەكىنەي ھەلم ۋە رادىۋو
ۋەزەي كارەبا دەكات، لەرۇژى دانان ۋە دەست
بەكاربوۋى ۋەزەي كارەبا لەسلىمانى
بىكەس شىعەرىك دەنوسىت بەناۋى
(ئەلكرىكى سلىمانى) كەنەمە جگەلەۋەي
ئامازەيە بۇ يەكەمجار ھىنانى ۋەزەي كارەبا
لەكوردستاندا سەراپاي شىعەرەكە ھاۋارە بۇ
پىشكەۋتەن ۋە ھاۋشان لەگەل ئەۋەشدا ۋىنەي
شىعەرى لەبىر نەكرارە
ترىفەي كارەبا ئىستا لەناۋ ھەۋزۋ
دەختا ۋەك/ ترىفەي مانگو ئەستىرە
شەۋانى سايەقەي پاكە
بىكەس تەنيا روۋناكى مال ۋە سەرجادەۋ
كۆلانى ناۋىت ۋە ئەۋەي ئەۋى دەردەدار
كوردوۋە جاملى ۋە مىشك ۋەشكىۋ
دواكەۋتوۋىي خەلەكەۋ لىرەۋە ئاۋاتەخۋازى
ئەۋەيە كارەبا ھەر بەۋەندەۋە نەۋەستىت
مال ۋە كۆل ۋە روۋناك بىكەتەۋە بەلگەۋ
مىشكىشمان پىۋىستى پىيەتلى ۋەك
پلارىش بەخەلەكى كۆمەلگەۋەي دەلەت: ئەۋا
كارەباش گەيشتە مەلەكانتەن ھىشتا

باۋەپتان بە ھىزۋو ئىرادەۋ مىشكى خۇتان
نىيە
ۋەكە كۆلەن ۋە سەرجادەۋ كۈن ۋە قوژىن
مەۋەرىۋو/ دەماغ ۋە فېكرو مىشكىمان ۋە ھا
تەنۋىر بىكەين چاكە
ئەۋ شتانەي بىكەس باسىيان دەكات
تىكرا داھىنانەكانى دوۋى رۇشنگەرى ۋە
سەردەمى مۇدىرنىتەن، بەلام جىاۋازى
بىكەس ۋە بۇدلىر تەنيا ئەۋەيە بۇدلىر
دەۋلەتلىك لە ئامىزى دەگرى ۋە بىكەسەش
دەۋلەتلى نىيەۋ خاۋەن كۆمەلگەيەكە ۋەك
خەياري تال تىقى دەكاتەۋە.
رۇژى كارەباۋ رادىۋو بوخارە/ ھەر
قوۋەت ۋە فەن ئەمىرۇ بەكارە.
ئەم ھاۋارو ھەنگامەيەي بىكەس بۇ
پىشكەۋتەن ۋە شارستانى بوۋىن،
دەراۋىشتەي ئەۋ دۇخە ئالەبارەي ئەۋساي
كوردە بەدەست تۈرك ۋە غەرەب ۋە فارسەۋە،
جارس بوۋە لەدەست دواكەۋتوۋىي ۋە
نەخۋىندەۋارى، لەسەردەمى بىكەسدا
خۇيىندەۋارو خەلەكانى رۇشنىر تەنيا شاعىرو
مەلاكان بوۋىن ۋە مەلاكانىش ھەر جۆرە
خۇيىندەۋارىيەكانى بەزمانى كوردى بەلادان
لەدىن لەقەلەمدوۋە بەپىي سەرجاۋە
مىژۋىيەكانىش تاسالى ۱۹۳۵ لەشارى
سلىمانىدا تەنيا (۴) خۇيىندەكارى كچ يا ژن
ھەبۋە. ھەرئەمەش ۋالە بىكەس دەكات
ئەۋەندەي ۋەك رىفۇرمىستىكى كۆمەلەيەتلى ۋە
پابەند بەخەلەك كارىكات ۋە لەۋ رىگەيەۋە
شىعەرەكانى بەخەلەك بگەيەنەت ئەۋەندە ۋەك
شاعىرىكى جوانىناسى ۋە ناتورالىست
كارنەكات ۋە دەرەكەۋىت. لاي بىكەس
سروشت ۋە خەلەك ياسروشت ۋە كورد ئاۋىتەۋ
ئاۋىزان ۋە ھىچيان بىئەۋىترىان نرخیان نىيە،
ئەۋ سروشتىكى ئاۋىت خەلەكى لى داپىرت.
سروشت بەبىروۋى بىكەس ئەۋ خەلەكەيە
كەلەگەلەندا دەۋى، ئەبى ئەۋان ھەلدەكات ۋە
نەلەگەل ئەۋانىش تۋاناي ژيانى ھەيە، بۇيە
ھەمىشە بەسەرياندا دەقىزىنى ۋە لىيان توۋپە
دەبىت. كۆلەندەرەنە ھەۋلى چاككردى ئەۋ
دۇخەي كۆمەلگەۋەي دەدات، ھەرلەتەنە دان

لە رووبەندو پەچەي ژاننەو تە دەگاتە قومارو دىزى دىرۇ فیتنەو ئاژاۋەي كۆمەلەيتى. ۋەك يەكەم شاعىرىش دەيناسىن كەداۋاي يەكسانى كۆمەلەيتى ۋە بەرامبەرى ژۇن و پىياۋ دەكات و پىيى ۋايە تا ژۇن و پىياۋ ۋەك يەك بەشدارنەن لە بۋارە رۇشنىبىرى و سىياسى و ئابورى و كۆمەلەيتىيەكاندا مەحالە كۆمەلگە رىزگارى بىت ئەمەش دەمانباتەو سەر قسەكەي ئەنگىلىس كەدەلەيت: رادەي رىزگارى ھەر كۆمەلگەيەك بەندە بەپادەي بەشدارى ژۇن لەو كۆمەلگەيەدا. ئۇبائى تەۋاۋى ئەھمەتتەيەكانى كۆمەلگەي كوردىش دەخاتە ئەستۋى ئەخویندەۋارى و رىگە گرتن لەبەشدارى ژۇن لەتەۋاۋى بۋارەكاندا، لىرەو يەكەمىن بانگەۋازى يەكسانىخۋازى لە دۋاي قاسم ئەمىنى بەرەچەلەك كوردەو لەكتىبى (ئازادكردى ئافەرت) ۋە لەلەين بىكەسەو بەگۈيى كۆمەلگەي كوردىدا دەدرىت، ھاۋاراي بىكەس ھاۋارايكە دژى جەمل و بۇ راجەنن و بىدار بوۋنەۋەي كۆمەلگەو ژنە.

نەسرین دەمىكە داخەت لەدلە/ گىرۋەي بەندى، ژيانەت زولمە

ئەم ھاۋارە تەنبا، ھاۋارايك نىيە بۇ لادانى كۆمەلەيتى و بلاۋكردەۋەي فەسادى كۆمەلەيتى و سنوور بەزاندنى داب و نەرىت، لەدېرەكانى دواتردا بىكەس بىانوى ھاۋاركردەكەي بەدەستەو دەدات و ژياتر مەبەستى ھاۋارەكەي روون دەكاتەو

ئەمىرۇ زەمانى عىلم و عىرفانە/ عالەم شەو و رۇژ ۋالە فەرمانە/ فەرقى نىرو و مى نىيە بىزانە

ھاۋكات بەر لەھەنچەتەكانى رەگەزى مى دەگرىت و خۇي ۋەك ئەو دەناسىنى و پىيى دەلى ئىتر ئەمە دىۋەخان و بەر ھەيۋانى خىل و ھۇز نىيە و شارستانىيەت لەسەر بالى نىرو مى دەفرىت بەرەو ئاسمانى پىشكەوتن

مەلى من كچم، تۇش ۋەكو مىنى/ موحتاجى عىلم و فەن و خویندىنى/ مەجبورى ئىش و خزمەتكردىنى

نەسرین لاي بىكەس تاقە كەسىكى يا كچىكى دىيارىكرەو نىيەو تەۋاۋى رەگەزى مى دەگرىتەو ئە كۆمەلگەي كوردىدا. كاركردن و ھەلگۈلەين لەكەموو كورى و كەمايەسىيەكانى كۆمەلگەو رەخنە لىگرتىن لاي بىكەس لەھەمووشە لەپىشتەرە لەتەۋاۋى شىعەرى بىكەسدا خالى داپران بەدى ناكىرىت لەنىۋان خودى بىكەس و نىشتەمان و، كۆمەلگەيەدا ھەم ۋەك شاعىرو ھەم ۋەك ئىنسان. ئەمەش دەمانباتەو سەر ھەمان بۇچۈۋى رەخنەگرى سۆسىالىستى (جۈرچ بلىخانۇف) كەدەلەيت: ئەۋەندە بەس نىيە بلىن ھونەرۋە دىقە ئەدەبى قۇرمى و نەيە بۇ ژيان. ھونەر دەبى دەستپىكى دەپرىنى ژيان بىت لەدىنامىكى گۈرۋەكانى كۆمەلەيتى كۆمەلگەي تىبگات. ھەر بەپرواي بلىخانۇف ھونەر دەبى بگاتە قۇناغى رەخنەگرتن لە پەيوەندىيە كۆمەلەيتىيەكان. كەدىارە ھونەرۋە ئەدەب دەست لەملانى يەكترن. بىكەسىش ئەركى شىعەرى بەر رەخنەگرتنە لەپەيوەندىيە كۆمەلەيتىيەكان ئەۋەندە قورس كوردەو كەمتر پەرژاۋىتتە سەر ئەۋەي ئاۋر لەخودى شىعەرو ھونەرى شىعەر بداتەۋەو، لاي بىكەس(شىعەر بۇ ژيان بوۋە) ئەك بۇ شىعەرۋ، بەپرواي بىكەس شىعەر دەبىت ئاۋىنەي ۋاقى كۆمەلگەيىت. دەبىت ئاۋى شىعەر لە چاۋەي زولالى كۆمەلگەو قەلۋەل ھەلقو ئىت. بۇيە گەر لەروى ساپكۈلۋىيەۋە قسە لەسەر بىكەس و شىعەرى بىكەس بكرىت دەبىنى و شەو و نەي شىعەرەكانى رەنگانەۋەي سىماۋ ناخى خۇي و دواتر رەنگدانەۋەي ژيانە تفت و تال و رەق و وشكەكەي كۆمەلگەكەيتى و ئالبىرەشەۋە ئەو حالەتە سەر پىيە (ارتجالى) يە لەشىعەرى بىكەس دا بەرونى دەبىنرىت و ئەۋەي بىكەس نوسىۋىتى ياخود وتۋىتى يەكجاربوۋە پاكىس و رتوش و شتى لەو بابەتەي نىيە، ھەست بە زېرى و رەقى و گەرمى و ساردى وشەكان دەكرىت.

شەرە شەرەتى پىاۋەتى بىت گەر خودا دەستىم بدات/ دوزمىت پەت كەم ۋەكو سەگ بىخەمە ژىر پىتەو

ئىتر ئەمە ئەۋەپەرى ھەلچۈۋى بىكەسەو، لوتكەي ئەدەبى بەرگى كوردى پىشان دەدات، ئەۋەي لەو چركە ساتەدا بەخەيالى شىعەرى بىكەس دا ھاۋوۋە گۈرۋانى بەسەردا ئەھىناۋەو، شتىكىش كە دەكرىت ۋەك پرسىيار خۇي قوتكاتەۋە ئەۋەيە تۋىلىنى بىكەس چەند شىعەرى فەوتابىت و ئەخۇي فرىاي نوسىتى كەوتىت، ئەخەلكانى دەۋروۋەرى بۇيان نوسىبىتەۋە. بەپىي قسەي شاھتەالەكانى ئەۋەمىش شەۋىك لەسەربانى مالىك كۆرى بادەنوشىن و شىعەر ۋوتن دەبەستەرى بىكەس لەدەمى مەستىيا شىعەرى ئەي مانگ من و تۇ ھەر دوۋك ھاۋدەردىن دەلەيت يەكەي لەئامادەۋان دەخوسىتەۋە، دۋاي چەند رۇژىك بۇي دەخوسىتەۋە بىكەس دەلەيت ئەۋە شىعەرى كىيە؟ كابرا دەلى شىعەرى تۋىە بىكەس ئاخىك ھەلدەكىشى باۋەر بەقسەي كابرا ناكات. شىعەرى بىست و خەوت سالتە من رەنج بەرى تۋم لەسالى ۱۹۴۶ لەبەرامبەر ئەدەۋندىزى حاكىمى سىياسى ئىنگىلىزدا دەخوسىتەۋە پەنچەي روۋە چاۋى ئەدەۋندىز بەرەدەكاتەۋە كەئەمەش بەلگەي جوامىزى جورنەتى بىكەسەۋ يەكەي بوۋە لەرەخنەگرە سەرسەختەكانى سىياسەتى ئىنگىلىز لەبەرامبەر كورد دا. بەپرواي من شىعەرى بىكەس بەتەۋاۋى بۋارە كۆمەلەيتى و سىياسى و گالتەۋگەپ و مىلان و سىروودەۋە، ھەموۋى بەرەمەنەننى يەك گوتارى بەرگى و مانەۋەيەۋ گەرەنە بەشۋىن ئاسنامەي نەتەۋەيى خۇيدا كەئىتر لەبىكەسەۋە جارىكى تىرگىانى بەبەردا دەكرىتەۋە، ھەربۇيە گەر بىكەس شىۋازى گوتارىزى خۇي لەبۋارىكى شىعەرەۋە بىرەپتە بۋارىكى تر، ۋەك لەكوردەيەيتىيەۋە بۇ كۆمەلەيتى و دواتر گالتەۋگەپ و مىلان، ھەموۋى يەك مەبەستى لەپشتەۋەيەۋە لەلەيەك و رىيى بىكەس دەردەخات بەگۈرىنى

تەكنىكى گوتارىيىزى ئاراستەى قسەى
لەچىنىكەۋە بۇ چىنىكى تى كۆمەلگە.
لەلەيكى تىشەۋە بى ئومىد بوۋنى بىكەس
دەردەخات، بى ئومىد بوۋن لەتەۋاى
كۆمەلگە. بىكەس كاتىك روۋى دەمى دەكاتە
چىنى ھەرە خوارەۋەى كۆمەلگە بى ئومىدە
لەۋەى چىنى سەرۋىر قسەكانى ۋەرگىن،
بۆيە روۋدەكاتە ئەۋان ۋە ھەمان وشە
سادەۋ ساكارەكانى ژيانى رۇزانەى خۇيان
دېتە گۇ. ئا ئومىد بوۋنى زىاتى بىكەس لە
كۆمەلگەكەى لەر بايەخدانە زۆرۋەى دىت
كە بەمىندالى داۋە. مىنال لاي بىكەس ۋەك
بەفرى دەست لىنەدراۋ ۋايە ھىشتا چلكى
رۇڭگار ۋەستى زەمانە نەيگەپشتۇتى،
مىنال ئايىندەيەۋ دەكرى ھىۋاى لەسەر
ھەلچىرى، بۆيە ۋەك يەكەم شاعىرى كورد
زۇرتىن كارى بۇ مىنالان كوردوۋە ھەرچى
پىشكەۋىتن ۋە تازەگەرى ۋە خۇشەۋىستى
نىشتىمان ۋە ئازادى ۋە يەكسانى كۆمەلەيتى ۋە
شارستانىيەتە لە رىگەى شىعەرى مىنالانەۋەۋ
بەزمانى ئەۋان باسى دەكات.. بەۋەشەۋە
ناۋەستىت ۋە لەپۇژى ۱۹۳۰/۹/۶ مىنالانى
مەكتەبى زانستى كۆدەكاتەۋە لەپىشيانەۋە
دەۋات بەرەۋ سەراۋ ھوتاف دژى ئىنگلىزى
شافەيسەل دەلىنەۋە ھار لە بارودۇخى
خراپى كوردستان دەكەن.. ئەۋەبوۋ ئەۋ
راپەرىنە بەزەبرى ئاگرو ئاسن دامركايەۋە
غەۋلەسىسى پالەۋانى نەتەۋەيىمان شەھىد

دەكرىت ۋە بىكەسىش بەند دەكرىت. دواتر
شىعەرە ناۋدارەكەى (ۋەفدى كوردستان)
دژى ئەۋ كەسانە دەۋىست كە سازش لەگەل
ئىنگلىزى شا قەيسەل دەكەن، كەسەر لەبەرى
خەماس ۋە ئاۋمىدى ۋە سەركۈنەكردنى
كۆمەلگە ۋە خەلگەنپاكەكەيەتى. بى ھىۋاى ۋە
خەمى نىشتىمان بىكەس دەردەدار دەكەن ۋە
دەيگەيەننە بارودۇخىكى سايكۇلۇژى زۆر
خراپ، ئەم خالەتە سايكۇلۇژىيەش
لەشىعەرى (توۋشى لافاۋى عىلم بوۋم) دا
تەۋاۋ رەنگى داۋتەۋەۋ بىكەس لىرەدا
كەساسانە ۋە مەخزۋنى دەلىت:
من كەزانىم خالى زانا نەفە، خەپسە،
باشقە/ ھەر كىتەبىكىم ھەبوۋ دويىنى لە
داخانا دېم.
بەخۇرۇندەۋەى چەند جارەى
شىعەرەكانى بىكەس ئەۋەت لاشكرا دەبىت
كە بىكەس شاعىرىكى تۈرۋەۋ ياخى بوۋەۋ
زۆرۋەى شىعەرەكانى ئەم تۈرۋەۋ بوۋن ۋە
ھەلچون ۋە ياخى بوۋنەى پىۋەدىارەۋ، بۇ
سارپۇژ بوۋنەۋەى بىرىن ۋە خەفەبوۋنى
تۈرۋەۋ بوۋنەكانى پەناى بۇمەى بىردوۋە، بەلام
ۋەك گۇران دەلىت: ئەۋ گىرۇدەى مەستى
بوۋ/ مەستى ھۆى مەبەستى بوۋ.
ئاليرەشەۋە پەيوەندى بىكەس ۋە مەى
پەيوەندىيەكى دىالىكتىكىيەۋ شىعەر
بەرەمى ئەۋ دىالىكتىكەيە.
لاى بىكەس مەى نۆشەن گىرلەۋەى

ئىنسانە بۇ ئەسلى خۇى! ۋەك ئەۋەى
كەھەيەۋ دور لەپتۈۋش ۋە قەيدۋەندى
كۆمەلەيتى ۋە ھەستىارۋ بەناگا. مۇۋە لەكاتى
مەى نۆشەندا تىر رەشەكەى ژيان دەبىنىت
بەرلەۋەى بىكرىتەمەى ۋە شەراب، لىرەشەۋە
چاۋى قەلەمى بىكەس لەدەمى مەستىدا
تىزىر دەبىت ۋە ھەموۋ شتىكى ئاشرىن ۋە
دژىۋ دەبىنىت. بۆيە بۇ بىكەس مەى نۆشەن
تاكە دەروازەيە بۇ بەتالكرەۋەى ئەۋەى
لەناخى پىر ئاخىدا پەنگى خواردۇتەۋەۋ
باشترىن پەناگە بۇ بىكەس مەستى يەۋ
ھەرچى رازوۋ خەم ۋە ئازارى بىكەسە لەدەمى
مەستىدا خۇيان نەمايش دەكەن ۋە دەبنە
پشكۇۋ ژىلەمۇۋ ۋەك ئەستىرەى گەلاۋىژ
دەردەۋشەنەۋەۋ، بۇ دوژمنانىش دەبنە
گوللەۋ لىرەشەۋەۋ مىن ۋاھەست دەكەم
بىكەس خەقى خۇى نەدراۋەتى ۋە زۆرلەيەنى
شاراۋەى ژيانى ھىشتا ۋەك رازىك
ماۋەتەۋەۋ دەكرى كەشف كرۇن لەپىگەى
نوسىن ۋە ھەلگۈلەنەۋە، چونكە پىم ۋايە
بىكەس ھاتاي لۇركاۋ پۇشكىن ۋە
زۇرشاعىرى تىر جىھانىيە، كەنمەۋەى
بەرخودان ۋە ياخى بوۋن دژى رۇنىسى
سەركۈتەۋەۋ دابۋنەرىتى سەپاۋى
كۆمەلگە.

عەللا دىن سىجادى دەلى: بىكەس پىداۋىكى ميانە بالاي تىكسىمىراۋ
بوو، سەرى زىل و دەموچاۋى گىرد، چاۋىكى كۆيۈر ئەۋى تىرىشيان
نىۋەى ھەبو، لوتى پان بوو دەمى بچوۋك و كەمىك سىمىلى
ئەھىشتە، زۆر بەتەنگى جىل و بەرگەۋە نەبوو، لەقسەدا
لەسەرخۇبوو، لەدواساتەكانى ژيانىدا توۋشى رەبۇ بوو، بارى
ژيانى چەساۋەبوو، ھەرگىز شەرمى لەكەس نەدەكر، لەگەل
ئەمەشدا زۆر زىمان پاك بوو لەشەردا، قەلەندەر بوو، بۆيە بوو
بەرەندا!

ئەم وئەكەشەنەى مامۇستا سىجادى بۇ بىكەس، ۋەسفىكى
پەريزانەبوو، بۆيە قسەى لەسەر ئەو ھۆكارانە نەكردوۋە كە
لەسىمادا بىكەس توۋشى بوو، واتە ھەر بەزگماكى كۆيۈرۈو،
ياخود ھۆى گىرتنى نەخۇشەيەكە بوو، كەچى گۆران واسەيرى
بىكەس ناكات، بەلكو جوانىكى سەرنجراكىشەشى پى دەبەخشەت
و دەلى:

خوتنى كۆلمى چەن گەش بوو؟ چاۋ و برۆى چەن رەش بوو؟
كەۋاتە چاۋ و برۆى بىكەس لەراستىدا جوانبوو، بەلام ھەموو
ئەمانە واتە ئەم سىمايە لەلاى گۆران بىبايەخ بوو، چونكە دەلى:

جوانى بالا و دەم و چاۋ / بەرەى قاسەر نىن بۇ پىاۋ
لېرەۋە گۆران وئە بەدۋاى شوناسىكى تردا بۇ مرۇۋە و بىكەس،
نازىن بەسىماۋ جوانىدا خۇى بۇخۇى جۆرىكە لەنەخۇشەيە
دەروۋىيەكان، گۆرانىش ھەموو جوانىيەكان لەناخدا دەبىنەتەۋە،
كە ئەۋىش جوانى رۇجە، بەمەش شوناس ناۋەكى بىكەس
دەخاتەپو، لەم پىئاۋەشدا بە بەلگەى واقىعى پاساۋ بۇ سىماۋ
ناشرىنەيەكەى دەھىنەتەۋە لەپىئاۋ ناساندنى ناۋەپۇكى بىكەس
بەخەلەكى، واتە دەپەۋىت بلىت ئەى كوردىنە، بىكەس لەناۋەپۇكدا
بىخوتنەۋە، نەك بەسىما، ۋەك دەلى: چونكە

ھەزار چاۋجوان قەدبارىك / كەۋتوۋنە چالى تارىك / چى بەجى ما
لەدۋايان / بۇ دۆست و ئاشايان / يا جوانىك تا (پىرى) ما / كام گىرۋەدى
بىرى ما

بەمەش گۆران جوانى ناخ پەسەند دەكات بەسەر رووخساردۋا
بەھاۋ بەنرخى بىكەس دەخاتەپو، بەۋەى بىكەس يەكەكە لەو
شاعىرانەى كە لەبۋارى ھزرى ئازادىدا، شۇپشەكى لەناۋ خەلكىدا
بەشەير دروستكردوۋە تا ئىستاش لەگەل ئەم ناشرىن بوۋنەيدا،
توانىۋىيەتى درىژە بەمانەۋە خۇشەۋىستى خۇى لەدلى خەلكىدا
بدات، نەك بەمردنى ھەموۋشەكان لەگەل خۇيدا بىنېژىت.

۲-شوناسى گىيانى: گۆران شوناسى گىيانى بەھەلقولان و
رەنگدانەۋەى چەند كارو ھەلوۋىستىكى گىشتى و جوان لەناخدا
دەخاتەپو، لەم پىئاۋەشدا جوانى و بىگەردى بىكەس ۋەك رۇج
دەھىنەتەۋە، بۇنەۋە:

بۇشاعىرىك كە گىيانى-لىنى ھەلئەقولا جوانى،
ياخود: ۋەك رۇج سوكى، رووخۇشى / خوتن گەرمى، خزمەت كۆشى /

دلى باش، دەروۋى پاك / بىرى روۋن گرەۋەى چاك
ئەم ۋەسلف و خستەنەپروۋانەى بىكەس لەلايەن گۆرانەۋە،
بەتەۋاۋى پىچەۋانەى سىما و پىگەۋ ئاستى دەروۋن جوانى بىكەس
دەخەنەپو، لەراستىشدا ھەر ئەمەش خۇشەۋىستى كىرەبوو
لەلايەنى خەلەكى.

۳-بەھرەمەندى بىكەس: لەم روۋەۋە گۆران تەكنىكى نوۋسىن و
ئاستى شاعىرىيەتى بىكەس و پىشەنگىۋونى لەگەران بەدۋاى ھزىر
نىشتەمانى ئازاددا لەسەردەمەكەى خۇيدا دەخاتەپو:

بىكەسى دىۋاى نوۋسىن / دانەرى بەستەى شىرىن / پىشەرى گىشت ئەمانە /
بەھرەى ھۈنەرى جوانە / بەراستى ئەو فەننان بوو / سەلىقەى شىعرى جوان
بوو / شاعىرىك بوو فەننان بوو / ئەداى خۇر، خۇشان بوو / سەرمەزى بەھرەى
فەنى / دلسۆز بوو بۇ ۋەتەنى / نۇكەى شىعرى رىزگارى / بىكەس، شىتەكە
دىارى / لەھەموو كوردستانا / لەناۋ بىر ئازادانا!

۴-گۆران زۆر بەۋردى ئاست و گۆزەرانى بىكەس دىيارىدەكات و
بەراشكارى دان بەھقىقەتى ھەژارەتى تەۋاۋى بىكەسدا دەنىت،
لەھمان كاتدا دەردىكى كۆمەلەيتە دەخاتەپو، ئەو دەردانەى كە
بىكەس بەۋپەرى تواناۋە ھەۋلى دەدا لەناۋ گەلدا نەپانەت، گۆران
بچوكىيەتى بىكەس لەسەردەمى خۇيدا دەخاتە ئەستۆى پاىە
كۆمەلەيتەكە، كە خەلەكى ھەژار چەند لەھزىدا دەۋلەمەندىۋاىە،
بەچوۋك سەير دەكر، دەۋلەمەندىۋون لەلايان لەگىرفاندەى، نەك
لەمىشكدا، ۋەك دەلى:

بەلى بىكەس نابووت بوو / جارچار برسى بوو، روۋت بوو / چونكە بىكەس
بچوۋك بوو / پاىەى كۆمەلەيتەى سوک بوو

۵-لەگەل خستەنەپروۋى ئەم سىما ھەژارەدا، گۆران سىفاتىكى
بىۋىشەى بىكەس دەخاتەپو، ئەم سىفاتەش ئەو ئەگەرى
رەشپىنەى كە لەسەرىيەتى رەتدەكاتەۋە، بەۋەى گەر رەشپىنەۋاىە،
ئەۋا ئەو سورىۋونەى لەسەر نىشتەمان و گەل نەدەبوو،
بەپىچەۋانەۋە دىۋايتىشى دەكر، لەبەرئەۋە بىكەس چەند
حەقىقەتەى تالى خستەتەپو، ئەمەش ۋەك باسكردنى دەركە
كۆمەلەيتەكەنە لەلاى بىكەس.

گۆران دەلى:
ۋىنەى ئەو جۋامىرۋو / بەرامبەر دوزمن شىرۋو / بىكەس بوو ۋەك
پالەۋان / بەنجەى لەچاۋى چەقان / بەنجەى تىۋى سەرزەشت / داخى دلى
خۇى پىرشت.

۶-لەم چەند دىپەدا گۆران ئەو ھەلوۋىستە جۋامىرانەى بىكەسەمان
بۇ دەگىرپەتەۋە، كە پەيۋەندىيان بە ھەلوۋىست و دلسۆزى مرۇۋە
ھەيە و ھىچ پەيۋەندىيەكى بەچىن و سىماۋە نىيە، بەمەش
دەۋلەمەندى ھەلوۋىستى بىكەس دەخاتەپو:

بەلام كام تىر، كام پۇستە / ۋىنەى ئەو، ئەى فرىشتە / بى پاك ۋەستا
بەرامبەر / نۇكى سونكى ستەمگەر؟

نەك ھەر ئەمەش، لەو ساتانەى كە مرۇۋ بىر لەخۇشى ناكاتەۋە،

كەچى بىكەس نەيتوانىۋە ئازادى لە بىركات وەك:

كىۋا، وا لەزۇر زىجىرا / ئازادى ھات بەبىرا!

۷- سودى ھونەر: گۇرۇن فەزلى ھونەرەكەى بىكەس بەرزەكەتەۋە، بەۋەى ھونەر بىكەسى كىرەۋە كەسايەتتەكەى رووخۇش و ئىسك سوك، ھەرئەمەش كەمۇكۇپىيە سىمايەكانى داپۇشى بوۋ، بەمەش گۇرۇن خۇى و شاعىرانى سەردەمەكەى دەكەتە كەسى بىكەس و لىرەشەۋە ۋەلامىك بۇ پىرسىارى بىكەسىيەكەى دەداتەۋە، ھەربۇيە پىشگىرى (بى)كەى لىكردەۋەتەۋە بە (كەس) ناۋى دەبات، وەك :

ھونەر بۇ رووخۇشى بوۋ / كە خەۋشى داپۇشى بوۋ / بۇ شاعىرىك بى كەس بوۋ / بەلام (كەس)، ئىمەى بەس بوۋ بەدەر لەمە گۇرۇن لەسالىادى كۇچى دواىى بىكەسدا، لەكانوۋنى يەكەمى ۱۹۶۰دا شىعەرىك بەناۋى (يادى بىكەس) دەنوۋسىت و تىيدا دوۋبارە جەخت لەسەر ئەۋ جەقىقەتەنە دەكەتەۋە، كە لەشىعەرى پىشۋودا نوۋسىيۋنى.

۱- لەبارەى خەبات و نىشتەمان پەرەرييەۋە: وەك دەلى:

ھەرە برسى و ھەرە لى بوۋردوۋى دەستە / (بىكەس) رىائر، خەباتى خستە بەستە / رمان برىس سزى قسەى نەسەق بوۋ / تۋانجى (بىكەس) بۇ دوۋمىن بەردى رەق بوۋ / (بىكەس) دلى برواى نەدا خامۇش بى / لەبەستەيا نىشتەمان فەرامۇش بى

ئەم سوۋرىۋونەى گۇرانىش لەۋ ھەژانە دەروۋنىيەى بىكەسەۋە سەرچاۋە دەگىرى كە لەم چەند دىرەدا گېرى سۆزۋ خۇشەۋىستى نىشتەمان ھەگىز لەناخىدا ناكوزىتەۋە بەردەۋام لەپىناۋىدا دەژى، لەپىناۋ ژيانەكەش بەۋ شىۋەنا، گەر كىشە نىشتەمانىيەكە چارەسەرىكىت، ھەستەكان كالىبەنەۋە لەلاى بىكەس، چونكە جەخت لەسەر نەكوزانەۋەش دەكات لەپىگەى دژەكانىيەۋە، وەك دەلى:

بەۋ خۋابەى بى شەرىك و لامەكان و ۋاجىدە / ھەشى تۇ جۇرى لەدلىما ئاگرى كىرەۋە / ئاگرىكى ۋا ھەزار سال ناۋى برۇنىتە سەر / قەت گىرو

كەپەۋ بلىسەى تا ئەبەد ناكوزىتەۋە

۲- لەم شىعەرەدا گۇرۇن ئاۋاتى مانەۋەۋ نەمىرى بىكەس دەخۋانىت، لەپىناۋى ئەۋەى گەر لەدواى ئەم حالەتە بەردايە كە گۇرۇن باسىان دەكات، ئەۋا بەئارامىي لەگۇرۇدا دەخەۋت، وەك دەلى: -ئەمۋىست (بى)كەس / ئىستا بەسەر بۇيايە / ئەم گەرمبەى برابەتى بدىايە / بىزانايە گەۋەرى نۇخى (بىكەس) / براكانى چۇن ئەگىپن دەساۋ دەس!

لەگەل ئەمەشدا گۇرۇن دىخۇشى خۇى دەداتەۋە، بەۋەى زىندۋىيەتى پەيۋەست دەكات بەكارو بەرەمەۋەۋ دەلى:

(بىكەس) ! لەشت با لەخاكا رزىي / بەمۇقىت بەياساى مەرگ رارى بى / بەلام بولبول كە ئاماجى لەم ژنە / بەس جۋىندى بەستەى شىرىن شىرىنە! / تاكو دەنگى چرىكەى بى لەسەردار / ھەرزىندەۋە، ھەر بولبولەۋ، ھەر بالدار / كەۋابى تۇش تاكو (دارى ئارادى) / بەستەى كوردە، ئەژىت، نەمىرى بادى!..

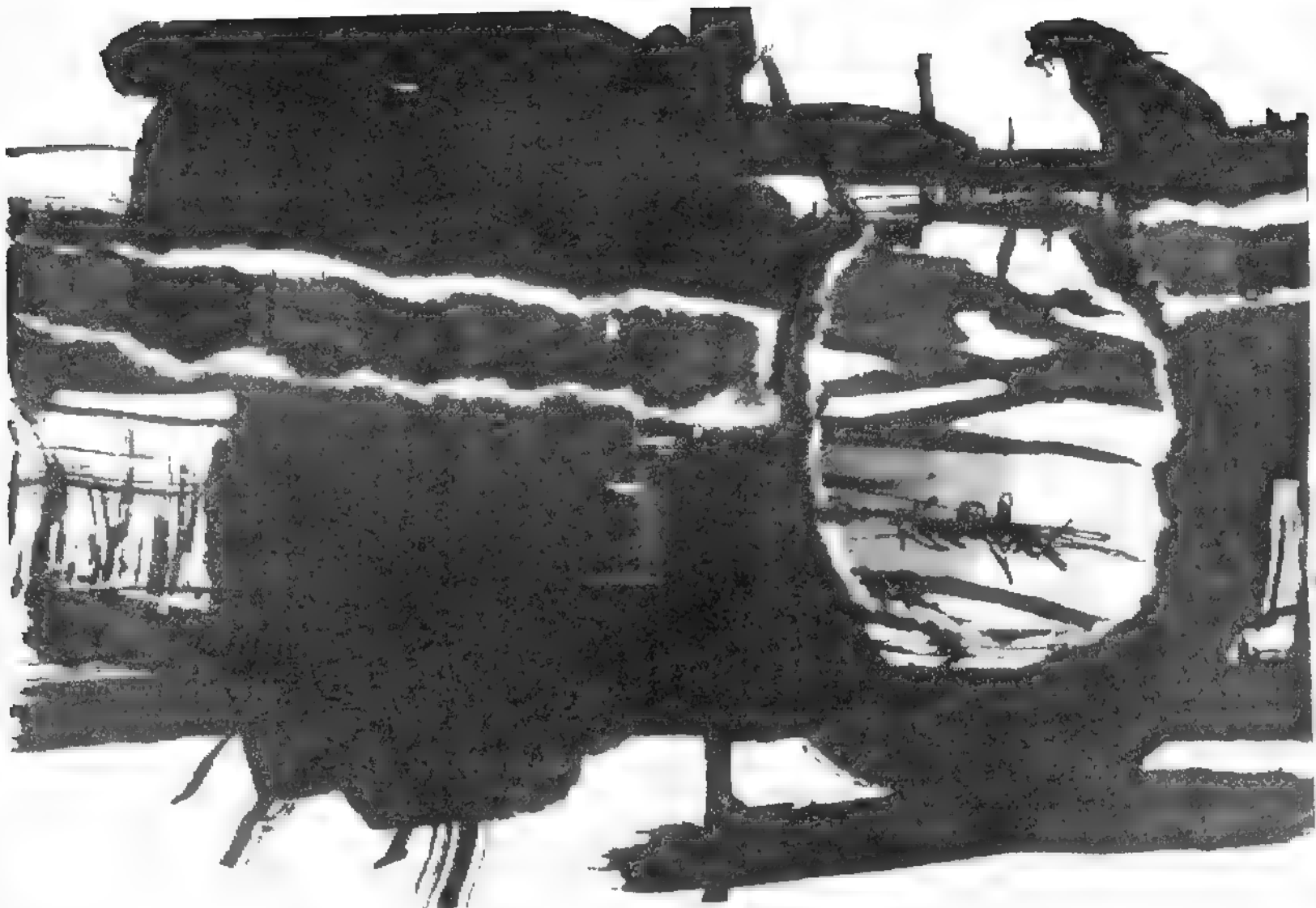
لەسەرپاي ئەم دوۋ شىعەرەدا گۇرۇن شوناسىكى زۇر جوانى بۇ بىكەس خستەۋەتەۋە، ئەۋىش برىتتە لەۋ مۇۋقە دىپاك و دىسۆزەى كە لەپىناۋ نىشتەمان و خاكىدا، ھەموۋ نەھامەتى و دەردەسەرىكى قىۋىكردو خاۋەنى نەفسىيەتىكى بەرزىۋەۋ لەم روانگەۋە، جگە لەمەش ئەۋەمان پىدەلى كە بىكەس بە بىكەسى مرد، بەلام كەسىكى زۇرى لەدواى خۇى بەجىھىشتەۋە، ھەرچەندە لەۋ كاتەدا خەللى لەزمانى شىعەرو خۋاستەكانى بىكەس نەدەگەپشتن، ھەر ئەمەش كىشەى بۇ دروست كرد، بەلام (دارى ئازادى)كەى، ۋاى لەخەللى كرد كە بەئازادانەۋ بەدەر لەھەموۋ پىۋەرە كەسىيەكان، بىرى لىكەنەۋە، لىرەشەۋە پىگەيەكى گەۋرەۋ جوانى بۇ خۇى پىكەپىناۋە.

سەرچاۋەكان

۱- دىۋانى گۇرۇن- بەرگى يەكەم -مەمەد مەلا كرىم- ۸۳ل- ۳۳۹ل.

۲- دىۋانى بىكەس- ئومىد ئاشنا

۳- مىژۋى ئەدەبى كوردى- غەللا دىن سجادى.

بېكەس و شېعر ۈ مىللان

تارا شېخ عوسمان

ياپىق بېكەس، لەو شاعىرە مەزنانەيە كە بەھەستى نىشتىمانپەرورە و چاۋنەترسى بەناوبانگىبۇ،
ھەمىشە گەلەكەي بۇ ئەۋە ھاندادە كە دژى چەۋتى و تەماعكارى بوۋەستى و ھاۋكارو پىشتىۋانى يەكتى
بەن. بېكەس جگە لەنۋوسىنى ژمارەيەكى زۆرى ھۇنراۋە نىشتىمانى و نەتەۋەيى و تەنەنەت
كۆمەلەيتىش كە لەم ھۇنراۋانەيدا سەرچەم لايەنە جىياچىكانى ژيانى كۆمەلى كوردەۋارى ئەۋكاتەي
بەدەرخستۋە، مىللانىشى لەشېعرە جوان و بەپىزەكانى بېبەش نەكردۋە، بەلكو بەچاۋىكى پىر لەنۋمىد
و ھىۋاۋە لېۋرۋانىۋ و چەندىن شېعرى جوان و پىر لەنۋامۇزگارى و پەندىنۋامۇزى بۇ نۋوسىۋ.

گەر لەھەندى لەو شېعرانەي بىرۋانن تىدەگەين كە ئەو شېعرانەي بۇ مەبەستى روۋنكردنەۋەي
حېكمەتلىك، بەلام بەزىمانىكى مىللانەي سادە دانادە كە ديارترىنيان شېعرى(شېۋ)يە كە لەپۇزۇكى
زىستانى ساردو سەرمادا ماريكى سەردەبىنى لەكۇل و دەپەننەتە ژورەۋە بەزەيى پىددايتەۋە گەرمى
دەكاتەۋە، بەلام ھەر كەمارەكە بەۋەي كە لەسروشتىدا گياندارىكە ماناي سۆزۈ خۇشەۋىستى نازانى
دۋاي گەرمبۋنەۋەي ھېرش دەبات بۇ شېۋ و دەپەۋى پىۋەي بدات، بەلام ھەرزو شېۋ ھانا بۇ باۋكى
دەبات و ئەۋىش دېت مارە سېلەكە دەكۇزى. لەدۋايدا بېكەسى شاعىر بەھىكمەتلىكى كوردەۋارى، بىر
بەزىمانىكى ئاسانى مىللانەي(شېۋ)ي كۈپى و ھەمو مىللان دەگەيەننە كە دەپىت مۇۋە چاكە لەكە
كەسكىدا بكات كە شاينەي چاكەكردن بېت و ماناكەي بزاننەت، كە ئەمەش بەشېكە لەنۋامۇزگارى مىللان.
ھەرەك شېعرەكانى تىرى كە بۇ مىللانى نۋوسىۋە، بەھەمانشېۋە لەجۋوتى كۆترو بۇقۇك و لەشېعرى
تەماعكارى كە حىكايەتى دوو پىشيلە دەگىرپىتەۋە كە چەندە تەماعكارن و بېكەۋە ناتوانن پارچە پەنېرىك
لەنۋان خۇياندا لەت بەن، چونكە كەسىيان بەبەشى خۇيان رازى نېن و كەسى سىيەم كەمەيمۋنىكە
بەشدار دەكەن لەو بەشكردنەدا، ئەۋىش دۋاي لەتكردنى پەنېرەكە ھەردۋوكيان بېبەش دەكات و لەمەشدا
بېكەسى مەزىن مىللان لەۋە وشىاردەكاتەۋە كە چاۋى تەماعكارىي زۆر شتىكى خراپەۋ ئەۋەي كە بەبەشى
خۇي نازانى بېت، سەرنجام بېبەش و پەشيمان دەمىننەتەۋە ئەۋەش دەزاننەت كە شاعىر چەندىن
شېعرى ھاندانى يىرى نەتەۋەيى بۇ مىللان نۋوسىۋە تىيىدا مىللان فىرى ئەۋە دەكات چۇن شانازى
بەۋەۋە بەن لەنەتەۋەي كوردن و بەسەرى بەرزەۋە لەبەرامبەر دوژمنكارانىانداد بەدەنگىكى زۇللەۋە
ۋەلامى ئەۋكەسانە بەدەنەۋە كە لىيان دەپرسن تۇ چىت؟! ئەۋانىش بلىن ئىمە كوردىن، ھەر بەزىمانىكى
سادەي مىللانىش سوۋرېن لەسەرئەۋەي كە ترسنۇك نېن و نەبەردن و چاۋنەترسن.

سەرەپاي ئەمانەش بېكەس چەند شېعرىكى فىركارىشى بۇ مىللان لەشېۋەي مەتەل و يارى كوردندا
نۋوسىۋە لەۋانەش شېعرەكانى فېۋكەۋ ژماردن، كە لەيەكەمىاندا ۋاتە لەشېعرى فېۋكەدا دەلىت:

شېكە بى خۇن و گيان.

دەۋرى ئەچىتە ئاسمان.

ھەلدەگرى گەلى ئىنسان.

دوبالى پىۋەيە جوان

ناۋان ناۋە تەيارە

زۆر مەھكۇم و بەكارە

لەشەرۋا موسىيەتە

لەناشتيا نىمەتە

لەسايەى خىرفەت و فەن

شتىوا دوست دەگەن

بېكەسى شاعىر، ھەر لەو شىعرانەيدا كە بۇ منالانى نووسىيۇ، زۆر جەخت لەسەر ئەو دەكاتەو پىويستە منالان باش لەو بەگەن كە يەكگرتن و پىشتىوانى كوردنى يەكترى تەنھا رېگەيە بۇ ئەو مىرۇلە كۆمەلگەيەكدا بتوانىت بەناسانى بەسەر كۆسپ و تەگەرەكانى ژيانىدا سەرگەويىت و بەھەرەوۋى و ھارىكارىي كوردنى يەكترىشە كە دەتوانىت سەختىرەن و ئاستەمترەن كار ئەنجام بىرى. لەدو شىعرى تىرىشدا بەناونىشانى (ھەرەوۋ و يەكىتى). ئەم دوو نامۇزگارىيە گىرگەي پىشكەش منالان كوردوۋو ھەولەشداۋە كە زمانەكەي لەچىرۆك و بەسەرھاتە كوردىيەكانى ھەلقوللاۋ لەناخى كۆمەلى كوردەۋارى ۋەرىگى، كە شىعرى (ھەرەوۋ) يەكىكە لەو شىعرانەى كە لەپىرۇگرامى خويىندەۋەى كوردى خويىندى. سەرەتايىدا ھەيەو زۆرەي زۆرى منالانى كورد پىنى ئاشنان و ئەزەريانە.

كەۋاتە ئەوۋى ماۋتەۋە بوترى ئەۋەيە كە پىويستە مامۇستايانى ۋانەى كوردى لەپۆلە سەرەتايەكانەۋە بەشىۋازىكى سادەو روون و دوور لەبەكارەينانى ۋشەو دەستەۋازەى قورس، منالان لەسەر ناسىنى ئەم شاعىرە مەزنانە رابەينن و باسى ژيان و بەرھەمەكانيان بۇ منالان بەگەن، بۇ ئەۋەى يادى ئەم شاعىرانە بۇ ئەبەد ئەلەى سەرچەم ئەۋەكانى گەلى كورد ھەر لەبەرىزى و شكۇدارىدا بىمىنئەۋە، چۈنكە ئەم مەزنانە لەسات و سەردەمى خۇياندا سومبولى گەشى مىرۇقدۇستى و دژايەتيكەرانى رۇزگارى رەشى مىللەتى خۇيان بوون و ھەمىشە ھاندەرانى مىللەتى كوردبوون بۇ گەپىشتن بەنامانجى رەۋاي خۇيان لەپىناۋى دوستكردن و ھىنانەدى رۇزگارىكى رووناك و پىر لەنازادى و رۇزگارىكى دوور لەچەۋساندەۋەو گەندەلى كۆمەلەيتى بۇ مىللەتەكانيان كە منالانىش بەشىكى گەۋرەى ئەو مىللەتەن.

سەرچاۋە

دىۋانى بېكەس، رېكخستىنى (مەمەدى مەلا كەرىم) چاپى سىيەم-چاپخانەى ھەيدەرى-سەقز-ئىران.

پرشنگېك بۇ ھەلوپسنا و دەنگدانەو ھەلوپسنا بۇ شېئىر

ئەخمەد ھەسەن ئەخمەد

نەھىناو، ۋەك دەلىت:

مەن لەزىكرو فېكرى تۇ غافل نەبووم ۋا تېنەگى
جەپس و تېنەلدان و زىللەت تۆى لەبىر بىر دوتەو
شەرە شەرتى پياۋەتى بى گەر خودا دەستىم بىدا
دوژمەت پەت گەم ۋەك ۋەك بىخەمە ژۇر پىتەو...

بىكەسى مامۇستى رابىر ھەلوپسنا ۋەك
ھەلوپسنا ۋەك شېئىر شۇپشېئىر ھەلوپسنا پىر لەناو
جەماۋەردا دەرەكەت ۋەك شەئىر تىكۋشەرىكى
ئەمەكدارى كىشە رەۋاكەى گەل ناسراۋ رىزى
زۆرى لىگىرا، بوو بە بىكەسەكەى كوردو
كوردستان، چاكتىر شەھىدىشمان تەرجىع
بەندى قەسىدەى ۲۷ سالىيە كەپوۋىيەرو
ئەدەبۇدۇز ۋەكەتى ۋەكەسى پوختى خۇى و
نەتەۋەكەى تىيادا خىستۇتەرو. بەمەيش
روۋكارى سەرۋەرەنەر لەبەرگى كىزىك و تىرىغە
ۋەكەدا پىيەخىشرا، چەندانى تىر شۇين پىيى
بىكەسىيان ھەلوپسنا.

بىكەسى ھارپىي نەمران، مامۇستىيان ئەمىن
زەكى بەگ و پىرەمىردو سجادى و گۇران و برايم
ئەخمەدو چوار ئەفسەرە لەسەندارە دراۋەكە،
دەيان قەلەم و كەسايەتى تىر كە يادگارى لەلاى
ھەموۋىيان بەجىيەشتىو... بەم ھەيەتە بىلەندەو
لە ۱۹۶۸/۱۲/۱۸ ھىشتا نەچۋەرو پايىزى
تەمەنەو نەخۇشى بىيىنامان تەنگى پىيەلچىنى و
سەرۋەرەنە سەرى نايەو. لەدۋاى خۇى كچىكى
بەنەمەك (گەزىزە خان) و كەلە مىردىكى شىئىرو
ھەلوپسنا بۇ كەلەكەى بەجىيەشت كە شەئىرى
گەرەو خاۋەن قوتابخانەى شىئىرى نوئ و
ھاۋچەرخ مامۇستا شىركۇ بىكەسە. شىئىرو
نوۋسىن بۇ سالىيەدەكەنى بىكەس لەلايەن
ھارپىيانى و قەلەمە بەھەلوپسناكانەو زۇر
نوۋسراۋە، ھەموۋىيان باس لەۋەفاۋ غىرەت و
دەلوۋىيى ئەو كەسايەتتە دەكەن و دەدوۋىن، لە
لىكۋلىنەۋەشدا لەچاۋ شەئىرانى تىرە ھەقى
خۇى پىيەدراۋە. نەمرى بۇ بىكەس و ئەۋانەى ۋەك
خۇدى ئەو دەۋىن و بىرەكەنەو.

*بۇ نوۋسىنى ئەم بابەتە كەك لەدۋىانى
بىكەس و چەند لىكۋلىنەۋەكە و ھارپىيانى
بىكەس ۋەكەراۋە.

رەۋاكەيان كىرەۋەو لەتەى تەرازۋى پياۋەد
دايىناۋن:

تېرۋى ھەروۋو بەجۋەتە بۇ ۋەتەن ھەلوپسنا نەدەن
دۋە دەرجۋىنى لەدەلى مەل بەھالى نەفرى..

لەشۋىيىنى تىرە ئاشىكراتىر پەردە لەپروۋى ئەم
مەبەستە ھەندەمالىت:

نەسرىن دەمەكە داخە لەدەمە

كىرەۋەى بەندى زىيات زۇنە

ھەستە تىكۋشە تاخۇلت گەرە

سەرپۇش فرىدە چ ۋادەى شەرمە

بىكەسى پايەبەرز زاتىكى قەسە خۇش و
نوكتەبازو كۆپ جۇشەرو بوۋە، دەلەين كاتى
خۇيىندەكارى ئاۋەندى بوۋە بۇ دەمەكەتەندى
مامۇستايەكى غەرەب ئەم چۋارىنەيەى پىيەدەلىت
كەراقەو شىكەرى بىكات، ئەۋىش دۇش
دەمەلىت:

قىر پىر اتۋاك رىشى كىلە

ۋىيىنى الزمان شىر تىر

قىللىق دەدەنى دىرەش ۋورەدا

قىرۋەرىنى كىشە لاكۋر

مامۇستا بىكەس بەرەمەى شىئىرى خۇى
لەمەقتەنامەى ژيان و ژىن و گۇفارى گەلوپسنا
بلاۋكراۋەى تىرە پەرەپىداۋە. جىگە لەۋەش
ۋەكەى ھاۋچەرخى لەبەرەى ئەدەبىيات و
ۋەكەپىرەن و رەخەۋە نوۋسىيە، بەشەك
لەشەئىرەكانىشى تايەتە بە مەندالانى كوردو
ھانىيان دەدات بۇ خۇيىندەن و دەستپاكى و
خۇشەۋىستى ۋەك. لەپۇزى ۶ى ئەۋىلىلى
۱۹۳۰ى يەكەن بوۋە لە پىشەرەۋانى
خۇيىشاندەكە رىنەمەى خەلكى كىرەۋە بۇ
گىرەنەپىيى كوردايەتى و خۇبەختىرەن لەپىناۋى
ئازادىدا، بۇيە لەلايەن دەسەلەتى
دەلوۋىيىنەرانەى پاشايەتى ئەو رۇڭگارەۋە
دەستگىرەۋە، لەنەنچامدا زىندانى و
دورخىستەۋەى بەسەردا سەپىنراۋە، بەلام
ھەرگىز ۋازى لەپىناۋە گەشەكەى كوردايەتى

ئەو كاتەى شىئىر بەۋەتە ھەلوپسنا
گىرەدرا.. ئەو كاتەى بەندى و دورخىستەۋە
بەغىرەت و ھەلوپسنا گىرەدرا.. ئەو كاتەى
شىئىرى شۇپشېئىرە لەبەدەنى دەرەختى پىرەدا
گەلەى سەۋزە سەختى دىرەستىرە روۋىيەرو
رەشەباى تۇقۇنە ۋەستايەۋە، خۇنچەى بەنەمەك
دەپشەكۋى و ھەناسەكانى بەختەۋەرى
پەلەھاۋىيىن و بىكەسى مەندوۋەناسى رىبازى
كوردايەتى و مۇقايەتەم ۋەبىرەتەۋە. ئەم
كەسايەتتە دەلوۋە، ئاۋى قايەق كۆپى
غەدەلە لەبەنەمالەى ئەلىياسە قۇجەۋە لەسالى
۱۹۰۵ لەشارى سەلىمانى لەدايەكەۋە. ھەر
لەمەندەلىيەۋە زىرەكى و ۋىيىنى لىدىيارىداۋە.
سەرەتا لەخوجرە خۇيىندەۋەتى و پاشان
خراۋەتە قوتابخانە و بە بەرەۋەرومىنى
لەخۇيىندە بوۋە مەمۇستا، پىشە پىرەۋەكەى
بەشەۋەيەكى پىرەسۇزۇ كارىگەرىيەۋە ۋەتەۋە.
لە ژياندا كارەساتى جىگە پىرە بەسەرەۋە،
كۆپەرەۋەرى زۇر چەشتەۋە، بۇيە لەشەئىرەدا
نازانۋى بىكەسى بۇخۇى ھەلوپسنا ۋەكەى
نەشتەمانىدا تۋاۋەتەۋە. گەلىجار لەتۇفانى
پەۋادەدا پەنەى بىرەۋەتەۋە (مەى) تا تۇزىك
لەدەنەى سەمە و خامۇشى دۋەرى بىخەتەۋە، ۋەك
دەلىت:

جەقە گەر عارەق بۇخۇم توخۋا رەقىق لۇمەم مەكەن
زەخمەتە بى (مەى) ژيانە بەم دەلە تارىكەۋە..

بىكەس لەمەچ ساتىكدا نەشتەمان و گەلەكەى
لەيادەنەكەۋە، بۇ نەۋەنە لەپال ۋەنەيەكى
فوتۇگرافىدا ھەزى ھەۋەل و دۋىيى خۇى
دەرەخات، كە چەندە پەرۋشى يەكەزىيى
كوردو خاكە دابەشكراۋە ھەلقراۋەكەى بوۋە:

سىمام بۇيە ۋەكەۋە پىر مەنەت

كورد سەرىشۋاۋ كوردستان لەتەت

دىسان ۋەك شەئىرىكى پىشەكەۋەتۋەخۋان
ماق ئافرەت و كار كوردنىيانى شان بەشەنى
پىاۋان پىيەشۋەۋە، بەشەئىر بەرگىرى لە كىشە

EY DILÊRAN

Ey dilêran, bêçûwa êran
Besye helsin le xew wa beyane
Bo berzêti qewmî kurd
Têkoîn dest û bird
Çawî lêtane dayîkî weten
Alem em ro her xerîke
Hawîl eda bo berzî jiyani
Yek girin, pêkewin!
Paperin, serkewin!
Çawî lêtane dayîkî weten

Mektebe deramanî ê me
Xwêndina rehberî rizgarî
Helsin ey lawî kurd
Têkosin dest û bird
Çawî lêtane dayîkî weten

Çaresazan kar be destan
Bo cî wa mat û bédeng û dûrin Obalî qewmî
kurd
Le estoyî ê weye
Çawî lêtane dayîkî weten

EY WETEN

Ey weten meftûn y tem û êwatim bîr kewtewe
Wext y bendyî û esaret pê be tewq û ketewe,

Min le zîkr û fikr y te xafil ne bûm wa
tenegeyt,
Hepsî û tê heldan û zîlet tey le bîr birdetewe.

Bew xuwaye y bê êrik û tak û tanya û bêkes e,
Eq y tocorê le dîlma agiry kirtotewe,

Agirek y wa hezar sal awy birjênîte ser,
Qet gir û kîlpe û bilese y ta ebed nekujetewe.

Bas y mehzûnî û kesasî y xot me ke tuxwa
wetan. Çunke bew base birîn û zamekem
ekûlêtewe,

Şert e êrt y piyawetî bê ger xuwa destim bida,
Duîminî petkem weku seg bîxeme jêr pêtewe

(Faîq Bêkes, Antolojiya Edebiyata Kurdî)

ŞAXÎ RENGAWRENGÎ GÔWIJE

Şaxî rengawrengî Gûwêje
Baisî keyf û sirûr
Herdema bergê epoê
Gah sipî gah sewz û sûr
Wesfî qewmî kurd ekey to
Bem hemû renganawa
Rengî sûrit âhîde bo
Kurd ke qewmêke cesûr
Bergî bêgerd û sipî
Zahîre hawar eka

Qewmî kurd dilsaf û pakî Milletêkin bê qisûr
Bergî sewzîf elê
Em xaka her înayî ye
Pir le dexl û dan û kanî
Ser be rizq û pir le nûr
Ey weten âyanî fexrî
Wacibe methet bikem
Dar û berdid çeñî gewher
Xak û xolit wek bilûr.

(Faîq Bêkes, Antolojiya Edebiyata Kurdî)

XWAYE WETEN AWAKEY

Xwaye weten awakey
Çend dîlgîr û îrîne
Defî xo û rengîne
Awî kewserê xakî gewhere
Pir le gul û nesrîne
Seyrangehî baharanî
Sewzegiyayî nerm û cuwanî
Sed dil ebê heyranî
Awî kewserê xakî gewhere
Pir le gul û nesrîne
Xaxî befrîn û berze
Bo rabûrdûman remze
Çîmenî ciwan û sewze
Awî kewserê xakî gewhere
Pir le gul û nesrîne
Em ûwêna ûwênî kurde Ceyî qehreman û
merde Laneyî êrî neberde
Awî kewserê xakî gewhere
Pir le gul û nesrîne
Wetan çawî lê mane
Derîkeyn le tengane
Heyfa bête wêrane
Awî kewserê xakî gewhere
Pir le gul û nesrîne

(Faîq Bêkes, Antolojiya Edebiyata Kurdî)

كاتبى باس دېتە سەر ئو شىعرانەى
لە كۆن دا نووسراونو شەقلى ژيانى
شاريان پىئو ديارە، ئەوا حاجى قادرى
كۆيى و شىخ رەزاي تالەبانى پىشەنگ
دەبن، حاجى قادر كە لە ئەستەمبول
ژياو بىرى نازادىخوزانەو جەنجالىي
مەلەندىكى گەورەى شارستانى ئەوساى
وەك ئەستەمبول كارىان ئى كردووەو دژى
پەيوەندىيە كۆمەلەيتىيە باوەكانى
كوردەوارى ئەوكات ھەلويسىتى
نوواندووە، شىخ رەزايش ھەرچەندە بە
پىر بىرى ئەتەوايتى نەچووە، بەلام لە
ستايىش كردنى دەولەت و شار وەزىرو
كاربەدەستانى ئىدارىدا لە بەكارھىنانى

موفرەداتى كۆمەلگەى دەرەبەگايەتى تا رادەيەكى باش دوور كەوتۆتەو، سەير لەو دايە نالى لە
شىعرەكانىدا بە ھىچ شىئوھىەك رەنگدانەوئى ژيانى ناو شارى گەورەى پىئو ديار نىيە، ئەو
شىعرانەى كە ئىستا لەبەردەستدان نايەسەلمىن كە نالى لە ئەستەمبول ژيايىت!

لەشىعرى نوئى كوردىدا نووسىنى شىعرى شار بە فايەق بىكەس بەستراوئەو،
ھەرچەندە بىكەس لە رووى شىعرىيەو دوور بوو لە جوانىيەكانى زمان و تەكنىكى بەھىزو
گرنگىيەكى تەواو بەمانا بابەت داو. كە بىگومان زيانىكى زۆرى بە شىعرەكانى گەياندووە،
بەشىئوھىەك كە ئىستا وەكو دۇكيومىنتى مېژوويى حسيبيان بۇ دەكرىت. لەھەمان كاتدا و
لەلەيكە دىكەو شىعرەكانى بىكەس لەرووى بەكارھىنانى موفرەداتى شارو نووسىنەوئى
جەنجالىي شار گرنگىيەكى لە رادەبەدەريان ھەيە. دووركەوتنەو لەو عىرفانىيەتەى كە لادئ
لەشىعرەدا ھەيەتى و سەراپاى شىعرى كلاسىكى كوردى تەنيو، يەكەم خەسلەتى پۆزەتياھەى
شىعرى فايەق بىكەسە، بىكەس يەكەمىن شاعىرى كوردە كە پرسىارو گومانى دىيائى ھەبىت،
پىش ئەو گومان و پرسىارى عىرفانىيەى (مەحوى) جەستەى شىعرى كوردى بوون و بىكەس
دەت دېرۇنگى دىيائى رۆزانەو ئالۆزبوونى پەيوەندىيە ئىنسانى و كۆمەلەيتىيەكان
دەنووسىتەو.

لاى بىكەس چەمكى كوردايەتى و رۇمانسىيەتى سۆفىگەرانە رەھەندىكى تازەيان لە شىعرەدا
پى دەبەخشىرىت، لەبىكەسەو ئىتر مەملانىي خىرو شەر ئاراستەيەكى تر وەردەگرئ، كە دوور
لە گەشەيىنى ھەمىشەيى گوندەشەيەكان شىعر پرسىارى موحرىج لەكۆمەل و دەوروبەر دەكات.

رەزاي تالەبانى پىشەنگ

